

දානාද

අතින් අබිමන හෙට්ටන්

පුරාවිද්‍යා පුවත් අඩවාව

2018 ජූලි

දොළොස් වන කලාපය

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ ප්‍රකාශනයයි

උසස් අධ්‍යාපන සහ සංස්කෘතික කටයුතු පිළිබඳ අමාත්‍යාංශය

පොළොන්නරුව 28 කණුව පුරාවිද්‍යා කැණීමෙන් පුරාවිද්‍යා සාධක රැසක් අනාවරණය කෙරේ

පොළොන්නරුව දිස්ත්‍රික්කයේ තමන්කඩුව ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයට අයත් 28 කණුව පුරාවිද්‍යා කැණීම් මගින් පුරාසාධක රැසක් අනාවරණය වී තිබේ. පිඬවෙල පොළොන්නරුව දිස්ත්‍රික් සංවර්ධන වැඩසටහන යටතේ සෞඛ්‍ය අමාත්‍යාංශය මගින් එම ප්‍රදේශය ආශ්‍රිතව වකුගඩු රෝහලක් ඉදි කිරීමට යෝජනා වී ඇත. එහිලා පුරාවිද්‍යා භූමියට ආරක්ෂණ වැඩ පිළිවෙළක අවශ්‍යතාව යටතේ එම ස්ථානයේ වූ ස්මාරක කැණීම් කර පාදා සංරක්ෂණය කිරීමට යෝජනා වී ඇත. ඒ අනුව සිදු කෙරෙන කැණීම් මගින් මේ වන විට ප්‍රධාන ස්මාරක 04 ක් ඇතුලු පුරාසාධක රැසක් හමුවී ඇත.

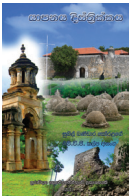

නව විෂයභාර අමාත්‍යතුමන් චේතනාසික දඹුලු විහාරයේ නිර්කෂණ වාර්තාවක

උසස් අධ්‍යාපන සහ සංස්කෘතික කටයුතු පිළිබඳ ගරු අමාත්‍ය ජනාධිපති නීතිඥ, ආචාර්ය විජයදාස රාජපක්ෂ මහතා සිය අමාත්‍යාංශයේ රාජකාරී කටයුතු ධාර ගැනීමෙන් අනතුරුව පසුගියදා චේතනාසික දඹුලු විහාරයේ නිර්කෂණ වාර්තාවකට සහභාගි විය.

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තු ප්‍රකාශන රැසක් විළිදැක්වේ

2018 ජාතික පුරාවිද්‍යා සම්මිච්චට සමගාමීව ග්‍රන්ථ කිහිපයක් මුද්‍රණයෙන් විළිදැක්වීමට කටයුතු සංවිධානය කර ඇත. ඒ අනුව මහාචාර්ය සිරිමල් රණවැල්ල මහතාගේ "රුහුණ රාජධානිය" "History of the Kingdom of Rohana" ඉංග්‍රීසි බසින් ලියැවුණු ග්‍රන්ථය. "Instrumental Analysis of the Plaster Pigment and Preservative Coatings in Sri Lanka." "යාපනය දිස්ත්‍රික් ග්‍රන්ථය". "මන්නාරම දිස්ත්‍රික් ග්‍රන්ථය".

සංරක්ෂණය කෙරුණු කැලණිය පෙනියාගොඩ පැරණි විහාර මන්දිරය ජනාධිපතිතුමා අතින් විවෘත කෙරේ

චේතනාසික කැලණිය පෙනියාගොඩ පැරණි විහාර ධර්මානුක පිරිවෙන් විහාරයේ පැරණි විහාර මන්දිරය ඉතා කෙටි කලකින් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් සංරක්ෂණය කොට වැඩ නිමවා පසුගියදා ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතන්ත්‍රවාදී සමාජවාදී ජනරජයේ අතිගරු ජනාධිපති මෙහේමාල සිරිසේන මහතා විසින් විවෘත කරන ලදී. **පිටුව 28**

පුරාවිද්‍යා පර්යේෂකයින් කණ්ඩායමක් ජාත්‍යන්තර ඇගයීමට ලක්වේ

ජාත්‍යන්තර පුරාවිද්‍යා පර්යේෂකයින් පිරිසක් මෙරට පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ පර්යේෂකයින් කණ්ඩායමක් සමඟ ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රාග්චේතනාසික මානවයින් 'සම්බන්ධයෙන් සිදුකරන ලද විද්‍යාත්මක පර්යේෂණයක් ජාත්‍යන්තර ඇගයීමට ලක්ව ඇත. **පිටුව 37**

සාම්පූර්ණ හා මිශ්‍ර වූ පුරාවිද්‍යා කැණීම් කටයුතු ඇරඹේ...

ත්‍රිකුණාමල දිස්ත්‍රික්කයේ සාම්පූර්ණ ප්‍රදේශයේ සුඩකුඩා ග්‍රාමයේ නටබුන් ව පැවති පැරණි දාගැබ සහ මිශ්‍ර වූ පැරණි කොටු පවුලේ කැණීම් කටයුතු මේ දිනවල සිදුවෙමින් පවතී. එම පුරාවිද්‍යා කැණීම් දෙකෙන් ම පුරාවිද්‍යාත්මක සාධක රැසක් හමුවී ඇත. **පිටුව 02**

03 පිටුව හඳුන්වාදෙන උරුමය කැරලිලක්ගල

07 පිටුව වසර 128ක උරුම සංරක්ෂණයේ ගමන් මග

20 පිටුව ජාලා දූපතේ පුරාවිද්‍යා උරුමය

26 පිටුව බ්‍රිතාන්‍ය කිරිටයට අභියෝග කළ සුර සරදියෙල්

31 පිටුව බුරුම සටනට පහදුන් දෙවනගල පර්වත ලිපිය

දායාද

මුල් පිටුවෙන් .....

සම්පූර්ණ හා මිශ්‍රව පුරාවිද්‍යා කැණීම් කටයුතු ඇරඹීම.....

ත්‍රිකුණාමල දිස්ත්‍රික්කයේ සාම්පූර්ණ ප්‍රදේශයේ සුඩකුඩා ග්‍රාමයේ නටබුන්ව පැවති පැරණි දාගැබ යම් පිරිසක් විසින් මෙම වර්ෂයේ පනවාර මස බැකෝ යන්ත්‍ර යොදා විනාශ කර තිබිණි. ඒ අනුව පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ කැණීම් අංශය විසින් පෙබරවාරි හා මාර්තු මාසවලදී පරීක්ෂණ කැණීම් කිහිපයක් දියත් කරන ලදී. ත්‍රිකුණාමලය කොඩිඬියාර් බොක්කේ වෙරළ තීරයට ආසන්නයේ කඳු ගැටයක පිහිටි මෙම පුරාවිද්‍යා භූමිය වීම ප්‍රදේශයේ නිර්මාණය කළ තවත් පැරණි බෞද්ධ විහාරයක නටබුන් බව කැණීම්වලින් තහවුරු විය.

සම්පූර්ණයෙන් විනාශ කරන ලද පැරණි දාගැබේ පාදමේ කොටසක් ඉතිරිව ඇති අතර වය සක්ක ගල් හා මැටි මිශ්‍ර ව්‍යුහයක් බව ද ඊට අයත් මලුවේ සාධක ද අනාවරණය විය. අනෙකුත් කැණීම් පරිශ්‍ර වලින් ගොඩනැගිලි නටබුන් ද බැමි

කිහිපයක් ද අනාවරණය වී ඇත. භූමිය පුරා ගොඩනැගිලි ඉදිකිරීම සඳහා යොදාගත් කණුපාදම් ගල් බොහොමයක් විසිර තිබිණි.

කැණීම්වලින් පැරණි මැටි බඳුන් කැබලි, උළු කැබලි, යකඩ ඇණ, කොත් කැබලි, පබළු හා යබොර කැබලි බොහොමයක් පුරාවස්තු වශයෙන් අනාවරණය වී ඇත.

16 වන ශතවර්ෂයේ දී පෘතුගීසීන් ලක්දිවට පැමිණීමෙන් පසු ඔවුන්ගේ වෙළඳ කටයුතු සිදුකිරීම උදෙසා විශේෂයෙන් මෙරට කුරුඳු කර්මාන්තයට අදාළව බොහෝ කටයුතු දියත් කළේය. ඒ අතරින් කුරුඳු අපනයනය කෙරෙහි විශේෂ අවධානයක් යොමු කළ ඔවුන් ඒවා සුරක්ෂිතව ගබඩා කිරීමේ ක්‍රමවේද පිළිබඳව සොයා බලන ලදී. මිශ්‍රව පැරණි කොටු පවුර වක අතකින් පැවති රාජ්‍ය තන්ත්‍රයේ ආරක්ෂාවත් අනෙක් පසින් කුරුඳු අපනයනයේ දී ඊට අවශ්‍ය ආරක්ෂාවත්, වෙළඳාමේ පහසුවත් උදෙසා භාවිතයට ගෙන ඇත. ලන්දේසීන්ගේ පැමිණීමත් සමග ඔවුන්ගේ අණසකට නතු වූ මෙම බලකොටුව ඊට පසුකාලීනව ඉංග්‍රීසි ජාතිකයින්ගේ

බලයට හසුවිය. ඉංග්‍රීසි ජාතිකයින් මෙම බලකොටුවේ ඇතැම් කොටස් විනාශ කර වම ස්ථානයේ බන්ධනාගාරයක් නිර්මාණය කර ඇත.

මිශ්‍රව පැරණි කොටු පවුර නිර්මාණය කර තිබෙන්නේ කෙසේද යන්නත් වහි නිර්මාණාත්මක ලක්ෂණ හඳුනා ගැනීම සඳහාත් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව මගින් කැණීම් කටයුතු ආරම්භ කරන ලදී. මේ වන විට පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් වහි කැණීම් කටයුතු ඇරඹා ඇති අතර මේ වනවිට දියත් කර ඇති කැණීම් කටයුතුවලින් පැරණි කොටු පවුර නිර්මාණය කරගෙන ඇති ආකාරය හඳුනා ගෙන ඇත. වහිදී වැලි මිශ්‍ර පස් ස්ථර හා වැලි මැටි මිශ්‍ර පස් ස්ථර හඳුනාගෙන ඇත. මීට අමතරව කුඩා මැටි බඳුන් කැබලි කොටස් හමුවී ඇති අතර ඒවා විශ්ලේෂණ කටයුතු සඳහා යොමු කර ඇත.

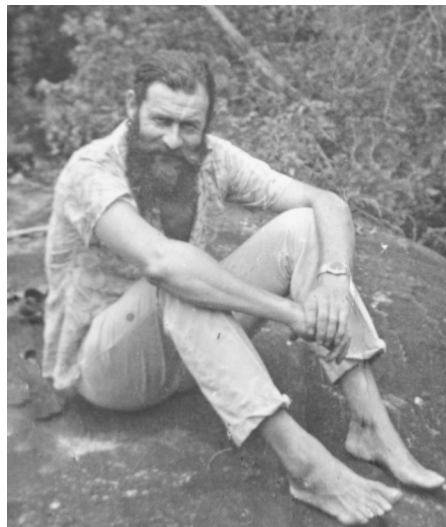
තොරතුරු සම්පාදනය
ලක්මැලි මාර්සිංහ
 (පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ නිලධාරී)
සේනක වන්දනමාර
 (සංවර්ධන නිලධාරී)

සැමරුම

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ වසර 35කට හෝ ඊටත් වැඩි කාලයක් සේවය කොට විශ්‍රාම ගොස් මෑතකදී මියගිය කිහිප දෙනෙකි. මේ ඒ පිළිබඳව ලියැවෙන කෙටි සටහනකි.

වරලත් වාස්තු විද්‍යාඥයකු සහ පැරණි ස්මාරක සංරක්ෂණ කිරීමේ උපදේශක වරයෙකු ලෙස කටයුතු කළ වීම්. ඩී. ලාල්වන්ද මහතා 2018. 03. 28 දින අභාවප්‍රාප්ත විය. සංරක්ෂණ උපදේශකවරයෙකු වූ ජී.වීසී. ගුණරත්න මහතා 2018.05.12 මිය ගියේය. වසර 30කට අධික කාලයක් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ රසායන සංරක්ෂණ ශිල්පියෙකු ලෙස කටයුතු කරමින් සිටියදීම 2017.12.06 දින අතුල කසුම්සිරි මහතා අභාවප්‍රාප්ත විය. වසර 30කට වැඩි සිය සේවා කාලයෙන් වැඩිම කාල පරාසයක් නැගෙනහිර පළාතේ රිදීකන්ද, ගෝමරත්තකඩවල ආදී ප්‍රදේශවල වැඩබිම් කළමනාකරුවෙකු ලෙස කටයුතු කළ රංජිත් සැමසන් මහතා 2018.06.03 අභාවප්‍රාප්ත විය. පඬුවස්තුවර ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා

කාර්යාලයට කාර්යාල කාර්ය සහායකයෙකු ලෙස අනුයුක්තව කටයුතු කළ වීන්. වීස්. වීන්. පෙරේරා මහතා පසුගියදා මිය ගියේය.

දුර්ලභ මිහිසෙකුගේ නික්ම යාම

මීට දශක ගණනාවකට පෙරාතුව පාපතරයෙකුගේ අතින් සීගිරි සිතුවම් කළ තීන්තෙන් වැසී ගිය පුවත කන වැකුණු මෙරට වැසියන් බොහෝ දෙනෙකුගේ හදවත දුකෙන් වෙලී ගියේ ය. ඒ දුක නිවා දමන්නට ජාත්‍යන්තර කීර්තිධර බිතුසිතුවම්

සංරක්ෂණ ශිල්පියෙකු වූ ඉතාලි ජාතික ලුසියානු මරංසි මහතාට හැකි විය. සීගිරි ගිරි දුර්ගයේ දිවා රෑ රැළි සිටිමින් ඉතා කෙටි කලකින් සීගිරි සිතුවමකි කළ පැල්ලම් ඉවත් කොට දේශීය උරුමයට යළි ප්‍රාණය ලබා දුන්නේ මෙම සොඳුරු මිහිසා විසිනි.

මීට වසර 6කට පෙරාතුව මෙලොව හැර ගිය ඉතා සරල දිවිපෙවෙතකට උරුමකම් කී ඉතාලි ජාතික මරංසි මහතා ශ්‍රී ලංකාවේ රැළි සිටි අවධියේ නැගෙනහිර පළාතේ කොටියගල සිතුවම් පරීක්ෂාවටද එක්වී ඇත. එවකට පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ කේන්ද්‍ර සහකාරවරයෙකු ලෙස කටයුතු කළ වීල්. ඩී. ගුණවර්ධන මහතා විසින් කොටියගල දී (1974 දී පමණ) ලබාගත් මෙම දුර්ලභ ඡායාරූපය මරංසි මහතාගේ නාමය වෙනුවෙන් කෘතවේදීව පළ කරමු.

සංස්කාරක

හඳුන්වාදෙන උරුමය

කුරුල්ලන්ගල

හඳුන්වාදෙන උරුමය
 නිරුවත සටනේ මෙවර අපි
 මොණරාගල දිස්ත්‍රික්කයේ වැදගත්
 ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයට
 අයත් කරදගොල්ල ග්‍රාමයේ පිහිටි
 පැරණි රක්ඛිතාකන්ද ගල්ලෙන් විහාරය
 සහ කුරුල්ලන්ගල පිලිබඳව තොරතුරු
 ඉදිරිපත් කරමු.

රක්ඛිතාකන්ද හෙවත් පැරණි ගල්ලෙන් විහාරය

කොළඹ සිට වැල්ලව්‍යය දක්වා ගමන් කොට විහි සිට ඇල්ල හරහා බදුලු පාරේ කි. මී. 16 ක් පමණ ගිය විට වම්පසට පිහිටා ඇති කරදගොල්ල පාරේ කි. මී. 03 ක් පමණ ගමන් කළ විට මෙම පැරණි ගල්ලෙන් විහාරය හමුවෙයි.

මෙහි එක පෙළට පිහිටි ප්‍රධාන ගල්ලෙන් 04කි. ඒවායෙහි ඇතමෙක කටාරම් ද කොටා ඇත. අනුපිලිවෙලින් ගත් කල දෙවන ගල්ලෙන් තුළ ඉපැරණි විහාර සංකීර්ණය ද කුඩා දාගැබ ද එම ලෙනෙහි කටාරමෙහි දකුණු පස කෙළවර බ්‍රාහ්මී අක්ෂර සහිත ලෙන් ලිපිය ද විද්‍යමාන වෙයි.

එම ලිපිය මගින් මෙම ලෙන් සංකීර්ණ ක්‍රිස්තු පූර්ව පළමු වන සහ දෙවන සියවස්වලට අයත් බව දක්වා ඇත. එහි පෙළ මෙලෙසිනි.

"බුදු රකින තෙරඟ ලෙනේ"

විහි අරුත් දක්වා ඇත්තේ, "බුද්දරක්ඛිත තෙරුන් වහන්සේගේ ලෙන" යනුවෙනි. ඉපැරණි ලෙන් විහාරයේ දිගු සැතපෙන බුදු පිලිමය ද හිටි පිලිම සහ හිඳි පිලිම කිහිපයක් ද දක්නට හැකිය. ලෙන තුළ ඉහළ ශිලා පෘෂ්ඨය විවිච්චන් සිතුවම්න් අලංකාරය. ඒවායින් බහුතරය නෙළුම්මල සහ විවිධ ලියවැලින් සැකසී ඇත. විහාරගෙයි ඇතුළත සහ පිටත ධීවිති සියල්ල පැරණි සිතුවම්න් අලංකාරය.

සිතුවම් සියල්ල පාහේ මහනුවර යුගය හිසෝපනය කරයි. විහාර ගෙයි ඉහළ වාකවුළුවක් අසල 1886 ලෙස වර්ෂයක් දක්වා ඇත. ලෙන් විහාරය ඉදිරිපස ධීවිතියේ බොහෝ සිතුවම් දුර්වර්ණ වී විනාශ වෙමින් පවතී. පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් මෑතකාලයේ විහි සිතුවම් සංරක්ෂණය කර ඇත.

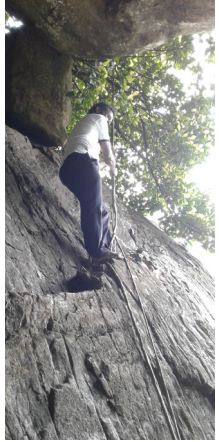
අනෙකුත් ලෙන් අනුපිලිවෙලින් 01, 03, 04 දැඩි නවීකරණයකට හසුව ඇත. පළමු වන විශාලතම ලෙන නාවිත කරනුයේ

වර්තමාන හික්ෂුන් වහන්සේලාගේ ආවාස ගෙය ලෙසිනි. අනෙකුත් ලෙන් තුළත් අඩු වැඩි වශයෙන් කුඩා කුටි නිර්මාණය වී ඇත. ඇතැම් තැනෙක පෙන් මග නවීකරණය වී ඇත්තේ පිගන් ගඩොල් ඇල්ලීමෙන් හෝ සිමෙන්ති ඇතිරීමෙනි.

මෙම ලෙන් සංකීර්ණයට ඉහළින් බිම් තීරුවක නවීන පන්තයේ ආවාස ගෙවල් ද ධර්මශාලාව ද බෝධි ප්‍රාකාරය ද ඉදිවෙමින් පවතී.

මෙවැනි අතිදුෂ්කර ස්ථානයක ඉහත ඉපැරණි ලෙන් සංකීර්ණය සහ පැරණි විහාර මන්දිරය ආරක්ෂා කර ගනිමින් එහි වෙසෙන වර්තමාන විහාරාධිපති කරදගොල්ලේ සුගතරංසි හිමියන් ඇතුළු අනෙකුත් හික්ෂුන් වහන්සේලාගේ කැපවීම මගින් සේ අගය කළ යුතුය.

රක්ඛිතාකන්ද පැරණි ලෙන් විහාර ප්‍රවේශයේ සිට මීටර් 200 ක පමණ අසතින් කුරුල්ලන්ගල කඳු මුදුනට නැගීමේ ප්‍රවේශය ද පිහිටියේය. කරදගොල්ල ග්‍රාමයේ ජනතාවගේ දෛනික දිවි පෙවතට හැකිවම බැරි අවශ්‍යතාව ඉටු කරන ප්‍රධාන ජල උල්පත පිහිටියේ ද කුරුල්ලන්ගල කඳු බෑවුමේය. ගම්මුත් විසින් ඇතිරූ ජල හළ පද්ධතිය ඔස්සේ බොහෝ දුරක් සංචාරකයෙකුට ගමන් කළ හැකිය.

විනාඩි 45 ක් පැයක් වැනි කාල පරාසයකින් අනතුරුව විශැළී ගිය ශුෂ්ක පරිසරයක කඳුතෙල් අතරින් ඉදිරියට ගමන් කිරීමට සිදු වෙයි. ගලකින් ගලකට පහිමින් ද ඇතැම් අවස්ථාවක ගස් වැල්වල විල්ලෙමින් ද කන්ද තරණය කිරීමට සිදු වෙයි. මෙම ගමනේ දී විශාලවට වැඩුණු කටු පඳුරු සහ මානා පඳුරුවලින්ද සංචාරකයන්ට බැටකෑමට සිදු වෙයි. බිම පහිත වූ දහස් ගණනක් වූ විශලි කොළ රොඩු විසින් ද ගමනට බාධා වීල්ල කරයි. එය වැසි සහිත තෙත බර්ත කාල පරාසයක් නම් කුඩුලු ග්‍රහණයෙන් මිදීමට ද නොහැකි ය.

පැය 03 ක පමණ දුෂ්කර කඳු නැගීමේ ක්‍රියාදාමයේදී මුණ ගැසෙන අතිශයින් අනතුරුදායක අවස්ථා 3-4ක් හියත වශයෙන් ජයගත යුතුව ඇත. ඒ සඳහා මග පෙන්වන්නෙකු සමග අමතරව රැගෙන යනු ලබන කමියක් ආධාර කරගත හැකිය.

මුහුදු මට්ටමේ සිට අඩි 3,800 ක් පමණ ඉහළින් පිහිටි කුරුල්ලන්ගල ගුහා සිතුවම් හමුවන කභ පැහැති ශිලා පෘෂ්ඨය අසල සිට ඇතට නෙතු යොමන කවරෙකුට වුව කියා නිමකළ නොහැකි ආශ්වාදයක් සිය හදවතේ ජනිත වනු ඇත.

කුරුල්ලන්ගල ප්‍රාථමික සිතුවම් අතර රක්ත වර්ණයෙන් තබන ලද වම් හස්තයේ සලකුණු දහයකට වැඩි ප්‍රමාණයක් හඳුනා ගත හැකිය. සිතුවම් සියල්ල වර්ණ ගන්වා ඇති මාධ්‍ය ලෙස රතු, කහ, සුදු ආදී වර්ණයන්ගේ විවිධ වර්ණ පරාසයන්ට අයත් ගුරුගල් භාවිත කර ඇති බව පෙනේ. ප්‍රාථමික සිතුවම් හමුවන ලංකාවේ අනෙකුත් ස්ථාන අතරින් මෙහි අප දකින විශේෂතාව නම් සිතුවම් කොට ඇති සත්ව රූපයන්හි බාහිර හැඩය මෙන්ම ශරීර අභ්‍යන්තරය රේඛා මගින් සිතුවම් කොට පෙන්වීමට ප්‍රයත්න දැරීමයි.

ශිලා පෘෂ්ඨයේ විශාල වපසරියක පැතිරී පැවති සිතුවම් ක්‍රමයෙන් විනාශ වී ඇත. දැඩි හිරු රශ්මියත්, වර්ෂාපතනයත්, දැඩි සුළං ප්‍රවාහයත් විසින් ඉතා බරපතල ලෙස සිතුවම් විනාශයට ලක්ව ඇත. ශේෂව පවත්නා සිතුවම් ප්‍රමාණය හෝ සංරක්ෂණය කිරීම පහසු නොවේ.

(කුරුල්ලන්ගල සිතුවම් නිර්ෂණ චාරිකාව වෙනුවෙන් රසායන සංරක්ෂක අංශයේ අපීත් නිශාන්ත, පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ නිලධාරී කල්ප අසංග, රියදුරු එන්. කේ. ජයමහ සමග මග පෙන්වූ අපීත් අප හා එක්වූහ.)

සටහන සහ ඡායාරූප සුනිල් බණ්ඩාර කෝරළගේ

මුණුකොන්ඩපොල නුවර හෙවත් නාට්‍යගෞරව

අතීතයේ එක්තරා කාලවකවානුවකදී බෞද්ධාගමික සංකීර්ණයක් ලෙසත්, තවත් කාලපරිච්ඡේදයකදී ප්‍රාදේශීය පාලන මධ්‍යස්ථානයක් ලෙසද සංවර්ධනයට පත් වූ නාට්‍යගෞරව ඉතිහාසය පිළිබඳ ගවේෂණය කරන්නෙකුට මනා වූ තෝතැන්නකි. ශේෂිත පුරාවිද්‍යා සාධක, මූලාශ්‍ර සාධක සහ ජනප්‍රවාදගත තතු මනාව ගවේෂණය කරමින් යටගියාව පිළිබඳ අධ්‍යයනය කරමින් නාට්‍යගෞරව වූ ස්ථානයට සාධාරණ වූ අර්ථකථනයක් ලබාදිය හැකිය.

වයඹ පළාතේ කුරුණෑගල දිස්ත්‍රික්කයේ, බමුණාකොටුව ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයේ නාට්‍යගෞරව ග්‍රාම නිලධාරී වසමේ, මෙම ස්ථානය පිහිටා ඇත. කුරුණෑගල නගරයේ සිට පුත්තලම ප්‍රධාන මාර්ගයේ කි.මී. 10 ක් පමණ පැමිණි පසු හංහමුණුව හන්දියෙන් වමට ඇති උනුමිය මාර්ගයේ කි.මී. 1.5ක් පමණ ගමන් කර දහයිසාගල පන්සල අසලින් දකුණට ඇති මාර්ගයේ කි.මී. 3ක් පමණ ගමන් කළ පසු මාර්ගයට දකුණු පසින් නාට්‍යගෞරව පැරණි පන්සල් භූමිය හරහාත්, වාරියපොල නගරයේ සිට කුරුණෑගල මාර්ගයේ කි.මී. 5 ක් ගමන් කල පසු හමුවන මහකෙලිය හන්දියෙන් දකුණට ඇති කටුපොත මාර්ගයේ කි.මී. 1ක් ගමන් කළ පසු කටුපිලියාව හන්දියෙන් වමට ඇති වල්පොල, නාට්‍යගෞරව මාර්ගයේ කි.මී. 2ක් පමණ ගමන් කල පසු මාර්ගයට වම් පසින් පැරණි පන්සල් භූමිය හරහා නාට්‍යගෞරව පුරාවිද්‍යා පර්ශ්‍යයට ප්‍රවේශ විය හැකිය.

ස්ථානයේ වේතිහාසික තතු පිරික්සීමේදී ක්‍රි.පූ. 03 වන සියවස දක්වා ගමන් කරන බව පූර්ව ඩ්‍රැන්මිය අක්ෂර සහිත ලෙන් ලිපි සාධක

සපයයි. බත නගුලිය ලෙන, පරමක දම ගුප්ත ලෙන උපශක.... ලෙනෙ ශගශ .. යන ලෙන් ලිපිවලින් බෞද්ධාගමික පරිසරයක තොරතුරු හෙලි කරයි. නාට්‍යගෞරව පුරාවිද්‍යා භූමිය හා ආශ්‍රිත පර්ශ්‍ය තුළ කටාරම් ලෙන් 27 ක් පමණ දක්නට ලැබෙන බව පුරාවිද්‍යා ගවේෂණ වලදී හඳුනා ගෙන ඇත. මීට අමතරව භූමියේ බටහිර දිශානුගතව දැක ගත හැකි ස්තූපය අනුරාධපුර යුගයේ මුල් කාල වකවානුවේ කල දැවැන්ත නිර්මාණයකි. පිහිටි ගලෙහි නිර්මිත පියගැට, කැටයම් රහිත සඳකඩ පහන්, මුරගල්, කොරවක්ගල්, ආදී පුරාවිද්‍යා සාධක අනුරාධපුර යුගයේ මුල් කාල වකවානුව දක්වා අපව ගෙන යයි. විහාරයට පිවිසීමට ඇති පියගැටපෙල ආරම්භයේ ගල්කුලක නිර්මාණය කර ඇති ගිර ලිපිය කෝට්ටේ යුගයේ රජවරුන්ගේ සබඳතා තිබූ බව පැහැදිලිය.

ජනප්‍රවාදගත තොරතුරුවලට අනුව වළගම්බා රජු නාට්‍යගෞරව කන්දේ සැගව සිටි දිවි ගලවා ගත් බවත් විදිය බණ්ඩාර කුමරු සමුද්‍ර දේවිය මරණයට පත් කිරීමෙන් පසු පලා විත් සැගවී සිටි දිවි ගලවා ගත් බවත් කියැවේ. මෙම ස්ථානයේ ඇතුළු සමූහයන් වාසය කළ බවද ජනප්‍රවාද ගතය.

රාජාවලියේ සඳහන් වනමුණ්ඩකාණ්ඩපොල නුවර නමින් හඳුන්වා ඇත්තේ මෙම ස්ථානයයි. ඒ අනුව කෝට්ටේ යුගයේ අවසන් කාලවකවානුවේ විදිරමාන්තසූරිය නම් ප්‍රාදේශීය පාලකයකු විසින් සිය පාලන මධ්‍යස්ථානය කර ගත් මෙම ස්ථානය සම්බන්ධයෙන් බලකොටුවක තොරතුරු හා සබැඳි මාළිගාතැන්පහ හා බැලුම්ගල නම් ස්ථාන කඳු මස්තකයේ දැක ගත හැක.

ඉතා කුඩා ඉඩ ප්‍රමාණයක සමස්ත වටපිටාව නිර්ක්ෂණය කළ හැකි පරිදි නිර්මාණය කර ඇති මුර කුටි මෙන්ම ධාන්‍ය ගබඩා ලෙස භාවිතා කළ කුටිද ස්ථානයේ දැකගත හැකිය. මහනුවර යුගය වන විට කටාරම් ලෙන්, ලෙන් විහාර බවට පත් කර ගෙන නිර්මිත ලෙන් විහාර ද්වීප්වයන්ද මෙම ස්ථානයේ දැකගත හැකිය. මීට අමතරව කටාරම් ලෙන් ආශ්‍රිතව තවත් විශාල ප්‍රමාණයේ කුටි 02 ක් දක්නට ලැබේ.

ඊ.එම්. වික්‍රා කාන්ති ඒකනායක
පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ නිලධාරී
පුරාවිද්‍යා ස්ථානය - නාට්‍යගෞරව.

"උපමය සොයා"
හැප්වාහිනී වාර්තා වැඩසටහන් මාලාව සම්මාන ලබයි

2017 වසරේ රයිගම් සම්මාන උළෙලේ දී "උපමය සොයා" රූපවාහිනී වැඩසටහන් මාලාව සඳහා විශේෂ සම්මානයක් පිරිනැමුණි.

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව හා TV දෙරණ ආයතනය එක්ව මෙම වැඩසටහන් මාලාව නිර්මාණය කර ඇත.

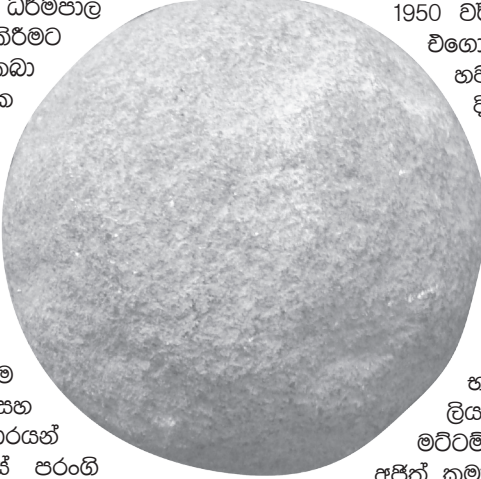

පැළෑඳ ප්‍රාදේශීය රාජධානියේ පුරාවිද්‍යා උරුමය

කලුතර දිස්ත්‍රික්කයේ පැවති පුරාණ රාජධානි අතර පැළෑඳ ප්‍රාදේශීය රාජධානියට හිමි වන්නේ සුවිශේෂී තැනකි. කෝට්ටේ යුගයේ සිටි අසහාය රණ ශූරයෙකු වූ විදිය බණ්ඩාරයන් පෘතුගීසීන්ට විරුද්ධව 1553 සිට 1555 දක්වා කඳවුරු බැඳ සිටි බැවින් යුද්ධයට සම්බන්ධ පුරාවෘත්ත මෙන්ම පුරාවස්තු රාශියක් එහි සොයා ගන්නට හැකිය. එකල යුද්ධයට ගෙන ගිය ප්‍රධාන ආයුධය කඩුවයි. කඩු තෝමර හෙලි සමග සටන් කළ සිංහල රණ ශූරයන් විපතට පත් වූ අවස්ථාවන්හිදී වෙදකම් කිරීමට වෙනම වෛද්‍යවරුන් පිරිසක්ද සිටියහ. එම වෙදකම් හැඳින්වූයේ ඇනුම් කෙටුම් වෙදකම යනුවෙනි.

විදිය බණ්ඩාරයන්ට දහහතරදහසක යුධ සේනාවක් සිටියහ. සීතාවකින් රයිගමින් කැටුව පැමිණි එම සේනාවේ දකුණු ඉන්දියාවේ කැලිකට්ති සැමොරන් ගේ හමුදාවේ පයිට් මරික්කාර් නායකත්වය සැපයූ මරක්කල හට පිරිසක් ද විය. විදිය බණ්ඩාර සිය පුතණුවන් වූ ධර්මපාල අස්ථාන ඊළඟ රජු වශයෙන් නම් කිරීමට වෙර වැයම් කළහ. ඒ සත්වන බුවනෙකඩා රජුගේද කැමැත්ත ඇතිවයි. සීතාවක මායාදුන්නේ කුමරුට තිබූ රජ උරුමය වෙනුවට මෙම ධර්මපාල කුමරුට රජකම් රැගෙන දීමට කළ උත්සාහය හිසා කුමරු ගේ පිළිරුවක් පෘතුගාලයට ගෙන ගොස් අතිශේක කරන්නට පවා සිදුවිය. පරංගීන්ට පක්ෂපාතව සිටි රජු ඔවුන් ගේ සහායෙන් කුමරු රජ කරවන්නට උත්සාහ කරන්නට ඇත. මුලදී මෙම වැයමට එක්ව සිටි විදිය බණ්ඩාර සහ ඔහුගේ සොහොයුරු තම්මිට බණ්ඩාරයන් මහත් අකරතැබ්බියකට පත් වූයේ පරංගී සෙන්නපති දොම් අපොන්නේද නොරොඤ්ඤා ගේ ආගමනය හිසයි. ඔහු වනා කිපෙන සුලු හිතුවක්කාරයෙකු විය. 1552 දී පමණ කෝට්ටේ නගරය කොල්ල කා බොද්දි සිද්ධස්ථාන විනාශ කර දැමූ පසු විදිය බණ්ඩාර ද අත්අඩංගුවට ගැනිණ. කොළඹ බලකොටුවේ සිර මැදිරිය වෙත උමගක් කපා ඒ මගින් විදිය බණ්ඩාර බැහැරකරවා අටලුගමට පැමිණ සේනාව රැස්කර පංචදුර්ගයන්ගෙන් සමන්විත පැළෑඳ ට පැමිණිබව සඳහන්ය. කෙසේ වෙතත් විදිය බණ්ඩාරයන් පැළෑඳට පැමිණීමට මූලික හේතුව වූයේ ආයුධ නිෂ්පාදනයට අවශ්‍ය යපස් එහි දී බහුලව හමු වීමයි. එම ශිල්පය දත් ආචාරීන් විශාල පිරිසක් පැළෑඳ ගඟ අවට සිටි බව ඔහු දැන සිටියේය.

යුද්ධයට අවශ්‍ය දුනු ඊතල කඩු තෝමර හිපදවනවාට අමතරව පරංගීන්ට විරුද්ධව සටන් කිරීම උදෙසා තුවක්කු නිෂ්පාදනය කළ යුතු වූයේ කාලිනව ඇතිවුණ අභියෝග හිසාය. පරංගීන් පැමිණීමට ප්‍රථම සිංහලයන් තුවක්කු පරිහරණය නොකළ බව සාමාන්‍ය මතයයි. එහෙත් සිංහලයන් වෙඩි බෙහෙත් තාක්ෂණය දැන සිටියහ. සේද මාර්ගය හරහා පැමිණි ඒන වෙළෙඳුන් දේශ ගවේශකයන් සහ භික්ෂුන් වහන්සේලා හිසා ඒනයන් ලංකාවත් අතර සතරවන සියවසේ සිට දැඩි සම්බන්ධයක් ගොඩ නැගී තිබුණි. එම හිසා වෙළෙඳාම මෙන්ම සංස්කෘතික සම්බන්ධතාද මෙහි පැලපදියම් විය. විනුන් දැන සිටි මල් වෙඩි හැඳීම සිංහලයන්ටද පුරුදු පුහුණු

විය. මල් වෙඩි මල් බෝම්බ හදන්නට වෙඩි බෙහෙත් ගැන දැන සිටිය යුතුය. 1917 දී ලියැවුණු පුරාණ ගිණිකෙළි මල්දම නම් ග්‍රන්ථයේ සඳහන් පරිදි ගෙන්දගම් වෙඩි ලුණු ආදිය යොදා ගෙන සිංහලයන්ද අපුරුවට මල් වෙඩි තැනූහ. මේ තාක්ෂණය අළලා කියැවුණු ජන කවියෙකි මේ.

කොටස් අටක් වෙඩි ලුණු ගෙන ගලලා	අඹරන්නේ
කොටස් දෙකක් ගන්දක ගෙන ඊපිට ලා	අඹරන්නේ
කොටස් එකක් හිරියල් ගෙන ඊ පිට ලා	අඹරන්නේ
කොටස් දෙකක් අංජන ගෙන ඊ පිට ලා	අඹරන්නේ

සසඟුර එළි (හිලා), බම්බු වෙඩි, මල් වෙඩි, පොල් වෙඩි, වකු ආකාශ වෙඩි, අඩක්කන් වෙඩි, දොඩම් බෝම්බ වෙඩි, බිත්තර වෙඩි ආදිය සාදන්නට දැන සිටි සිංහල ආචාරීන්ට තුවක්කු තාක්ෂණය වනා අල්ලා ගන්නට හැකි වූ අතර ඔවුහු ඉතා ඉක්මනින් පරංගීන් ගේ තුවක්කු වලටත් වඩා ඉදිරියෙන් තිබෙන තුවක්කු, කොට තුවක්කු සහ කාල තුවක්කු තැනූහ. පරංගීන් ගේ තුවක්කු ඉතා ඉක්මනින් පිපිරෙන අතර සිංහල තුවක්කු එසේ නොවීය.

1950 වර්ෂයේ දී පැළෑඳ බාන්සාර අසබඩ පැළෑඳ ගඟ විගොඩ පිහිටි ලියනගොඩ ගමේ කැට කැරැල්ල හවත්න නම් කුඹුරේ තිබී අඟල් හැත්තෑ හතරක් දිග තුවක්කුවක් හමු විය. එහි බඳ අඟල් හතලිස් හතකි. එම ඉඩමේ පදිංචිව සිටි ලේකම් ලියනගේ ජෝන් සිංඤ්ඤා මහතා සිය නිවස අසල කුඹුර අස්වද්දමින් සිටි අවස්ථාවේ දී මෙය හමු වීණි. එම ප්‍රවෘත්තිය එකල දවස පත්‍රයේද පළවිය. මෙම තුවක්කුව සාමාන්‍ය තුවක්කුවක් නොවේ. එහි වෙඩි බෙහෙත් දමන තැන වට විෂ්කම්භය අඟල් දහතුනකි. තුවක්කුවේ බර රාත්තල් අසූවකි. මෙය පසුව ජාතික කෞතුකාගාර දෙපාර්තමේන්තුවට භාර දෙන ලදුව එහි ගබඩාවේ තැන්පත් කර තිබේ. ලියනගොඩ මෙකී ස්ථානයේ තිබී ඉතාමත් මෑතකදී ඔප මට්ටම් කරන ලද ගලින් සෑදූ බිම් උලුවක් ලේකම් ලියනගේ අප්පි කුමාර මහතාට සොයා ගැනීමටද හැකිව තිබෙන බව මෙහිදී සඳහන් කළ යුතුය. කෙසේ වෙතත් මෙම ස්ථානය යාබදව පවතින පැළෑඳ ගඟ මැද්දාවේ තවත් අපුරු තැනක් තිබේ. එය ජලයෙන් උඩට මතුව තිබෙන පාෂාණයකි. එහි කාණුවක් වැනි දාරයක්ද පිහිටා තිබේ. ගඟින් විගොඩ ගම් ආචාර්යවරුන්ගේ, මෙම ඉඩමට ලන්දේසි තොම්බුවක්ද තිබේ. පුරාණයේ පටන් පැළෑඳ ගම් ආචාර්ය පරපුර සිය වාසස්ථාන වශයෙන් භාවිත කර තිබෙන්නේද මෙයයි. දැනට එහි එම වෘත්තිය පවත්වාගෙන යෑමට සිටින්නේ සීමිත පිරිසක් වුවද ඔවුහු නවීන කාර්මික වැඩ සමග හරි හරියට නිර්මාණ කරමින් සිටින බවද දැක ගන්නට හැකිය.

තම නිවස ඉදිරිපස තිබූ පුරාණ කම්මල ගරා වැටුණු පසු එම ගෙපල කැපීමේ දී කාල තුවක්කු උණ්ඩ කීපයක් ලැබුණු බව ධීවර බෝට්ටු වල සුදු යකඩ වැඩ සහ නිර්මාණ කිරීමට දක්ෂ පැළෑඳ ගම් ආචාර්ය සුනිල් මහතා පවසයි. දැනට එම උණ්ඩය පැළෑඳ රජ මහ විහාරයේ තැන්පත් කර තිබේ. විසේම කෙහෙල් මුවක් වැනි යකඩ උණ්ඩයක්ද පැළෑඳ පාලම අසල ගෙපලකින් 1972 වර්ෂයේදී හමු වී එය දැනට බදුරලිය ගංගාරාම විහාරස්ථානයේ තැන්පත් කර තිබේ. මෙම තුවක්කු සෑදීමේදී තුවක්කුව තුළ තාපය වර්ධනය වීම වළක්වන ආකාරයට වානේ පටි සහ තඹ පටි ඔතමින් කම්මල උදුනේම පාස්සමින් කළ විස්කම් වැඩ ද තිබූ බව දක්වයි. අවසානයේදී වාත්තු කළ තුවක්කුව පැළෑඳ ගඟ මැද තිබෙන ගලේ අතුල්ලමින් හැඩ ගන්වා ඇත. බඳින තුවක්කු, පිස්තෝල වැනි දේද මෑතක් වන තුරු නිෂ්පාදනය කරන්නට මේ පරපුර සමත්ය.

මතුගම සෙනෙවිරත්න - හිදනස් පුරාවිද්‍යා ගවේෂක

කොළඹ කොටුවේ ඓතිහාසික කොඩි ගහ

ශ්‍රී ලංකාවේ කොළඹ නගරය ශ්‍රී ලාංකේය ඉතිහාසයේ දිගු කාලයක සිට දෙස් - විදෙස්හි විශේෂ ස්ථානයක් හිමිකර ගත් ප්‍රදේශයකි. ක්‍රි. ව. 2 වන සියවස වන විට කොළඹ නගරය ජාත්‍යන්තරව ද ප්‍රචලිත ව තිබූ බව ක්ලෝඩියස් ටොලමි විසින් අදිනු ලැබූ "තැප්‍රොබේන්" සිතියමෙන් ද තහවුරු වේ. එහි කොළඹ පෙදෙස "සියස් තුඩුව" ලෙස හඳුන්වා තිබේ.

ක්‍රි. ව. 14 වන සියවස වන විට අරාබි ජාතිකයින් රෙදි පිළි, කුරුඳු, ඇත් දළ, රන් රිදී, මැණික් වෙළෙඳාම පිණිස කොළඹට පැමිණ තිබේ. මෙම වෙළෙඳ කටයුතු ක්‍රමයෙන් දියුණු වීමත් සමඟ කොළඹ දකුණු ඉන්දිය කලාපයේ විශේෂ වරායක් බවට පත්විය. එම නිසා යුරෝපීය ජාතිහ ද මුහුදු මාර්ග ඔස්සේ ලංකාවට පැමිණි ප්‍රථම යුරෝපීය ජාතිය පෘතුගීසීන් ය. 16 වැනි ශත වර්ෂයේ දී ලංකාවට පැමිණි ඔවුහු දිවයිනේ විශාලතම හා සෞභාග්‍යතම නැව්තොට කොළොම්තොට බව දුටුවෝය. පෘතුගීසීන් අරාබි වෙළෙඳුන් පලවා හැර කොළොම්තොටෙහි සිය ආධිපත්‍ය පතුරුවා ගැනීමට හැකිවිය. එතැන් පටන් පෘතුගීසීහු කොළඹ සිට වාණිජ කටයුතු ඇරඹූ අතර ක්‍රමයෙන් ප්‍රදේශයේ පරිපාලනය සියතට ගැනීමට සමත් වූහ.

ක්‍රිස්තු වර්ෂ 1656 මැයි 12 වන දින ලන්දේසීන් විසින් පෘතුගීසීන්ගේ එම කොළඹ කොටුවේ පාලනය තමන් අතට ගෙන ඔවුන්ගේ පරිපාලන හා ආර්ථික කටයුතුවලට අවශ්‍ය ආකාරයට නව සැලසුම්වලට අනුව කොළොම්පුරය ගොඩනැංවූහ. 1757 වනවිට කොළඹ ලන්දේසී නගරයක විලාසය ගෙන

ඇත. ඒ අනුව පෘතුගීසීන් විසින් කොළඹ බලකොටුවක් ලෙස නිර්මාණය කරනු ලැබුවද එය නගරයක් ලෙස සංවර්ධනය කිරීමේ ගෞරවය ලන්දේසීන්ට හිමිවේ.

වර්ෂ 1796 දී ලන්දේසීන්ගේ එම කොළඹ බලකොටුව බ්‍රිතාන්‍යයන් විසින් යටත් කර ගන්නට යෙදුණි. බ්‍රිතාන්‍යයන් යටතේ කොළඹ කොටුව ප්‍රදේශය විශාල වෙනසකට ලක් විය. මෙම වෙනස්කම් සමඟ කොළඹ කොටුව නාගරික වශයෙන් සංකීර්ණත්වයට පත් විය. ඒ අනුව පෘතුගීසී, ලන්දේසී හා බ්‍රිතාන්‍යයන්ගේ වෙනස්කම්වලට ලක් වී ශිෂ්‍යයන් නාගරිකත්වයට පත් වූ කොළඹ කොටුව හමින් හඳුන්වන වපසරිය යුරෝපීය යටත්විජිත හා පශ්චාත් යටත්විජිත ඉදිකිරීම් සහිත භූමියක් බවට පත් ව ඇත. එම යටත්විජිත ඉදිකිරීම් අතර පුරාවිද්‍යාත්මක, ඓතිහාසික හා වාස්තු විද්‍යාත්මක වටිනාකමක් ඇති ඉදිකිරීමක් ලෙස පැරණි කොඩිගහ හඳුන්වා දිය හැකිය.

පැරණි කොඩිගහ කොළඹ කොටුව ජනාධිපති මන්දිරයේ බටහිර සීමාවේ ඇති ප්‍රාකාරයටත් කොඩිගහ විදියටත් සමාන්තරව නාවික හමුදා මූලස්ථානයේ නාවික හමුදාපතිගේ කාර්යාලයට උතුරු දෙසින් පුරාණ කොටුබැමීම ආශ්‍රිතව ඉදිකර ඇත.

පොළොව මට්ටමේ සිට අඩි 06ක් පමණ උස් වූ වේදිකාවක් මත ඉදිකර ඇති මෙම ගොඩනැගිල්ල සෘජුකෝණාස්‍රාකාර හැඩයක් ඇති අඩි 50ක් පමණ උස කුලුණක් ලෙසින් දිස්වේ. මෙම කුලුණ අතීතයේ දී සෑම දිශාවකටම දිස්වන ආකාරයට කොඩි රැඳවීමට ගොදුරුගෙන ඇති බවත් එම නිසා කොඩිගහ ලෙස හැඳින්වූ බවත් සැලකේ. කුලුණ උඩ නැගෙනහිර පැත්තේ කණු සිටුවීමට හැකි ආකාරයේ කොටස් 04ක් ඇත. කුලුණ මුදුන බොරදම් සහිත වන අතර කුලුණේ දකුණු පැත්තේ ඉහළ සිට පහළ දක්වා විහිදෙන අර්ධ කවාකාර මෝල්ඩින් 04කි. ගොඩනැගිල්ලේ ඇතුළත අඩි 25ක් පමණ දිග වන අතර පළල අඩි 10ක් පමණ වේ. මෙයට ප්‍රවේශ දොරටුව ඇත්තේ නැගෙනහිර දිශාවේ කොඩිගහ විදියෙනි. එම දොරටුව අර්ධ කවාකාර හැඩයක් ගනී.

ගොඩනැගිල්ලේ වේදිකාව කළු ගලින් නිර්මාණය කර සිමෙන්ති මිශ්‍ර බදාමයකින් කපරාරු කර ඇත. බිත්ති අඟල් 18ක් පමණ ඝනකම් ය. එම බිත්ති ගඩොලින් තනා ඇති අතර හුණු මිශ්‍ර බදාමයක් නාවික කර තිබේ. කුලුණේ ඉහළ හා දෙවැනි මහල්වල ඇතුළත බිත්ති සිමෙන්ති මිශ්‍ර බදාමයකින් අඟලක් පමණ ඝනකමට කපරාරු කර ඇත. පහත මාලයේ ඇතුළත බිත්ති හුණු මිශ්‍ර බදාමයකින් ඉතා සියුම් කපරාරුවක් කර ඇත. දැනට මෙම සියුම් කපරාරුව ගැලවී ගොස් බිත්තිවල ගඩොල් මතු වී තිබේ. සම්පූර්ණ ගොඩනැගිල්ලේ පිටත බිත්ති සිමෙන්ති මිශ්‍ර බදාමයකින් කපරාරු කර ඇති අතර එය හොඳ තත්ත්වයකින් පවතී.

මහල් 03කින් සමන්විත ව තිබී ඇත. එම සියලු ම මහල්වල තට්ටු දැව බාල්ක හා ලෑලි භාවිත කර සොල්දර වශයෙන් තනා තිබූ බව එම මහල්වල දැනට ඉතිරි වී ඇති බාල්කවලින් හා බිත්තිවල ඇති බාල්ක කුහරවලින් තහවුරු වේ. මෙහි සියලුම මහල්වලට ප්‍රවේශවීම සඳහා පහත මාලයේ සිට ඉහළ මාලය දක්වා දැවමය තරප්පු පෙළක් තිබුණු බවට සාධක බිත්ති ආශ්‍රිතව දක්නට තිබේ. එම තරප්පු පේළිය පහත මාලයේ බටහිර දෙසින් ආරම්භ වී ඇති අතර, ඉහළ මාලයට නැගීමට ඇත්තේ නැගෙනහිර පැත්තෙන් වන අයුරින් සකසා ඇත.

ගොඩනැගිල්ලේ නැගෙනහිර පැත්තේ බිත්තියේ සිරස් ආකාරයෙන් පිහිටුවා ඇති ජනේල තුනකි. මේවා මහල් තුනට සම්බන්ධව පිහිටුවා ඇති අතර ඒවා විවිධ ප්‍රමාණයේ හා විවිධ හැඩයේ ජනේල 03ක් වේ. ඉහළ ම මාලයේ ජනේලයේ මුදුන අර්ධ කවාකාර බොරදම් යෙදූ කුලුණ දෙකකි. මැද මාලයේ ජනේලය සෘජුකෝණාස්‍රාකාර හැඩයක් ද පහත මාලයේ ජනේලය සමචතුරස්‍රාකාර හැඩයක් ද ගනී. පහත ජනේලයේ දැව උළුවස්ස දක්නට ඇත. සෙසු ජනේල දෙකෙහි දැව රාමු ගැලවී ගොස් ජනේලයේ සිමෙන්ති රාමුව ඉතිරි වී ඇත.

මෙම ඉපැරණි කොඩි ගහ ගොඩනැගිල්ල පුරාවිද්‍යාත්මක වශයෙන් මෙන් ම ඓතිහාසික වශයෙන් වටිනා බැවින් එය ඉතා ඉක්මනින් ගැසට් නියෝගයක් මගින් පුරාවිද්‍යා ආරක්ෂිත ස්මාරකයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කර සංරක්ෂණය කළ යුතුව පවතී.

ඩී. ඒ. සුජානා
වැඩබිම් කළමනාකරු, ප්‍රාදේශීය කාර්යාලය - බස්නාහිර

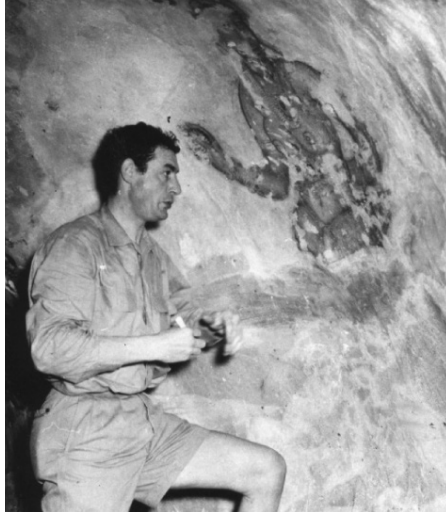
වසර 128 ක

පුරාවිද්‍යා උරුම සංරක්ෂණයේ ගමන් මඟ

2018. 07. 07 දිනට පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව පිහිටුවා වසර 128ක් සපුරයි. මේ කෙටි ලිපිය ඒ වෙනුවෙනි.

වසර දහස් ගණනක් මුළුල්ලේ පසින් හා සහ වනාන්තරයෙන් වැසී ගිය පෞරාණික උරුමය අඟලින් අඟල මතුකොට වත්මන් හා අනාගත පරපුර හමුවෙහි තැබීමෙහි සුවිශාල කාර්යභාරය පැවරී ඇත්තේ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව වෙතය. ආණ්ඩුකාර සර් ඒ. එච්. ගෝඩ්න්ගේ නියමය පරිදි දිවයිනෙහි විසිරී ඇති පුරාවිද්‍යාත්මක හමුදාවශේෂයන් පිළිබඳ සොයා බලා වාර්තා කිරීම පිණිස ලංකා පුරාවිද්‍යා සමීක්ෂණය පිහිට වනු ලැබූයේ 1890 වසරේ දීය. ඒ අනුව මෙරට ප්‍රථම පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස්වරයා වශයෙන් පත්කරනු ලැබූ එච්. සී. පී. බෙල් මහතා එම සමීක්ෂණ කටයුතු ආරම්භ කරනු පිණිස 1890 ජූලි 07 වන දින අනුරාධපුරය බලා පිටත් වූ චේතනාසික දිනය පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවෙහි ආරම්භක දිනය ලෙස සැලකෙයි. මුලින් අනුරාධපුරය, සීගිරිය, පොළොන්නරුව කේන්ද්‍ර කරගනිමින් ඇරඹූ පුරාවිද්‍යා සමීක්ෂණ කටයුතු වර්තමානය වනවිට ගොඩබිම පමණක් නොව දිවයිනට අයත් සාගර පත්ල දක්වාම ව්‍යාප්තව පවතී. කැණීම්, ගවේෂණ, ශිලාලේඛන, වාස්තුවිද්‍යාත්මක සංරක්ෂණය, රසායනික සංරක්ෂණය, උරුම කළමනාකරණය ආදී ක්ෂේත්‍ර ගණනාවක් ඔස්සේ අනුපතර විනිදුම්බන් වර්තමානය වනවිට දැවැන්ත ව්‍යාප්තයක්ව පාතික උරුමයට සෙවන දෙන පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව ඇරඹූ 2018 ජූලි 07 වන දිනට වසර 128ක් සපිරෙයි.

ලුසියානෝ මරන්සි මහතා

මතුකර ගැනීම, වාර්තා කිරීම, ශිලා ලේඛන පිටපත් කිරීම වැනි කාර්යයන් පිළිබඳ වැඩි අවධානයක් යොමු කළ බව පෙනේ. එසේ මතුකර ගන්නා ලද ස්මාරක මුලින් පැවති ආකාරය අධ්‍යයනය කර හැවත තහවුරු කිරීමේ කාර්යය ද නොබෝ කලකින් ආරම්භ විය. නමුත් කැණීම් කිරීමෙන් සොයා ගනු ලැබූ පුරාවස්තු, මූර්ති, කැටයම්, සිතුවම් සහිත බදාම කොටස් ආදිය දිවැසින්වීම වළකා ආරක්ෂා කර ගන්නා ආකාරය පිළිබඳ විධිමත් විද්‍යාත්මක ක්‍රමවේද භාවිතයේ නොපැවති බව දෙපාර්තමේන්තුවෙහි පැරණි වාර්ෂික පාලන වාර්තා පිරික්සන විට පෙනී යයි.

මුල් කාලීනව සීගිරිය, පොළොන්නරුව, තිවංක පිළිමගෙය වැනි අතිපෞරාණික සිතුවම් රසායනිකව තහවුරු කර ආරක්ෂා කරගැනීම සඳහා ක්‍රමවේදයක් නොවූයෙන් එම සිතුවම් ආරක්ෂා කරගැනීමට අනුගමනය කරන ලද ක්‍රියාමාර්ගය වූයේ සිතුවම් පිටපත් කිරීමයි. 1889 දී ඒ. මරේ මහතා විසින් සීගිරි සිතුවම් කිහිපයක් පිටපත් කර ඇතත් එමඟින් නියමාකාරයෙන් සීගිරි සිතුවම්වල තීව්‍රතාවය පෙන්වුම් නොකරන බව එච්. සී. පී. බෙල් මහතා ප්‍රකාශ කරයි. එසේම පිටපත් කඩදාසි නොසැලකිලිමත් ලෙස සිතුවම් මත ඇලවීම නිසා ඒවා ගැලවීමේ දී බදාමයට හානි සිදුවී ඇති බව ද පවසයි. එච්. සී. පී. බෙල් මහතා පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස් ධුරයට පත්වීමෙන් පසු 1895 දී සීගිරි සිතුවම් පිටපත් කරවීමේ කටයුතු හැවත ඇරඹීය. 1909 දී තිවංක පිළිමගෙයි සිතුවම් ද 1910 දී පොළොන්නරුව ගල්විහාරයෙහි වැඩිහිඳින බුද්ධ ප්‍රතිමාව සහිත ලෙනෙහි

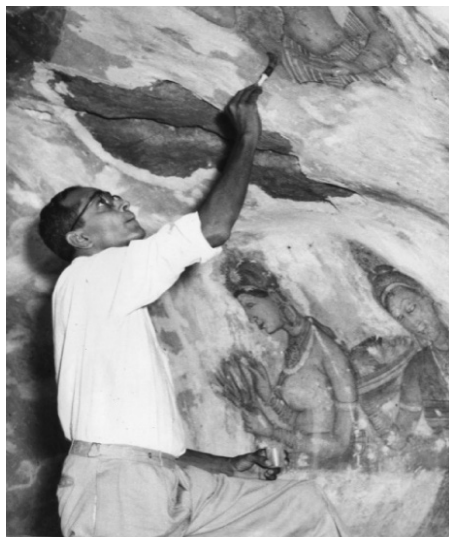
ශේෂව තිබුණු මධ්‍යකාලීන සිතුවම් කොටස් ද බෙල් මහතා විසින් පිටපත් කරවා තිබේ. දෙපාර්තමේන්තුවෙහි දෙවන සැලසුම්කරු වශයෙන් කටයුතු කළ ඩී. ජේ. ලොකුගේ මහතා විසින් 1930 දී දැනගිරිගල විහාරයේ සිතුවම් ද 1931 දී ජේතවන දාගැබෙහි දකුණු වාහල්කඩ සිතුවම් ද, 1933 දී දිඹුලාගල මාරා විදියෙහි සිතුවම් සහ කැලණිය විහාරයෙහි දැව වියනෙහි සිතුවම් ද (Paranavitana, 1933, p20) පිටපත් කරන ලද බව වාර්තා වෙයි. 1937 දී මුහන්දිරම් ඇල්. ඩී. ජේ. ආටිගල මහතා විසින් වාරියපොළ කබල්ලෑ ලෙනෙහි සිතුවම් ද පිටපත් කරන ලදී. මේ අතරින් සීගිරිය, දිඹුලාගල, මාරාවිදිය ආදී ස්ථානවල සිතුවම් පිහිටා ඇති ආකාරය අනුව සිතුවම් පිටපත් කිරීමට එම ස්ථාන කරා ළඟාවීම පවා කෙතරම් දුෂ්කර කාර්යයක් වන්නට ඇතිදැයි වටහා ගැනීම අපහසු නොවේ. සිතුවම් පිටපත් කිරීමට අමතරව මුල් කාලීනව මෙම සිතුවම්වල ආරක්ෂාව සඳහා යම් ආලේපන ගැල්වීමට කළ අත්හදා බැලීම් පිළිබඳව ද වාර්තා වෙයි. පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස් ඒ. එම්. හෝකාර්ට් මහතාගේ වාර්තාවල 1920 වර්ෂයේ දී පොළොන්නරුව ගල් විහාරයෙහි වැඩිහිඳි පිළිමය සහිත ලෙනෙහි ශේෂව තිබුණු මධ්‍යකාලීන සිතුවම් කොටස් ආරක්ෂා කිරීම සඳහා ඒ මත මී ඉටි ගැල්වූ බවත් එය වාර්ෂිකව සිදු කළ යුතු බවත් සඳහන් කර ඇත.

යුගයක් ඉදිරියෙන් සිටි පුරාවිද්‍යාඥයකු වශයෙන් හඳුන්වන ඒ. එම්. හෝකාර්ට් මහතා බිතුසිතුවම් සහ පුරාවස්තු පමණක් නොව ස්මාරක ආරක්ෂා කිරීම සඳහා ද විද්‍යාත්මක ක්‍රමවේදයන් අත්හදා බැලීමට ක්‍රියා කළේ ය.

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව ආරම්භ වී 1940 දශකය වනතුරු පුරාවස්තු, බිතුසිතුවම් සහ ස්මාරක රසායනික සංරක්ෂණය සඳහා වෙනම අංශයක් හෝ රසායනාගාරයක් නොපැවතිණ. නමුත් එවැනි අංශයක ඇති අවශ්‍යතාව එවක පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස් සෙනරත් පරණවිතාන මහතා විසින් වටහාගෙන තිබිණි.

එහෙත් ඒ සඳහා සුදුසු විශේෂඥයකු දිවයින තුළ නොසිටියෙන් එවක අධ්‍යාපන

8 වන පිටුවට...

ආචාර්ය රාජා ද සිල්වා මහතා

මෙරට පුරාවිද්‍යා සමීක්ෂණ කටයුතු ඇරඹූ මුල් වකවානුව පිළිබඳ විමසීමේ දී දැවැන්ත ස්මාරක, ගොඩනැගිලි කැණීම් කොට

රේණානි ධර්මවර්ධන
පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ නිලධාරී

අමෙරිවරයාගේ අවධානය මේ කෙරෙහි යොමු කළේ ය. එවක ඉන්දීය පුරාවිද්‍යා අධිකාරියෙහි කොමසාරිස් කේ. එන්. ඩික්ෂිත් මහතාගේ අනුග්‍රහයෙන් එහි රසඥ ඩාන් ඩහදූර් මොහොමඩ් සානා උල්ලා මහතාගේ සහාය සීගිරි සිතුවම් සංරක්ෂණය සඳහා ලැබුණේ ඒ අයුරිනි. 1943 ජනවාරි 07 වන දින ශ්‍රී ලංකාවට පැමිණ ඔහු මසකට වැඩි කාලයක් තිස්සේ සීගිරි සිතුවම්වලට පිළියම් යෙදීය. ඔහු සමඟ වැඩකිරීමෙන් පුහුණුව ලත් පී. දොන් ඇම්බ්‍රොස් මහතා සානා උල්ලා මහතා දිවයිනෙන් පිටත්ව ගිය පසුව ද එම කටයුතුවල නිරත වූ බව පරණවිතාන මහතා පවසයි. පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව විධිමත් අයුරින් රසායනික සංරක්ෂණ කටයුතු සඳහා මුල පිරසේ ඒ අයුරිනි.

සානා උල්ලා මහතා තිවංක පිළිමගෙයි සිතුවම් රසායනිකව පිරිසිදු කරන ලද අතර බදාමයට උරාගෙන තිබුණු ලවණ කඩදාසි පල්ප භාවිතයෙන් ඉවත් කර සිතුවම් මත ආරක්ෂිත ආලේප ගැල්වීය. සංරක්ෂණ කටයුතු සිදුකරගෙන යාමේ දී පල්ප තැනීම සඳහා ගෙනැවිත් තිබුණු කඩදාසි ප්‍රමාණවත් නොවූයෙන් එංගලන්තයෙන් හෝ ඉන්දියාවෙන් එම කඩදාසි ගෙන්වා ගැනීමට කළ සියලු උත්සාහයන් ව්‍යර්ථ වූ බවත් අවසානයේ ශිලාලේඛන පිටපත් කිරීම සඳහා භාවිත කෙරෙන කඩදාසි යොදා ගැනීමට සිදුවූ බවත් පරණවිතාන මහතා සඳහන් කරයි. ඒ වන විටත් දෙපාර්තමේන්තුවෙහි රසායනාගාරයක් නොපැවතීම නිසා රජයේ රසඥ ඩබ්. ආර්. ෂන්මුගම් මහතාගේ සහ ලංකා විශ්වවිද්‍යාලයේ මහාචාර්ය ඒ. කන්දසියා මහතාගේ සහාය ද මෙහි සංරක්ෂණ කටයුතු සඳහා ලබාගති.

සානා උල්ලා මහතා තිවංක පිළිමගෙය, හිඳගල සිතුවම් සංරක්ෂණයට දායක වූ

අතර මෙරට බිතුසිතුවම් රක්ෂණ ක්ෂේත්‍රයේ උන්නතිය වෙනුවෙන් සුවිශාල දායකත්වයක් සැපයීය.

මෙරට පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තු ඉතිහාසයෙහි ප්‍රථම වරට සංරක්ෂණ කටයුතු සඳහා රසඥවරයකු බඳවා ගන්නා ලද්දේ 1949 නොවැම්බර් 1 වන දින දීය. ආධුනික රසඥ වශයෙන් එසේ දෙපාර්තමේන්තුවට එක් වූ ආර්. එච්. ද සිල්වා (රාජා ද සිල්වා) මහතා ඉන්දියාවෙහි දෙන්රාදුන් නම් ස්ථානයෙහි පිහිටි ඉන්දීය පුරාවිද්‍යා අධිකාරියෙහි රසායනාගාරයෙහි දී පුහුණු කරවීමට පරණවිතාන මහතා කටයුතු කළේ ය.

1967 වසරේ ඔක්තෝබර් 14 වන දින රාත්‍රියෙහි පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවට සිය ඉතිහාසය තුළ ඇතිවූ බරපතළම අභියෝගයට මුහුණදීමට සිදුවිය. කිසියම් පුද්ගලයකු විසින් විදින රාත්‍රියෙහි ලෝ ප්‍රකට සීගිරි සිතුවම් මත තීන්ත ආලේප කොට සිතුවම් සහිත බදාම කොටස් කඩා බිඳ දමා තිබිණ. මෙය මුළු මහත් ලෝකයම ආන්දෝලනයට ලක් කළ සිදුවීමක් වූ අතර එම තීන්ත ඉවත් කොට සීගිරි සිතුවම් යථා තත්ත්වට පත් කිරීමේ අභියෝගයට මුහුණ දීමට සිදුවූයේ දෙපාර්තමේන්තුවෙහි රසායන සංරක්ෂණ අංශයටය. එවක අධ්‍යාපන අමාත්‍ය අයි. එම්. ආර්. ඒ. ඊරියගොල්ල මහතාගේ ඉල්ලීමක ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් රෝමයේ පිහිටුවා ඇති සංස්කෘතික වස්තූන් හැදෑරීමේ සහ සංරක්ෂණය කිරීමේ අන්තර්ජාතික මධ්‍යස්ථානයෙහි විශේෂඥවරයකු වූ ඉතාලි ජාතික ලුසියානෝ මරන්සි මහතාගේ සේවය ලබාගැනීමට හැකිවිය. දෙපාර්තමේන්තුවෙහි එස්. එම්. සෙනෙවිරත්න, එම්. ඩබ්. ඊ. කරුණාරත්න, විල්සන් සමරනායක සහ ලොකුබණ්ඩා යන මහත්වරුන් මෙම

විශේෂඥ කණ්ඩායමට සහාය වෙමින් බොහෝ වෙහෙසව ක්‍රියා කළ බව ආර්. එච්. ද සිල්වා මහතා කතඥපූර්වකව සිහිපත් කරයි. මොවුන්ගේ අප්‍රතිහත ධේර්යය නිසා සීගිරි සිතුවම් සමස්ත මානව සංහිතය උදෙසා ආරක්ෂා කර ගැනීමට හැකිවීම දෙපාර්තමේන්තුව සිය වසර 128ක ගමන් මඟ තුළ ලබාගත් සුවිශේෂ ජයග්‍රහණයකි.

විදේශීය විශේෂඥවරයන්ගේ සහායෙන් මෙරට රසායනික සංරක්ෂණ කටයුතු ඇරඹුණ ද 1970 දශකය වනවිට විදේශයන්හි පුරාවිද්‍යා උරුමය සංරක්ෂණය සඳහා මෙරට විශේෂඥවරුන්ගේ සහාය ලබා ගන්නා තරමට රසායනික සංරක්ෂණ ක්ෂේත්‍රය දියුණු මට්ටමට ගෙන ඒමට පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව සමත් වී ඇති බව පෙනී යයි. 1979 දී ආචාර්ය ආර්. එච්. ද සිල්වා මහතා බංග්ලාදේශයෙහි පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවෙහි සංරක්ෂණ රසායනාගාරයක් පිහිටුවීම සඳහා වූ උපදේශක මණ්ඩලයට යුනෙස්කෝ සංවිධානය විසින් පත් කරනු ලැබූයේ එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙනි.

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව පිහිටුවා වසර 128ක් සපිරීම නිමිත්තෙනි.

1890 දශකය දක්වා පුරාවිද්‍යා අධිකාරියක් ව පැවති මෙරට පුරාවිද්‍යා ආයතනය 1890 ජූලි 07 දින දෙපාර්තමේන්තුවක් බවට පත් කෙරිණි. වර්තමාන අනුරාධපුර පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරය පවතින ගොඩනැගිල්ල එහි සමාරම්භක සේවා ස්ථානය විය. පසුව එනම් 1940 දී පුරාවිද්‍යා අධ්‍යක්ෂ ජනරාල් සෙනරත් පරණවිතාන සමයේ අනුරාධපුරයේ පැවති පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තු කාර්යාලය කොළඹ කෞතුකාගාර ගොඩනැගිල්ල වලින් කොටසක තාවකාලිකව පිහිටුවන ලදී. මෙය අපහසු හා නුසුදුසු වූ හෙයින් එවකට එඩින්බර්ග් විද්‍යාලය යැයි හැඳින්වූ වර්තමාන පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය පර්ශුයේ පිහිටි පැරණි තනිමහල් ගොඩනැගිල්ලට රැගෙන යන ලදී. එහෙත් පසුව එය 1943 දී නාවලින් කුලියට ගත් නිවසකටත් එතනින් 1944 දී ගංගොඩවිල කුලියට ගත් නිවසකටත් ගෙන ගිය පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තු කාර්යාලය 1946 දී නැවත වර්තමාන පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තු කාර්යාලය පවතින ගොඩනැගිල්ලට ගෙන එන ලදී.

1890 න් ආරම්භ වූ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තු ඉතිහාසයේ අද දක්වා පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස්වරු සහ අධ්‍යක්ෂ ජනරාල් තනතුර හෙබවූවන්ගේ නම් සහ සේවා කාලය පහත සඳහන් පරිදි වේ.

නම	සේවා කාලය
01. එච්. සී. පී. ඩෙල් මහතා	1890 - 1912
02. ආචාර්ය සෙනරත් පරණවිතාන මහතා	1940 - 1956
03. ආචාර්ය සී. ඊ. ගොඩකුඹුර මහතා	1956 - 1967
04. ආචාර්ය රාජා ද සිල්වා මහතා	1967 - 1979
05. ආචාර්ය සද්ධාමංගල කරුණාරත්න මහතා	1979 - 1983
06. ආචාර්ය රෝලන්ඩ් සිල්වා මහතා	1983 - 1990
07. එච්.එච්. සිරිසෝම මහතා	1991 - 1992
08. ආචාර්ය සිරාන් දැරණියගල මහතා	1992 - 2001
09. ආචාර්ය ඩබ්. එච්. විජයපාල මහතා	2001 - 2004
10. ආචාර්ය සෙනරත් දිසානායක	2004 - 2017
11. මහාචාර්ය ප්‍රශාන්ත මණ්ඩාවල - වර්තමාන පුරාවිද්‍යා අධ්‍යක්ෂ ජනරාල්	

1990 දශකය දක්වා ඉතා අඩු ඉඩකඩක පවත්වාගෙන යනු ලැබූ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව 1998 වසරේ කොළඹ 07, ශ්‍රීමත් මාක්ස් ප්‍රනාන්දු මාවතේ සිව්මහල් ගොඩනැගිල්ලකට පිවිසුණි.

නිලන්තිකා ප්‍රියදර්ශනී

2018 වසරේ ක්‍රියාත්මක ප්‍රධාන ව්‍යාපෘතියක් වන අම්පාර රජගලතැන්න

අම්පාර දිස්ත්‍රික්කයේ උභය ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයට අයත් රජගලතැන්න පුරාවිද්‍යා ස්ථානය 2018 වසරේදීත් ක්‍රියාවට නැගෙන දැවැන්ත පුරාවිද්‍යා ව්‍යාපෘතියකි. පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ පූර්ණ අධීක්ෂණය හා මග පෙන්වීම යටතේ ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්වවිද්‍යාලය ඉන්දියාවේ ඩෙකන් විශ්වවිද්‍යාලය හා ඒකාබද්ධව කැණීම්, සංරක්ෂණ, පර්යේෂණ, හඬත්තු කටයුතු ආදී පුරාවිද්‍යා කටයුතු මෙහෙයවයි.

අක්කර 900ක් පුරා විසිරී පවතින යෝධ ව්‍යාපෘතියක් වූ රජගලතැන්න විශේෂතා රැසකින් හෙබි පුරාවිද්‍යා ක්ෂේත්‍ර භූමියකි. එකම සුවිශාල භූමියක් තුළ පුරාවිද්‍යා ගවේෂණය ද, කැණීම් ද, සංරක්ෂණය ද, හඬත්තුව ද,

සිදු වෙයි. රජගල එක් අතකින් ශාස්ත්‍රීය පර්යේෂකයින් උදෙසා යෝධ පර්යේෂණ ක්ෂේත්‍ර භූමියකි. අනෙක් පසින් දැනුම් සම්පාදනයක් ගොනු කර ගැනීමට ශක්‍යතාව හිමි තොරතුරු කේන්ද්‍රස්ථානයකි. එක්තරා වකවානුවක මෙම ස්ථානයේ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තු මානව සම්පත් ප්‍රගමනය වෙනුවෙන් පුහුණු ආයතනයක් ස්ථාපිත කිරීම වෙනුවෙන් කටිකාවක් ද ගොඩනැගුණි.

පුරාවිද්‍යා කැණීම්, සංරක්ෂණ, හඬත්තු යටතේ ප්‍රමුඛතාව මත ප්‍රධාන ව්‍යාපෘතිය ක්‍රියාත්මක කෙරේ. ඒ අනුව අටපට්ටම් කුලුන සහිත ස්මාරකය කැණීම් කිරීම, පර්යේෂණ කැණීම් 02, ජන්තාකරය හා උපෝසනාකරය අතර ඇති ස්මාරක කැණීම, කාර්යාලය අසල දකුණු පස හා උතුරු පස ඇති ස්මාරක ගොඩනැගිලි කැණීම සිදු

වෙයි. එමෙන්ම උපෝසනාකරය ගොඩනැගිල්ල සංරක්ෂණය, 8 විශාල ස්තූපය සංරක්ෂණය, 8-B ස්තූප මළුව සංරක්ෂණය, පෙත්මග සංරක්ෂණය, ජන්තාකර ගොඩනැගිල්ල සංරක්ෂණය, ගල්පාත්‍ර ගොඩනැගිල්ලෙහි ඉතිරි සංරක්ෂණය ආදිය සිදු කෙරේ. මීට අමතරව සමස්ත රජගලතැන්න පුරාවිද්‍යා ක්ෂේත්‍ර භූමිය හඬත්තු කිරීම ද සිදු කෙරේ. පසුගිය කැණීම් කටයුතු මගින් ගල් පාත්‍රා, ගල් ඔරලෝසු, ඇඹරුම් ගල්, මැටි පාත්‍රා, මැටි භාජන තවත් පුරාසාධක රැසක් හමුවුණි. මෑතකදී හමුවූ ශිලාලේඛනයක් මගින් මිහිදු මානිමියන්ගේ ආදාහනයට අදාළ සම්බන්ධ කරුණු කාරණා අනාවරණය වී ඇත.

ඡායාරූප: පාලිත භේරන්

ශ්‍රී ලංකාවේ රාජ්‍ය ආයතන අතුරින් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවට හිමිවනුයේ සුවිශේෂී ස්ථානයකි. ඒ මේ රටේ ජනතාව වෙනුවෙන් ඉටු කරනු ලබන සුවිශේෂී මෙහෙවර නිසාමය. භූමි ප්‍රමාණයෙන් කුඩා වූ දිවයිනක පිහිටා ඇති ලක්ෂ සංඛ්‍යාත පුරාවස්තු අනාගත පරම්පරාව වෙනුවෙන් ආරක්ෂා කරදීම එම මෙහෙවරේ එක් පැතිකඩකි. ප්‍රෞඪ ඉතිහාසයක සාකිමිඳර හිමිකරුවන් බවට පත් වන්නට ශ්‍රී ලංකාවාසීන්ට නිරායාසයෙන් අත්වැල් සපයන, පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමය කළමනාකරණය කරමින් එය සුරක්ෂිත කිරීමේ අධිකාර බලය සතු ප්‍රධානතම ආයතනය වනුයේ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවයි.

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව උරුම කළමනාකරණය වඩාත් සක්‍රීය මට්ටමකට ගෙන ඒම වෙනුවෙන් සිය ආයතනික ව්‍යුහය විවිධ දිශානතින් ඔස්සේ ස්ථාපිත කර ඇත. ගවේෂණ, කැණීම්, වාස්තු විද්‍යා, රසායන සංරක්ෂණ, ප්‍රකාශන ආදී ලෙස ශාස්ත්‍රීය සේවාවන් ආයතනය තුළ ස්ථාපිත කරමින් මහජනතාව වෙනුවෙන් සුවිශේෂ මෙහෙවරක් ඉටුකරයි.

2017 වර්ෂයේ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ක්‍රියාවට නැංවූ සුවිශාල ව්‍යාපෘති ප්‍රමාණය 600 ඉක්මවයි. යටෝක්ත දැවැන්ත ව්‍යාපෘති අතුරින් කිහිපයක් පමණක් පළාත් මට්ටමින් මෙලෙස පෙළගස්වමු.

බස්නාහිර පළාත

පුරාවිද්‍යා උරුමයන් ආරක්ෂා කර පවත්වාගෙන යාමේ ජාතික කර්තව්‍ය වෙනුවෙන් කොළඹ, කළුතර හා ගම්පහ දිස්ත්‍රික්ක කේන්ද්‍ර කර ගනිමින් බස්නාහිර පළාත් පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය මගින් ව්‍යාපෘති රාශියක් ක්‍රියාත්මක කිරීමට හැකිවිය.

2017 වසරේ බස්නාහිර පළාත් පුරාවිද්‍යා කාර්යාලයේ ගවේෂණ අංශය මගින් ප්‍රධාන ව්‍යාපෘති තුනක් ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. ඉන් දෙදෙනික ස්ථාන පරීක්ෂා කිරීම් යටතේ වසර පුරා බස්නාහිර පළාතේ මහජනතාව, රාජ්‍ය හා පෞද්ගලික ආයතනයන් හි ඉල්ලීම් පරිදි නිර්දේශ ලබාදීම සිදුකර ලදී. මීට අමතරව 2017 වසරේදී පාලිත්දනුවර ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාස ගවේෂණය සිදුකළ අතර, එහි දී ඉතා වැදගත් පුරාවිද්‍යා ස්ථාන රාශියක් හඳුනාගන්නා ලදී. ඉන් රුසිගල ආරණ්‍ය සේනාසනය, කළුතල ආරණ්‍ය සේනාසනය, පැළැඳ රජමහා විහාරය ආදී වැදගත් ස්ථානද ඇතුළත්ව

පාලිත්දනුවර ගවේෂණ කටයුතු සිදුකරමින්

2017 වසරේ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ඉටුකරන ලද මෙහෙවර

ග්‍රාම නිලධාරී වසම් 16කින් විශේෂ පුරා සාධක හඳුනාගත් අතර, ගවේෂණ කටයුතු අවසන් කර අවසන් ශාස්ත්‍රීය වාර්තාව හිකුත් කර ඇත. එහි දී ඉතා වැදගත් ප්‍රාග්වේදික ස්ථාන හා වේදිකාසික ස්ථාන කිහිපයක් හඳුනාගත් අතර, එම ස්ථාන ආරක්ෂිත ස්මාරක ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කිරීමට නියමිතය. වංචල පුරාවස්තු ලේඛනගත කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය ද වර්ෂය පුරා ක්‍රියාත්මක කෙරුණු අතර, එහි දී අලවල ලෙන් විහාරය, අත්තනගල්ල රජමහා විහාරය, මාලිගාතැන්න ආරණ්‍ය, උගුරුවල වලගම්බා විහාරය, ගොඩදොර විහාරය හා කොස්සින්න පුරාණ විහාරය සතුව ඇති වංචල පුරාවස්තු ලේඛණගත කිරීම් සිදුකර ඇති අතර, එහි දී පුරාවස්තු 1500ක් පමණ ලේඛනගත කර ඇත. කැණීම් අංශය මගින් කෝට්ටේ කොටු බැමීම හඳුනා ගැනීම සඳහා ස්ථාන කිහිපයකම කැණීම් කටයුතු සිදුකරන ලදී. කෝට්ටේ බංගලා හංදියේ ගැලවීමේ හමුදා දේවස්ථානය පිහිටි භූමිය, තොටුපළ පාරේ පළමු පටුමග බෝගහවත්ත ඉඩම සහ තොටුපළ පාරේ ස්ථාන කිහිපයකම නිවාස ඉදිකිරීම වැනි සංවර්ධන කටයුතු වෙනුවෙන් පුරාවිද්‍යා නිරවුල් සහතික ලබා දීම සඳහා මේ ආකාරයේ පර්යේෂණ කැණීම් සිදුකර ඇත. 2018 වර්ෂයේ විශේෂ ව්‍යාපෘති ලෙස මීගමුව පැරණි කොටු පවුරේ කැණීම් කටයුතු මේ වනවිට ක්‍රියාත්මක කෙරෙමින් පවතී.

2017-2018 වාස්තු විද්‍යා සංරක්ෂණයට තේකෝට්ටේ කොටු බැමීමේ සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතියට අදාළව අලකේෂ්වර පාරේ පිහිටි වේදිකාසික කොටු පවුරේ දික් අඩි 80ක කොටසක සංරක්ෂණ කටයුතු අවසන් කර ඇත. කොටතේන දීපදුන්නාරාම විහාරයේ ගුණානන්ද හිමි වැඩ සිටි පැරණි ආවාසගෙය සම්පූර්ණයෙන් සංරක්ෂණය කර ඇත. 2017 ව්‍යාපෘති යටතේ කැලණිය පෙනියාගොඩ පරමාර්ථ ධර්මාකර පිරිවෙන් විහාරයේ පැරණි විහාර ගෙය

සම්පූර්ණයෙන්ම ප්‍රතිසංස්කරණය සිදුකර 2018 වසරේ දී වැඩ අවසන් කිරීමට හැකිවිය. ඒ අයුරින්ම කොළඹ රාජකීය විදුහලේ පැරණි ගොඩනැගිල්ල ප්‍රතිසංස්කරණ කටයුතු ද අවසන් කිරීමට හැකිවිය.

තවද මීගමුව වේදිකාසික බලකොටුවේ දොරටුව සංරක්ෂණය බොරැස්මුව පරමධම්ම පිරිවෙන් විහාරයේ හික්ෂු නේවාසිකාගාර ගොඩනැගිල්ල ප්‍රතිසංස්කරණය, කළුතර දිස්ත්‍රික්කයේ උඩුව ශ්‍රී බෙන්තාරම විහාරයේ සීමාමාලකය සංරක්ෂණය, බේරුවල සපුගොඩ විහාරයේ පැරණි ප්‍රාකාර බැමීම සංරක්ෂණය යන ව්‍යාපෘති මේ වන විට සිදු කෙරෙමින් පවතී. බස්නාහිර පළාතේ විහාර ස්ථාන කිහිපයක රසායන සංරක්ෂණ කටයුතුවල ද වැඩ අවසන් කර ඇත. හැවතිවල පුරාණ විහාරයේ රසායන සංරක්ෂණ කටයුතු 2018 වර්ෂයේ අවසන්කර ඇත. බස්නාහිර පළාතේ එක් දිස්ත්‍රික්කයක් තුළ කලාප කාර්යාල දෙක බැගින් පිහිටුවා ඇත. ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කයේ උඩගම්පළ හා පිළිකුත්තුව කාර්යාල ද, කොළඹ දිස්ත්‍රික්කයේ කෝට්ටේ හා පිටකොටුව මීලිකට් කාර්යාල ද, කළුතර දිස්ත්‍රික්කයේ පතනවත්ත හා ගනේඋඩ කාර්යාලය මගින් ද පුරාවිද්‍යා ස්ථාන හා ස්මාරකවල නඩත්තු කටයුතු පවත්වාගෙන යනු ලබයි. කලාපය තුළ පිහිටි සියලුම ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසවලට අයත් ප්‍රදේශවල පුරාවිද්‍යාත්මක ස්ථාන හා ස්මාරක නඩත්තුකර, ආරක්ෂා කර පවත්වාගෙන යාමට අමතරව පුරාවිද්‍යා නිර්දේශ ලබාදීම වෙනුවෙන් ස්ථාන පරීක්ෂණ කටයුතු ද මෙම කලාප හාර නිලධාරීන්ගේ සහභාගීත්වයෙන් සිදුකරනු ලබයි. කෞතුකාගාර අංශය යටතේ කෝට්ටේ පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරය හා පොත් අලෙවිසැල පවත්වා ගෙනයනු ලබයි. එමෙන්ම කෞතුකාගාරය නැරඹීමට පැමිණෙන මහ ජනතාව දැනුවත් කිරීමේ කටයුතු ද එහිදී සිදු කෙරේ.

මහින්ද කරුණාරත්න
සහකාර අධ්‍යක්ෂ (බස්නාහිර)

දකුණු පළාත

ගාල්ල, මාතර දිස්ත්‍රික්ක ද්විත්වය කේන්ද්‍ර කරගනිමින් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ දකුණු පළාත් ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය මගින් ජාතික උරුමයන් ආරක්ෂා කරගැනීමෙහිලා දිස්ත්‍රික් මට්ටමින් සුවිශේෂී වැඩසටහන් රාශියක් ක්‍රියාත්මක කරන ලදී.

ගවේෂණ, කැණීම්, කෞතුකාගාර, වාස්තු විද්‍යා, රසායන සංරක්ෂණ, නඩත්තු, ප්‍රවර්ධන යන සෑම අංශයක්ම නියෝජනය වන පරිදි මෙම ව්‍යාපෘතීන් ක්‍රියාත්මක විය.

2017 වර්ෂය තුළ ගවේෂණ අංශය මගින් ස්ථාන පරීක්ෂා හා ක්ෂේත්‍ර කටයුතු ව්‍යාපෘතිය පෙර පරිදිම මෙම වසරේදීත් ක්‍රියාවට නංවන ලදී. මෙහිදී අනවසර කැණීම් ස්ථාන පරීක්ෂා 23 ද, ආරක්ෂිත ස්මාරක ප්‍රකාශයට පත්කිරීම් 09 ද, බහිෂ්චිත ස්ථාන සඳහා ස්ථාන පරීක්ෂා කොට නිර්දේශ සැපයීම ස්ථාන 135 ද, වෙනත් විවිධ රාජ්‍ය ආයතනයන් විසින් සිදුකරන ලද ඉල්ලීම් සඳහා අවශ්‍ය රාජකාරිමය වගකීම් ද ඉටු කරන ලදී. එසේම පුරාවිද්‍යාත්මක වශයෙන් වැදගත් ස්මාරක රැසක් ඡායාරූප සැලසුම් සහ GPS බණ්ඩාංක සහිතව වාර්තාගත කිරීමත් ඒ හරහා දත්ත තොරතුරු පද්ධතියක් සකස් කිරීමත් හැකියාව ලැබිණ. තවද ගාල්ල, මාතර දිස්ත්‍රික්කයන්හි විසිරී ඇති වංචල පුරාවස්තු ලේඛනගත කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය යටතේ ගාල්ල දිස්ත්‍රික්කය තුළ වංචල පුරාවස්තුවල හිමිකාරීත්වය දරන පුජනීය ස්ථාන, කෞතුකාගාර හා වෙනත් ආයතන සහ පුද්ගලයන් සතුව පවත්නා වටිනා පුරාවස්තු රාශියක් වාර්තාකරණය කිරීමක් සිදුකරන ලදී.

ශ්‍රී පරමානන්ද රාජමහා විහාරය සහ තුවක්කුගලවත්ත පුරාණ විහාරය යන විහාරයන්හි පුරාවස්තු 1000කට ආසන්න ප්‍රමාණයක් අධ්‍යයන කරමින්, අධ්‍යයනය කළ සෑම පුරාවස්තුවක්ම නියමිත ආකෘති පත්‍රයකට අනුව සැලසුම් හා ඡායාරූප සහිතව විධිමත්ව වාර්තාගත කිරීමද සිදුකරන ලදී.

වාර්ෂික ව්‍යාපෘතියක් වශයෙන් මෙම වසරේදීත් මාතර තාරකා කොටුව කෞතුකාගාරය පවත්වාගෙන යාමේ ව්‍යාපෘතිය ක්‍රියාත්මක වූ අතර ඒ හරහා මහජනතාව දැනුවත් කිරීමේ කටයුතු ද සිදුකරන ලදී.

වාස්තු විද්‍යා අංශය මගින් මෙම වසරේදීත් ව්‍යාපෘතීන් 09ක් ක්‍රියාවට නංවන ලදී.

මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදලේ ප්‍රතිපාදන යටතේ තෙල්වත්ත රත්පත් විහාරයේ ආවාසගෙය සංරක්ෂණය, හියාපේ අශ්වත්ථාරාම විහාරය ධර්ම ශාලාව සංරක්ෂණය, හක්මන ඇතිනිමලාරාම සුදර්ශනාරාම විහාරගෙය සංරක්ෂණය, බුස්ස සුදර්ශනාරාම සංඝාවාසය ගෙබිම

සංරක්ෂණය, මාතර උඩපික්වැල්ල ගංගාතිලක විහාරගෙය සංරක්ෂණය, ගාලු කොටුවැම්මේ කැඩී ඇති බැම් කොටස් සංරක්ෂණය කිරීම, ගාලු කොටුව කොටුව බැම්මේ සේදී ඇති තැන් පස් පුරවා තලා තණ පිඩලි ඇල්ලීම, ගාල්ල ගල්කැටිය ද්විතුවිකාරාම විහාරගෙය සංරක්ෂණය, මීපේ අම්බලම සංරක්ෂණය ආදී සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කර ඇත.

හක්මන ඇතිනිමලාරාම සුදර්ශනාරාම විහාරගෙය සංරක්ෂණයට පෙර

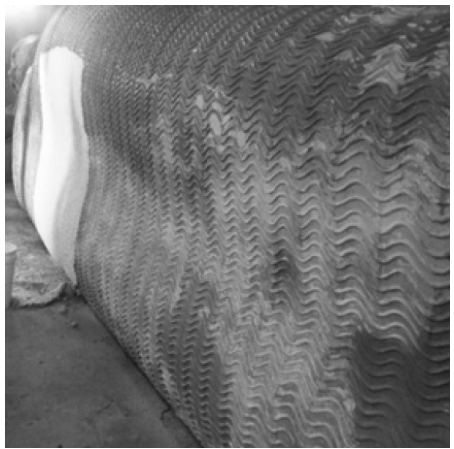

හක්මන ඇතිනිමලාරාම සුදර්ශනාරාම විහාරගෙය සංරක්ෂණයට පසු

මෙම වසරේදීත් රසායන සංරක්ෂණ කටයුතු සඳහා ව්‍යාපෘතීන් 09ක් ක්‍රියාත්මක වූ අතර, හදිසි රසායන සංරක්ෂණ කටයුතු ද ඒ අතරතුරම ඉටු කළ යුතු විය. ඒ අතරින් මාතර දිස්ත්‍රික්කයේ මාතර පානේගම සිරි නිකේතනාරාම විහාරයේත්, තලල්ල බෝධිරැක්කාරාම විහාරයේත්, හිත්තැටිය රජමහා විහාරයේත් බිතුසිතුවම් හා මූර්ති සංරක්ෂණය කරන ලදී. එමෙන්ම ගාල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ බෝපේ සුදර්ශනාරාම විහාරයේත්, බද්දේගම මාබොටුවන ටැම්පිට විහාරයේත්, තෙලිකඩ සුනන්දාරාම විහාරයේත්, පනංගල ගංගාරාම විහාරයේත්, කඨිරවෙලායුදන් ස්වාමී

හිත්තැටිය රජමහා විහාරයේ මූර්ති සංරක්ෂණය කිරීමට පෙර

හිත්තැටිය රජමහා විහාරයේ මූර්ති සංරක්ෂණයෙන් පසු

කෝවිල්ලේ සිතුවම් හා මූර්ති සංරක්ෂණය සාර්ථකව සිදුකරන ලදී.

මෙවර නඩත්තු අංශය මගින් දිස්ත්‍රික්ක ද්විත්වය ආවරණය වන පරිදි කලාප කාර්යාල 05ක් යටතේ වාර්ෂික නඩත්තු කටයුතු සිදුකරමින් ස්මාරක හා ස්ථාන නඩත්තු කර පවත්වාගෙන යාම සිදුකරන ලදී.

ප්‍රවර්ධන අංශය හරහා ගාල්ල / මාතර දිස්ත්‍රික්කයන්හි තෝරාගත් පාසල් 30ක ශාස්ත්‍රීය දේශන පැවැත්වීමත් ඒ සමගමම අත්පත්‍රිකා බෙදා දීමත් සිදුකරන ලදී. ගුරු ශිෂ්‍ය ප්‍රජාව තුළ පුරාවිද්‍යා විෂය පිළිබඳව මනා අවබෝධයක් ඇති කිරීමත්, පුරාවස්තු විනාශය අවම කිරීම පිළිබඳවත්, පාසල් ප්‍රජාව දැනුවත් කිරීමත් එම වැඩසටහන්වල අරමුණ විය.

හම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කය

කසාගල, මුල්කිරිගල, යටාල කෞතුකාගාරය, පවත්වාගෙන යාමත්, ඒවා නඩත්තු කිරීමත්, එම ස්ථානයන්ට අදාළ ප්‍රකාශන අලෙවි සැල් පවත්වාගෙන යාමත් ඉටුකරන ලදී.

මාටිලෝ කුලුන, කලාප කාර්යාලය, විල්ගම් වෙහෙර, බෝලාන උච්චලාලික විහාරය, බඳගිරිය, යනගල පුරාවිද්‍යා ස්ථානය හා තෙළිල්ල සංචාරක බංගලාව ඇතුළු සියලු ස්ථානයන්හි විසිගැසීම් හා දෛනික පවිත්‍ර කටයුතු සිදුකරයි. තවද විල්ලුම් ගහ ආදී ස්ථානයන්හි නඩත්තු කටයුතු ද මේ යටතේ සිදු කරයි.

යටල ස්තූපය ආශ්‍රිත ස්මාරක, කලාප කාර්යාලය, දෙව්රම් වෙහෙර පුරාවිද්‍යා ස්ථානය, අකුරුගොඩ ටැම් ලිපිය, දෙබරවැව ගල් කණු පර්ශ්‍ය ආදී ස්ථාන විසිගැසීම් හා දෛනික පවිත්‍ර කටයුතුවලට භාජනය වේ. නැදිගම්විල, වෙහෙරගල ආදී ස්ථාන ත්‍රෛමාසිකව හඬක්කු වේ. හිමලව ආරණ්‍ය සේනාසනය, සිතුල් පව්ව, තිස්සමහාරාම විහාරය ආදී ස්ථානයන්හි හිරිකණ කටයුතු සිදු කරනු ලැබේ.

2017 වර්ෂය සඳහා දෙපාර්තමේන්තුව තෝරාගත් පාසල් හා ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාල සහ තංගල්ල පුරාවිද්‍යා පොලිස් ඒකකය මගින් තෝරාගත් ස්ථාන ඇතුළුව පුරාවිද්‍යා දේශන 42 ක් සිදුකරන ලදී. මෙරට ඉතිහාසය හා පුරාවිද්‍යා උරුමය පිළිබඳව මෙහිදී දැනුවත් කරන ලදී.

2018 දෙපාර්තමේන්තුවගත ව්‍යාපෘති යටතේ ස්ථාන පරීක්ෂාව හා කේන්ද්‍ර කටයුතු සිදුකරන ලදී. ඒ යටතේ කසාගල කෞතුකාගාරය පවත්වාගෙනයාමත්, යටල කෞතුකාගාරයේ ප්‍රතිසංස්කරණ කටයුතුවන් ප්‍රධානත්වයක් ගනී. බිතුසිතුවම් හා මූර්ති සංරක්ෂණය යටතේ මකුල්දෙණිය විහාරය බිතුසිතුවම් හා මූර්ති සංරක්ෂණය, ගල්මංගොඩ විහාරයේ බිතුසිතුවම් සංරක්ෂණය කැපී පෙනේ.

මීට අමතරව කලාප අංක 01, කලාප අංක 2, කලාප අංක 03, කලාප අංක 04 යටතේ වීම ස්ථාන හඬක්කු කොට පවත්වාගෙන යෑම සිදුකරන ලදී.

2018 වර්ෂය සඳහා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් තෝරාගත් හම්බන්තොට දිස්ත්‍රික්කයේ පාසල් 32ක හා ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාල හා තංගල්ල පුරාවිද්‍යා පොලිස් ඒකකය මගින් සංවිධානය කළ පාසල් හා ස්ථාන 10ක් ඇතුළුව දේශන 42ක් කිරීමට යෝජිතය. ඉන් දේශන 25ක් මේවන විට සිදුකර ඇවසන්ය.

මීට අමතරව මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදලේ ප්‍රතිපාදන යටතේ තෙළුල්ල පුරාවිද්‍යා ස්ථානයේ යටිතල පහසුකම් වැඩිදියුණු කිරීමටත්, පෙත්මග ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීමටත්, දෙව්රම් වෙහෙර පුරාවිද්‍යා ස්ථානයේ ඇති ගඩොල් ස්තූප ස්මාරකය දක්වා නව වෛතසය මළුවේ සිට පෙත්මග සකසා වැලි ඇතිරීමටත් යෝජිතය.

ඒ. ඩී. එම්. ඩබ්. කේ. කේ. අලහකෝන්
ප්‍රාදේශීය සහකාර අධ්‍යක්ෂ (ගාල්ල/මාතර)

සබරගමුව පළාත

ශ්‍රී ලංකා පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව වෙනුවෙන් සබරගමුව පළාත තුළ විසිර පවතින සමස්ත පුරාවිද්‍යා උරුමය කළමනාකරණය කර මතු පරපුරට දායාද කරදීම සබරගමුව පළාත් පුරාවිද්‍යා කාර්යාලයේ දැක්ම වන අතර, එම උරුමය කළමනාකරණයේ වගකීම දරන උපරිම ආයතනය හා ප්‍රධාන නියාමන ආයතනය ලෙස කටයුතු කිරීම අප කාර්යාලයේ වගකීම වේ. එම දැක්ම හා මෙහෙවර සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා කැපවුණු හා රත්නපුර පුරාවිද්‍යා කාර්යාලයන් මගින් එක් එක් අංශවලට අදාළව ව්‍යාපෘති රැසක වැඩ සාර්ථකව අවසන් කරන ලදී.

ගවේෂණ හා ලේඛනගත කිරීම් අංශය යටතේ ප්‍රධාන වශයෙන් කැපවුණු හා රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කයන් හි පුරාවස්තු විනාශය සිදුකරන ලද ස්ථාන පරීක්ෂාකර අධිකරණ කටයුතු සඳහා අවශ්‍ය වාර්තා ඉදිරිපත් කිරීම, දෛනිකව මහජනතාවගෙන් හා රාජ්‍ය ආයතනවලින් ඉදිරිපත් වන ඛණිජ නිස්සාරණ බලපත් හා විවිධ ඉල්ලීම් සඳහා අවශ්‍ය ස්ථාන පරීක්ෂා කිරීම් සිදුකරන ලදී.

වංචල පුරාවස්තු වාර්තාකරණය යටතේ කැපවුණු දිස්ත්‍රික්කයේ වට්ටාරම රජමහා විහාරයේ වංචල පුරාවස්තු වාර්තාකරණය සිදුකළ අතර, මාවනැල්ල බෙලිගම්මන විහාරයේ හා දැදිගම පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරයේ පුරාවස්තු රැසක් ද වාර්තාගත කරන ලදී. රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කයේ රත්නපුර ජාතික කෞතුකාගාරය, කුරුවිට පුරාණ විහාරය, දෙල්ගමුව රජමහා විහාරය, තෙප්පනාව ශ්‍රී මහනන්දනාරාමය යන ස්ථානයන්හි වංචල පුරාවස්තු වාර්තාගත කරන ලදී.

මීට අමතරව GIS ඒකකය මගින් සබරගමුව පළාතේ සිතියම් සැකසීම විවිධ ඉල්ලීම් අනුව අවශ්‍ය GIS දත්ත බලාදීම, කැපවුණු දිස්ත්‍රික්කයේ පැරණි සිරිපතුවල පිහිටි ස්ථාන සිතියම සැකසීම හා පුරාවිද්‍යා ස්ථාන අන්තර්ජාලයට ඇතුලත් කිරීමට අවශ්‍ය තොරතුරු සැපයීම සිදුකර ඇත.

2016 වසරේ දී රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කයේ වෙහෙරගොඩැල්ල පැරණි දාගැබ හා උඩුගම පැරණි දාගැබ කැණීම් කළ අතර මෙම කැණීම්වල අවසන් පර්යේෂණ වාර්තා සකස් කිරීම සිදුකරන ලදී. ත්‍රිකුණාමලය හා අනුරාධපුර යාන්මය ප්‍රදේශවල සිදුකරන ලද පර්යේෂණ කැණීම් සඳහා ද මෙම පළාත් කාර්යාලයේ කැණීම් අංශයේ දායකත්වය හිමිවිය.

2016 වසරේ දී ආරම්භ කරන ලද මෝරාගම්මන පැරණි ආවාස ගෙය සංරක්ෂණය වැඩ අවසන් කිරීම, මාවෙල ගල්ලෙන් විහාරයේ සංරක්ෂණය අවසන් කිරීම හා රුවන්වැල්ල ප්‍රබ්ලි අම්බලම සංරක්ෂණය ආරම්භ කිරීමට හැකිවිය.

මෝරාගම්මන පැරණි ආවාස ගෙය සංරක්ෂණයට පෙර හා පසු

2017 වසරේ ජාතික වෙසක් උත්සවය කැපවුණු දිස්ත්‍රික්කයේ වට්ටාරම පුරාවිද්‍යා ස්ථානයේ දී පැවති අතර, ඊට සමගාමීව වට්ටාරම පුරාවිද්‍යා ස්ථානයේ පැරණි ස්තූපය සංරක්ෂණය, පැරණි පොත්ගුල වශයෙන් හඳුන්වන ගොඩනැගිල්ල සංරක්ෂණය හා පැරණි බැම් හා පෙත්මං තහවුරු කර සකස් කෙරිණි. රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කයේ වලල්ගොඩ ටැම්පිට විහාරය සංරක්ෂණය සිදුකරන ලදී.

රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කයේ වලල්ගොඩ ටැම්පිට විහාරයේ ප්‍රතිමා ගෘහයේ හා මකර තොරණෙහි ප්‍රතිමාවන්හි හානියට ලක්ව ඇති කොටස් ප්‍රතිනිර්මාණය කිරීම හා සංරක්ෂණය කිරීම, කහවත්ත ජයසුමනාරාම විහාරයේ රසායන සංරක්ෂණය යටතේ සියලුම ප්‍රතිමාවන්හි බදාම ප්‍රතිනිර්මාණය, රබර් තීන්ත ඉවත් කිරීම, ප්‍රතිමාවන්හි සහ පෘෂ්ඨය පිරිසිදු කරන ලද අතර, බුදුලෙන පුරාණ විහාරයේ මූර්ති හා සිතුවම්වල කැඩුණු කොටස් හා බදාම ප්‍රතිනිර්මාණය කර රසායන සංරක්ෂණය සිදුකරන ලදී.

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව මඟින් සබරගමුව පලාත තුළ ප්‍රධාන කෞතුකාගාර 03 ක් පවත්වාගෙන යන අතර, දැදිගම පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරය, මඩුවන්වෙල කෞතුකාගාරය හා රංචමඩම යන කෞතුකාගාරයන් ඒ යටතේ මහජන ප්‍රදර්ශනය සඳහා ප්‍රදර්ශන මට්ටමින් පවත්වාගෙන ගිය අතර, මෙම කෞතුකාගාරයන් හි පැවති සුලු හානි තුළින් කීර්ති සිදු කෙරිණි.

සබරගමුව පළාතේ රජයේ පාසල් කිහිපයක ජාතික උරුමය, පුරාවිද්‍යාව හා මානව ශිෂ්ටාචාරයේ ගමන් මග යන මැයෙන් පාසල්වල පුරාවිද්‍යා දේශන පැවැත්වීමත් ප්‍රාදේශීය ලේකම් කාර්යාල කේන්ද්‍ර කර ගනිමින් පුරාවිද්‍යා නීතිය, නිධන් මිත්‍යාව හා රාජ්‍ය නිලධාරීන්ගේ කාර්යභාරය යන මැයෙන් දේශන පැවැත්වීමත් සිදුකරන ලදී. එ දේශන විශේෂයෙන් 2017 ජාතික පුරාවිද්‍යා සතිය හිමිත්තෙන් පැවැත්වීය. සාහිත්‍ය මාසය වෙනුවෙන් පුරාවිද්‍යා ප්‍රකාශන වට්ටම් සහිතව පාඨකයින්ට ලබා දීමේ අරමුණින් කැගල්ල හා රත්නපුර පුරාවිද්‍යා ස්ථානයන්හි ප්‍රකාශන අලෙවි ස්ථාන 02 ක් පවත්වන ලදී.

රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කයේ පුරාවිද්‍යා ස්ථාන 50 ක ප්‍රමාණයක් ඇතුළත් කරමින් පිටු 30 කින් යුත් කුඩා පොතක් සකස් කර වර්ෂා පිටපත් 02 ක් හා ඩිජිටල් පිටපත් 200 ක් ලබා ගැනීම සිදු කළ අතර, කැගල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ පුරාවිද්‍යා කලාප මට්ටමින් පුරාවිද්‍යා තොරතුරු ඇතුළත් කෘති 04 ක් සඳහා අවශ්‍ය තොරතුරු අත්පිටපත් කර අවසන් කරන ලදී.

හානි තුළින් අහිමිවී යාමට ලක්වූ දිස්ත්‍රික්කයේ පුරාවිද්‍යා කලාප 04 ක් හා රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කයේ පුරාවිද්‍යා කලාප 03 ක් පවත්වාගෙන යාම සිදු කළ අතර, විමර්ශන මහජන ආකර්ෂණය දිනාගත් පුරාවිද්‍යා ස්ථාන රැසක් ප්‍රදර්ශන මට්ටමින් පවත්වා ගෙන යන ලදී. දැදිගම, දැල්වල,

දෙවනගල, දෙවනගල සීතාවක හා බෙලිගල යන පුරාවිද්‍යා ස්ථාන කැගල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ ස්ථිර වැඩබිම් වශයෙන් පවත්වාගෙන ගිය අතර, රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කයේ මඩුවන්වෙල, රත්නපුර හා බුදුගල යන පුරාවිද්‍යා ස්ථාන විසේ ස්ථිර වැඩබිම් වශයෙන් පවත්වා ගෙන යන ලදී.

මායිම් නිරවුල් නොවීම හේතුවෙන් පුරාවිද්‍යා ස්ථානයන්හි විවිධ ගැටලු මතුවන අතර, එවැනි ස්ථානයක් ව පැවති දෙවනගල පුරාවිද්‍යා ස්ථානයේ ස්ථිර මායිම් කණු සිටුවීම හානි තුළින් අහිමිවී යාමට ලක්වී සිටිනු දිගු වූ විශේෂ ව්‍යාපෘතියකි. විසේම බෙලිගල පුරාවිද්‍යා ස්ථානයේ පැරණි මායිම් තහවුරු කර ගැනීම මිනිත්දෝරු දෙපාර්තමේන්තුව හරහා ඉටුකර ගන්නා ලදී.

2018 වර්ෂයේ ගවේෂණ හා ලේඛනගත කිරීම්, කැණීම්, හානි තුළින් කෞතුකාගාර, රසායන සංරක්ෂණ, ප්‍රවර්ධන යන අංශයන්හි වාර්ෂිකව සිදුකරනු ලබන ව්‍යාපෘති වලට අමතරව මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල් ප්‍රතිපාදන මත කැගල්ල හා රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කයන්හි ව්‍යාපෘති රැසක් ආරම්භ කිරීමට හා වැඩ අවසන් කිරීමට නියමිතය.

වාස්තු විද්‍යා සංරක්ෂණ අංශය යටතේ රැවන්වැල්ල ප්‍රතිලි අම්බලම සංරක්ෂණය, අච්ඡේගම සංඝාචාසය සංරක්ෂණය, අම්බුලගල ශ්‍රී දන්තපාය විහාරය සංරක්ෂණය, අස්මඩල ටැම්පිට විහාරය සංරක්ෂණය සහ බෙලිගල විහාරයේ පැරණි සිවිලිම සංරක්ෂණය සිදුකිරීමටත්, රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කයේ වලල්ගොඩ ටැම්පිට විහාරය සංරක්ෂණය, වෙහෙර ගොඩැල්ල දාගැබ සංරක්ෂණය, අම්මඩුව කතරගම දේවාලය සංරක්ෂණය, උඩගම දාගැබ සංරක්ෂණය සිදුකිරීමටත් නියමිතය.

රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කයේ පිළිමඇද්දආර ගවේෂණය හා බුදුගල වනසංරක්ෂණ දෙපාර්තමේන්තුවට අයත් ඉඩම් අශ්‍රිත ගවේෂණය 2018 වසරේ දී සිදු කෙරේ. ගල්පාය ස්ථානය ස්ථිර වැඩබිම් කාර්යාලයක් ලෙස ස්ථාපිත කිරීමේ කටයුතු ආරම්භ කරන ලදී.

එම්. ඒ. එස් ටී. කේ. මදුරප්පෙරුම
සහකාර අධ්‍යක්ෂ (කැගල්ල / රත්නපුර)
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය,
අවිස්සාවේල්ල.

යාපනය දිස්ත්‍රික්කය

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ යාපනය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය කේන්ද්‍රගත කොටගෙන 2017 වර්ෂයේ සංරක්ෂණ, කෞතුකාගාර පවත්වාගෙන යාම, පුරාවස්තු ලේඛනගත කිරීමේ කටයුතු, පුරාවිද්‍යා ස්ථාන හානි තුළින් කොට පවත්වාගෙන යාම හා මහජනතාව දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම යන අංශ යටතේ කාර්යයන් සිදුකෙරුණි. ඊට අමතරව යාපනය සහ

කිලිනොච්චි දිස්ත්‍රික්කවල සංවර්ධන ව්‍යාපෘති වෙනුවෙන් වූ බනිජ නිසිසාරණය සඳහා අවශ්‍ය බලපත්‍ර ලබාදීම මෙම වසරේ දී සිදු කෙරුණි.

මෙම කාර්යයන් අතර වාස්තු විද්‍යා සංරක්ෂණ කාර්යයන්වලදී යාපනය දිස්ත්‍රික්කයේ විශාලතම පුරාවිද්‍යා ස්මාරකය වන යාපනය මීලන්ද කොටුව සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය ප්‍රමුඛ ලෙස සැලකිය හැක. මෙම ව්‍යාපෘතිය හෙදර්ලන්ත රජයේ, ශ්‍රී ලංකා රජයේ හා රාජ්‍ය ආයතනවල මූල්‍යාධාර වශයෙන් රු. 9,307,861.00 ක මූල්‍ය ප්‍රතිපාදන යටතේ ක්‍රියාත්මක වන ව්‍යාපෘතියකි. මෙම සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතිය ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ප්‍රධාන අරමුණ වූයේ වසර ගණනාවක යුධමය වාතාවරණය තුළ මහජනතාවගේ ප්‍රදර්ශනයට හසු නොවුණු වැදගත් ස්මාරකයක් වන මෙය නිසි ලෙස සංරක්ෂණය කර මහජනතාවගේ අවශ්‍යතාවයන් සඳහා ඉඩ ප්‍රස්තාව ලබා දීමයි.

මෙම සංරක්ෂණ ක්‍රියාවලියේදී මේ වන විට පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව වාස්තු විද්‍යා සංරක්ෂණ අවස්ථාවල දී අනුගමනය කරනු ලබන ජාත්‍යන්තර නිර්ණායකයන් අනුගමනය කරමින් සංරක්ෂණ ක්‍රියාවලිය සිදු කළ අතර ඒ සඳහා පුරාවිද්‍යා අධ්‍යක්ෂ ජනරාල්තුමාගේ සහ පුරාවිද්‍යා උපදේශක සභාවේ පිළිගත් වාස්තු විද්‍යා සංරක්ෂණ ප්‍රවීණයන්ගේ උපදෙස් ද ලබාගන්නා ලදී.

එමෙන්ම කයිටිස් මීලන්ද කොටුව, යාපනය කොටුව යන ස්මාරකවල තිබූ හානිදායක ශාක හා පැළෑටි රසායන ද්‍රව්‍ය භාවිත කර ඉවත්කිරීම මෙම වසරේ සිදුකළ නවත් රසායන සංරක්ෂණ ක්‍රියාවලියකි. එම කාර්යයන් ප්‍රධාන කාර්යාලයේ මැදිහත්වීමෙන් හා යාපනය ප්‍රාදේශීය කාර්යාලයේ මැදිහත්වීමෙන් සිදු කරන ලදී.

යාපනය ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලයට අදාළ කෞතුකාගාරයක් වන යාපනය කෞතුකාගාරයේ මහජනතාවගේ ප්‍රදර්ශනය සඳහා සාමාන්‍ය පරිදි හානි තුළින් කොට පවත්වාගෙන යාම මෙම වසරේ දී සිදු කරන ලදී. එමෙන්ම එහි ප්‍රදර්ශනය කරනු ලබන පුරාවස්තු ලේඛනගත කිරීමේ ව්‍යාපෘතියක්ද දෙපාර්තමේන්තු නිලධාරීන් සහ විශ්වවිද්‍යාල සිසුන්ගේ සහභාගීත්වයෙන් මෙම වසරේ දී සිදුකරන ලදී.

එමෙන්ම කෞතුකාගාරයේ විදුලි පද්ධති පුළුල්ව පැවති දෝෂ සහගත තත්වයන්ද

සමනය කිරීමට කටයුතු කරන ලදී. යාපනය කෞතුකාගාරය ප්‍රධාන කෞතුකාගාරයක් වන බැවින් මෙහි විවිධ විෂය කේෂත්‍ර වලට අදාළ පුරාවස්තු ප්‍රදර්ශනය වේ. විමෙන්න මෙම කෞතුකාගාරයේ ප්‍රදර්ශන ක්‍රමවේදයන් මේ වන විට යාවත්කාලීන කිරීමත් කෞතුකාගාර ගොඩනැගිල්ල ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීමත් කළ යුතුව පවතින බැවින් මෙහි පුරාවස්තු ප්‍රදර්ශනය නවීන ප්‍රදර්ශන ක්‍රමවේද භාවිත කොට සිදු කිරීම අපහසු වී ඇත. මෙම කෞතුකාගාර ගොඩනැගිල්ල හා පුරාවස්තු ප්‍රදර්ශන ක්‍රමවේදයන් සම්පූර්ණයෙන්ම වර්තමානයට ගැලපෙන ලෙස සකස් කිරීම කාලෝචිත වුවත් එම කාර්යය විශාල කාලයක් හා ධනයක් වැය කොට සිදු කල යුතු කාර්යයක් වන බැවින් මෙලෙස පවතින තත්ත්ව යටතේ පවත්වාගෙන යාමට සිදුව ඇත.

විමෙන්න යාපනය ප්‍රාදේශීය කාර්යාලය මගින් පැරණි කවිවේර ගොඩනැගිල්ල, කන්දරෝඩය පුරාවිද්‍යා ස්ථානය, මන්ත්‍රී මාළිගය, යමුනාර් පොකුණ, සංකීලියන් තොරණ, හිලාවරේ ප්‍රීද, සිරප්පර මඩම, තෙරමුඩි අම්බලම වැනි පුරාවිද්‍යා ස්ථාන අවට පිරිසිදු කොට නඩත්තු කර පවත්වාගෙන යාම හා සාමාන්‍ය පරිදි ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාල කටයුතු පවත්වාගෙන යාම සිදු කරන ලදී. විමෙන්න ප්‍රදේශයේ පාසල් සිසුන් අරඹයා විශේෂ සම්මන්ත්‍රණ දිවිත්වයක්ද යාපනය ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලයේ මැදිහත්වීම මත සිදු කරන ලදී. ඒ සඳහා යාපනය දිස්ත්‍රික්කයේ සහ කිලිනොච්චි දිස්ත්‍රික්කයේ පාසල් දිවිත්වයක් යොදා ගන්නා ලදී.

මේ අනුව යාපනය ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය මූලික කොටගෙන ලැබී තිබුණු මූලය ප්‍රතිපාදන හා මේ වසරේ අනුමත ඇස්තමේන්තු අනුව පුරාවිද්‍යා ක්‍ෂේත්‍රයේ රැකගත යුතු හා ආරක්ෂා කළ යුතු ස්ථාන වල පැවැත්ම සඳහා සංරක්ෂණ, නඩත්තු හා පාලන කටයුතු හිසි පරිදි සිදු කරන ලදී.

පාලිත විරසිංහ
වැඩබලන සහකාර අධ්‍යක්ෂ
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය, යාපනය

අනුරාධපුර දිස්ත්‍රික්කය

උතුරුමැද පළාතේ අනුරාධපුර ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලයට අදාළව පුරාවිද්‍යා ස්ථානයන්හි නඩත්තු, ගවේෂණ හා ලේඛනගත කිරීම්, කැණීම්, වාස්තු විද්‍යා, රසායන සංරක්ෂණ, ප්‍රවර්ධන හා කෞතුකාගාර යන අංශවලට අදාළව පුරාවිද්‍යාත්මක වශයෙන් විශාල වැඩ කොටසක් සිදු කළ වර්ෂයක් වශයෙන් 2017 හැඳින්විය හැකිය.

පොදුවේ මෙම ව්‍යාපෘති කලාප පවත්වාගෙන යාමේ ව්‍යාපෘතීන් වේ. මේවා මගින් ආයුධ අලුත්වැඩියා හා මුවනත් කිරීම, විදුලිය නොමැති කාර්යාලවලට භූමිතෙල් ලබාදීම. තෘණ කපන යන්ත්‍රවලට ඉන්ධන ලබාදීම. සංචාරක බංගලා, වැඩබිම් කාර්යාලවල නානකාමර හා වැසිකිලි සුද්ධ පවිත්‍ර කිරීමට ගෙවීම, වැඩබිම් කාර්යාල පවත්වා ගැනීමට අවශ්‍ය සුළු ද්‍රව්‍ය මිලදී ගැනීම, ප්‍රවාහන වියදම් පියවීම ආදී කාර්ය සිදුකරන ලදී.

පදවිය කාර්යාල ගොඩනැගිල්ල ඉතා අඛණ්ඩව තිබූ වැවින් එම ගොඩනැගිල්ලේ නැවත භාවිත කළ හැකි කොටස් හා දැව ආදිය උපයෝගී කර ගනිමින් කාමර 2 ක් සහිතව ඉදිරිපස කොටස ඉදිකිරීම සඳහා මෙම ව්‍යාපෘතිය අනුමත කරවා ගන්නා ලදී. ඒ අනුව ලැබී තිබූ මුදල් ප්‍රතිපාදන මත ගොඩනැගිල්ලේ ගෙඩිම කොන්ක්‍රීට් කර කණු සිටුවා වහලය සකස් කිරීම මෙමගින් සිදුකරන ලදී. බිත්ති බැඳීම සහ දොර පනෙල් සවිකිරීම සඳහා 2018 වර්ෂයේදී ව්‍යාපෘති යෝජනාවක් ඉදිරිපත් කර ඇත. 2017 ට යෝජිත වැඩ කොටස් සියල්ල අවසන් කර ඇත.

මෙම ව්‍යාපෘතිය තුළින් පදවිය පුරාවිද්‍යා රක්ෂිතයට අයත් නගර බැම්මේ භායනය වී ඇති කොටස්වලින් අඩි 100 ක පමණ ප්‍රමාණයක් දිය වී ඇති ගඩොල් ආදිය ඉවත් කොට කුස්තූර පුරවා සකස් කරන ලදී. මෙම ප්‍රාකාරයේ තවත් විශාල කොටසක් තහවුරු කිරීමට තිබෙන නමුත් ලැබී තිබුණ ප්‍රතිපාදන මත මෙම කොටස තහවුරු කිරීමට කටයුතු කරන ලදී. මීට අමතරව පුරාණ ශිව දේවාලයේ භායනය වී ඇති බැම්ම වල කොටස් අලුත් ගඩොල් යොදා තහවුරු කර කුස්තූර පුරවා සකස් කරන ලදී.

ලංකාවේ විවිධ පළාත්වලින් අනුරාධපුරයට පැමිණෙන පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ නිලධාරීන්ගේ නවාතැන් පහසුව සඳහා මෙකෙක් විශාල අඩුපාඩුවක්ව පැවති නව සංචාරක බංගලාවේ භූ දර්ශනය සකස් කිරීම හා විවෘත කිරීම ද මෙම වර්ෂය තුළ සිදු වූ සුවිශේෂී කාර්යයක් විය.

මානාකන්ද පුරාවිද්‍යා ස්ථානයේ කාර්යාල ගොඩනැගිල්ල හා වැසිකිලිය අලුත්වැඩියාව සඳහා සකස් කරන ලද අතර ඒ අනුව අනුමත වූ මුදලට යටත්ව ගබඩා ගොඩනැගිල්ල කපලාරු කිරීම, ගෙඩිමෙහි සිමෙන්ති දුම්ම හා කාර්යාලය වටා ජේවිමන්ට් දැමීමද වැසිකිලියේ වහලය හා වැසිකිලි වලෙහි කොන්ක්‍රීට් දැමීම මේ තුළින් සිදුකරන ලදී.

රටගල කාර්යාල භූමියේ පිහිටි වැසිකිලි ඉතා අඛණ්ඩව තත්වයට පත්වීම හේතුවෙන් හා කාර්යාලය ලෙස පාවිච්චි කරන සියවස කුටියේ වහලය සම්පූර්ණ වශයෙන් අඛණ්ඩ වීම හේතුවෙන් ඒවා සකස්කර ගැනීම සඳහා මෙම ව්‍යාපෘති යෝජනාව සකස්කරන ලදී. ඒ අනුව සියවස කුටියේ වහලයේ දිරා ගිය දැව ඉවත්කොට අලුතෙන් දැව යොදා ක්‍රමවත් පරිදි වහලය අලුත්වැඩියා කටයුතු අවසන් කරන ලදී. ඊට අමතරව වැසිකිලියේ අඛණ්ඩ වූ කොටස් ප්‍රතිසංස්කරණය කොට ගෙඩිමට ටයිල් අල්ලා මනාලෙස සකස් කරන ලදී.

අනුරාධපුර ඇතුල්නුවර දළදා මාලිගාව සහ දාන ශාලාව යන ගොඩනැගිලි දෙකෙහි නායනය වූ ගඩොල් ඉවත් කොට අලුතෙන් ගඩොල් යොදා කුස්තූර පුරවා මනා ලෙස සකස් කිරීමට කටයුතු කර ඇත.

මිහින්තලය උඩමළුවට අයත් සේල වෙනස පිහිටි භූමියේ සෝදා පාළුවට ලක් වෙමින් තිබූ කොටසක් ආවරණය වන පරිදි සක්කාගල් පාවිච්චි කොට ප්‍රාකාරයක් මෙම ව්‍යාපෘතිය යටතේ ඉදිකිරීමට කටයුතු කරන ලදී. එහිදී ඒ ආසන්නව තිබෙන බැම්මවල ස්වරූපයට යම් තරමක් ගැලපෙන අයුරින් බැම්ම සකස් කොට කුස්තූර පුරවා වැඩ අවසන් කර ඇත.

මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල මගින් කැණීම් හා සංරක්ෂණ කටයුතු සිදුකරනු ලබන විජයාරාමය පුරාවිද්‍යා රක්ෂිතයේ යටිතලය කපා භූමිය ඉද්ධ පවිත්‍ර කිරීම සඳහා ප්‍රදේශයෙන් තත්කාර්ය කම්කරුවන්

දෙදෙනෙකු බඳවා ගැනීමට හා ඔවුන්ගේ දෛනික වැටුප් ගෙවීමට මෙම ව්‍යාපෘති යෝජනාව අනුමත වී ඇත. ඒ අනුව වර්ෂය පුරා යටිතලය කැපීම් ඇතුළු සෙසු කාර්යන් ඉටු කරනු ලැබූ අතර කම්කරුවන් දෙදෙනෙකු වෙනුවට එක් කම්කරුවකු බඳවා ගැනීමට සිදුවීම නිසා වැය වී ඇත්තේ අනුමත මුදලින් 50% පමණ. නමුත් වර්ෂාපතනය අදාළ වර්ෂය පුරා ඉතා අවම වශයෙන් ලැබීම හේතුවෙන් පිරිසිදු කිරීම් කටයුතුවලට ගැටළුවක් නොවීය.

ථූපාරාමය පිහිටි රක්ෂිත භූමි ප්‍රදේශයට හිරිහැරව වාහන ඇතුල් කිරීම හා ගාල් කොට තැබීම හේතුවෙන් එහි පිහිටි පැරණි ස්මාරකවලට හානි සිදුවීම වලක්වා ගැනීම සඳහා ථූපාරාම හන්දියේ සිට අභය වැව දක්වා ප්‍රධාන පාරට මායිම්ව වාහන ඇතුල්කිරීමට නොහැකි වන සේ ආරක්ෂක කණු සකස් කර සිටුවීමට මෙම ව්‍යාපෘතිය අනුමත කරවාගෙන ඇත. ඒ අනුව යෝජිත පිරිවිතරවලට අනුව කණු සකස්කර හියමිත පරිදි සිටුවා අවසන් කර ඇත.

2017 වර්ෂයේ අග භාගයේ දී අනුමත කරන ලද ඇස්තමේන්තුවකට අනුව අනුරාධපුර ප්‍රාචීනතිස්ස පබ්බත පුරාවිද්‍යා ස්මාරක මහජන ප්‍රදර්ශනය සඳහා සංවර්ධනය කිරීම ආරම්භ කිරීමට හැකි විය. ඒ අනුව මීට අදාළ අක්කර 15 ක පමණ භූමි ප්‍රමාණයක යටිතලය කැපීම්, විසි ගැසීම, මැරුණු ශාක කඳුන් ඉවත් කිරීම කුණු රොඩු ඉවත් කර පිරිසිදු කිරීමේ කාර්ය සිදුකර ගන්නා ලද අතර පෙත්මං කපා වැලි ඇතිරීම සිදු කරන ලදී. එමෙන්ම සංරක්ෂණය කරන ලද බැම් කිහිපයක හා ගොඩනැගිල්ලක හානි වූ ගඩොල් ඉවත් කොට නව ගඩොල් යොදා තහවුරු කිරීමෙන් අනතුරුව කුස්තූර පුරවන ලදී.

එමෙන්ම යාන්ත්‍රික ජලාශ ව්‍යාපෘතියට යටිතල පුරාවිද්‍යා ස්මාරක කැණීම් කිරීම හා සංරක්ෂණය කළයුතු ස්මාරක හඳුනා ගෙන අවශ්‍ය කටයුතු වෙනම ව්‍යාපෘතියක් වශයෙන් මෙම වර්ෂයේ දී සිදු විය. මෙම ව්‍යාපෘතිය මගින් හඳුනාගත් කොටස් කැණීම් කිරීම හා ගලවා ඉවත් කළයුතු ස්මාරක වෙනත් සුදුසු ස්ථානවලට ඉවත්

කිරීම සඳහා අවශ්‍ය පසුබිම මෙම කැණීම් මගින් හඳුනාගැනීම මේ ව්‍යාපෘතිය මගින් සිදු වූ සුවිශේෂී කරුණකි.

2017 වර්ෂයට අදාළව ගවේෂණ අංශය මගින් උත්කුච්චේලිය පුරාවිද්‍යා ගවේෂණය, රටිගල රක්ෂිතයේ හඳුනානොගත් කොටස් ගවේෂණය හා නාවෙහෙර හා සිරම්බෑව විහාරස්ථාන භූමි ගවේෂණය ද සිදු වූ අතර ඊට අදාළ අවසන් වාර්තා ද මේ වන විට සකසමින් පවතියි.

මේ අනුව සමස්තයක් වශයෙන් ගත් විට අනුරාධපුර දිස්ත්‍රික් ප්‍රාදේශීය කාර්යාලය මගින් 2017 වර්ෂයට අදාළ සියලුම ව්‍යාපෘතීන් ඉතාමත් ප්‍රශස්ථ මට්ටමින් අවසන් වීම අප ලද ජයග්‍රහණයකි.

ඩී.එම්.ඩී.ජේ.ඩී. දිසානායක
සහකාර අධ්‍යක්ෂ (අනුරාධපුරය)

බදුල්ල දිස්ත්‍රික්කය

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ උච්ච පළාත් බදුල්ල ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය මගින් 2017 වර්ෂය තුළදී දිස්ත්‍රික්කයේ ජාතික උරුමයන් ආරක්ෂා කර ගැනීමෙහිලා සුවිශේෂී වැඩසටහන් රාශියක් ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. එහිදී අතීත උරුමයන් හඳුනා ගැනීම, ලේඛනගත කිරීම හා විනාශ වෙමින් පවතින පුරාවිද්‍යා ස්ථාන හඳුනාගෙන ආරක්ෂාව සඳහා පිළියම් යෙදීම ඇතුළුව දිස්ත්‍රික්කයේ ජාතික උරුමයන් අනාගත පරපුර උදෙසා ආරක්ෂා කර ගැනීමට සමගාමීව මහජනතාව, රාජ්‍ය නිලධාරීන් හා පාසල් සිසුන් දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් මඟුවක් ද ක්‍රියාත්මක කරන ලදී.

එහිදී ගවේෂණ අංශය මගින් උච්ච අතීත උරුමයන් හඳුනාගැනීම සහ ලේඛනගත කිරීමේ කාර්යයේදී වංචල පුරාවස්තු ලේඛනගත කිරීම යටතේ මහියංගණ රජමහා විහාර භූමියේ සහ කෞතුකාගාරයේ ඇති පුරාවස්තු, කෞතුක වස්තු ඒ ඒ වර්ග යටතේ විධිමත් පරිදි වාර්තාගත කරන ලදී. පුරාවිද්‍යා භූමිවල සිදුකරන අනවසර

වංචල පුරාවස්තු (මහියංගණ රජමහා විහාරය)

කැණීම් සහ පුරාවස්තු සොරකම් කිරීමට අදාළ පරීක්ෂාවන් ඇතුළුව සංවර්ධන ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කිරීමට සමගාමීව සිදුකෙරෙන පුරාවිද්‍යා හානි ඇගයීම් ගවේෂණ, ගල් බිඳුම් හා ධනිජ කැණීම් ස්ථාන පරීක්ෂා කර නිර්දේශ ලබාදීම යනාදී කාර්යයන් රැසක් සිදුකරන ලදී. දිස්ත්‍රික්කයේ රසායන සංරක්ෂණ යටතේ දිඹුලන පුරාණ විහාරයේ සිතුවම් හා මූර්ති සංරක්ෂණයත්, බුලත්වත්ත පුරාණ ලෙන් විහාරයේ සිතුවම් හා මූර්ති සංරක්ෂණ කටයුතුත් ප්‍රධාන කාර්යාලයේ රසායන සංරක්ෂණ අංශයේ අධීක්ෂණය යටතේ සිදුකරනු ලැබීය.

බුලත්වත්ත ලෙන් විහාරය

ප්‍රදේශයේ පුරාවිද්‍යා ස්මාරක හඩත්තු කර පවත්වාගෙන යාමේදී හඩත්තු අංශය මගින් දිස්ත්‍රික්කයට අදාළ හඩත්තු කලාප තුනක් යටතේ ප්‍රධාන වැඩබිම් කීපයක් ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. එසේම කලාප මට්ටමින් පුරාවිද්‍යා ස්මාරක භූමිවල හඩත්තු කටයුතු ක්‍රියාත්මක කර එම ස්මාරකවල ආරක්ෂාව පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ මැදිහත්වීම් මත සිදුකර තිබේ.

දිඹුලන පුරාණ විහාරය

උච්ච 01 කලාපය පවත්වාගෙනයාම යටතේ ගිරාඳුරුකෝට්ටේ පාසල් භූමියට යාබද ස්මාරක භූමියේ දාගැබේ අනවසරයෙන් කැණීම් කරන ලද කොටස සහ ගඩොල් යොදා තහවුරු කිරීම හා පොයින්ට් කිරීමත් සිදුකරන ලදී. එම කාර්යයන්ට අමතරව එහි දාගැබ වටා වූ ප්‍රාකාර බැම්ම, නාගදීප රජමහ විහාරයේ දාගැබ, මාලකය, ගර්භය සහ ප්‍රාකාර බැම්ම පොයින්ට් කර හඩත්තු කිරීමට හැකිවිය. කලාපයේ 2017 කටයුතු අතර මුරංගාගල ගඬා ගොඩනැගිල්ලේ සුළු අලුත්වැඩියාවන් සිදුකර එම ගොඩනැගිල්ලේ පිහිටි මුරංගාගල පුරාවිද්‍යා භූමියට පිවිසෙන මාර්ගයේ කොටසක් ද ග්‍රැවල් ඇතිරීම තුළින් මාර්ග හඩත්තු කාර්යයක්ද ඉටුකිරීමට හැකිවිය.

කලාපය පවත්වාගෙන යාමේ ව්‍යාපෘතිය යටතේ උච්ච 02 කලාපයේ පවතින පැරණි

දැව ස්මාරකවල වහල කීපයක නඩත්තුව සිදුකරන ලදී. ඒ අනුව ගොඩවිගෙදර රජමහ විහාරය හා ශ්‍රීලක්ෂ්මිල පත්තිනි දේවාලය වහලයේ කොටසක නඩත්තු කටයුතු අවසන් කිරීමට හැකිවිය.

ගොඩවිගෙදර පුරාණ විහාරය

වියට අමතර වශයෙන් බුදුගේකන්ද රජමහ විහාරය, ගල්ගේපිටිය පුරාණ විහාරය, හල්පේ පත්තිනි දේවාලය, ඇටම්පිටිය කොටුව, රාවණාආලේල විහාරය, රඹුක්පොත විහාරය, වෙළේකඩේ පුරාවිද්‍යා ස්මාරකය, කැටවල අම්බලම යන පුරාවිද්‍යා ස්මාරකයන්වල නඩත්තු කටයුතු සිදුකර අවසන් කරනු ලැබීය.

හිල්ඔය පුරාණ විහාරයේ පිළිමගේ වහල නඩත්තු කටයුතු සඳහා විහාරාධිපති හිමිගේ මූලිකත්වයෙන් ශ්‍රමය සහ ද්‍රව්‍ය සපයාදීමෙන් හා දෙපාර්තමේන්තු අධීක්ෂණය යටතේ කාර්යය අවසන් කිරීමට හැකිවිය.

කිරිඹරුව හා කනන්තේවල අම්බලම වහල දැව ආරක්ෂක ගල්වා නඩත්තු කිරීම, කැප්පෙට්පොළ බලකොටුව පිහිටි භූමිය පුද්ගල මට්ටමින් පවත්වාගෙන යාම, ධන්දාරවෙල ප්‍රාග්වේදිකාසික ඉඩම් සඳහා විදුලිය සපයා ගැනීමේ කාර්යය සඳහා මූලික කටයුතු සිදුකිරීම ඇතුළුව දියතලාව සංචාරක බංගලාවේ අත්‍යවශ්‍ය අලුත්වැඩියා කටයුතු සිදුකිරීම ආදී වශයෙන් කාර්යයන් 2017 වසර තුළදී 03 කලාපය තුළ ක්‍රියාත්මක කරන ලදී.

දෙපාර්තමේන්තු ප්‍රතිපාදන තුළින් ඉටුකරන ලද ඉහත කාර්යයන්ට අමතරව මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල ප්‍රතිපාදන තුළින් ද සැලකිය යුතු කාර්යයන් කිහිපයක් සිදුකිරීමට හැකිවිය. ඒ අනුව ඇටම්පිටිය පුරාවිද්‍යා රක්ෂිතයේ වැට අලුත්වැඩියාව, කැටවල අම්බලමේ නඩත්තු කටයුතු හා වෙළේකඩේ ස්මාරක භූමියේ කාලීන අවශ්‍යතාවයන් මත ඉටුකළ යුතුව පැවති නඩත්තු කටයුතු සිදුකරන ලදී. නඩත්තු කාර්යයන් සේම පුරාවිද්‍යා ස්මාරක සංරක්ෂණය යටතේ උළුගල ආවාස ගෘහයේ සංරක්ෂණ කටයුතු මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදලේ ප්‍රතිපාදන තුළින් ආරම්භ කිරීමට හැකිවිය.

දිස්ත්‍රික්කයේ පුරාවිද්‍යා ස්මාරකවල ආරක්ෂාව සඳහා කටයුතු සම්පාදනය කිරීමට සමගාමීව මහජන සහයෝගය ලබාගැනීම සඳහා ද විවිධ වූ කාර්යයන් ඉටුකිරීමට ප්‍රාදේශීය කාර්යාලයේ ප්‍රවර්ධන

පාසල් ළමුන් දැනුවත් කිරීම

අංශයේ විශේෂ අවධානය යොමුවිය. ඒ අනුව ප්‍රවර්ධන අංශය මගින් දිස්ත්‍රික්කයේ පුරාවස්තු ආරක්ෂා කර ගැනීම සඳහා වහි වැදගත්කම පිළිබඳව පාසල් සිසුන් මෙන්ම විවිධ තරුණියන් මහජනතාව දැනුවත් කිරීමේ වැඩසටහන් සංවිධානය කරන ලදී.

2017 වසර පුරා බදුල්ල ප්‍රාදේශීය කාර්යාලයේ සියලුම කාර්යය මණ්ඩල සහයෝගය ඇතිව සිදුකරන ලද පුරාවිද්‍යා ස්මාරක ආරක්ෂා කිරීමේ වැඩසටහන ප්‍රදේශයේ රාජ්‍ය ආයතනවල හා ආගමික නායකයින්ගේ මෙන්ම මහජනතාවගේ ප්‍රසාදයට ලක්වී ඇත.

ඉතෝකා බාලසූරිය
සහකාර අධ්‍යක්ෂ
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය, බදුල්ල.

වවුනියාව, මන්නාරම සහ මුලතිව් දිස්ත්‍රික්ක

වවුනියාව පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරයේ තාවකාලිකව පිහිටුවා ඇති වවුනියාව ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය මගින් ආවරණය වන උතුරු පළාතේ වවුනියාව මන්නාරම, මුලතිව් දිස්ත්‍රික්ක තුනට අදාළ සම්පූර්ණ පුරාවිද්‍යා ස්මාරක 300ක් පමණවේ. මේ සියලු පුරාවිද්‍යා ස්මාරක මූලික ගවේෂණයක් මඟින් හඳුනාගත් ස්මාරක වේ. මෙම ප්‍රදේශවල වන ගතව ඇති ප්‍රදේශවල තවදුරටත් පුරාවිද්‍යා ස්මාරක අනාවරණය වෙමින් පවතී. පවතින හිලධාරී සහ මානව සම්පත් හිඟය හේතුවෙන් දිස්ත්‍රික්ක තුනට අදාළ ගවේෂණ, නඩත්තු අංශවලට අදාළ කාර්යයන් සිදු කිරීමේදී මහත් දුෂ්කරතාවයන්ට මුහුණ පෑමට සිදුව ඇත.

2017 වසරේ ලැබුණු ප්‍රතිපාදන අනුව කෞතුකාගාර, ගවේෂණ හා නඩත්තු යන අංශ මඟින් ව්‍යාපෘති ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. වවුනියාව ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය මඟින් නඩත්තුවන පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාර දෙකකි. ඒ නන්දිමිත්‍ර ගම කෞතුකාගාරය සහ වවුනියාව පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරයයි. වවුනියාව පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරයට වෙන්කරන ලද ප්‍රතිපාදන මඟින් වහි තීන්ත ආලේප කිරීම, බීරළුරාමු සඳහා විදුරු සවිකිරීම වැනි කාර්යයන් සිදුකරන ලදී.

ගවේෂණ අංශය මඟින් 2017 වසර තුළ අනවසර කැණීම් ස්මාරක පරීක්ෂාව, ධනිජ හිස්සාරණ ස්මාරක පරීක්ෂාව, සංවර්ධන කටයුතු සඳහා විවිධ ආයතනවල ඉල්ලීම් අනුව ස්මාරක පරීක්ෂාව සිදුකර වාර්තා ලබා දී ඇත. ඊට අමතරව ගැටලු පවතින පුරාවිද්‍යා ස්මාරක (මන්නාරම මාලිගාපිටිටි පුරාවිද්‍යා ස්මාරකය, මාන්නාසි පැරණි වරාය භූමිය, වංකාලේ පැරණි ජනාවාස සාදක සහිත භූමිය වවුනියාව මාමඩුව මූල වේදිකාසික සුසාන භූමිය, මුලතිව් කුරුදුමලේ පුරාවිද්‍යා ස්මාරකය, නයාරු පුරාවිද්‍යා ස්මාරකය) සඳහා මැනුම් නියෝග ලබා ගැනීම සඳහා පුරාවිද්‍යා සාධක පවතින සීමාවන් ලකුණු කර සිතියම් අදාළ කාර්යයන් සඳහා ලබා දීම සිදුකරන ලදී. ඊට අමතරව ප්‍රධාන කාර්යාලයේ ගෝලීය දත්ත ඒකකය හා සමගාමීව මෙම දිස්ත්‍රික්ක තුනට අදාළ පුරාවිද්‍යා ස්මාරක සිතියම් ගත කිරීම, සහ ගෝලීය දත්ත පද්ධතිය පවත්වා ගෙනයාම සිදුකරමින් පවතී. 2018 වසර සඳහා ප්‍රාදේශීය කාර්යාලයේ ගෝලීය දත්ත ඒකකයට අවශ්‍ය උපකරණ ලබාගැනීම සඳහා සහ මන්නාරම දිස්ත්‍රික්කයේ විශේෂ ගවේෂණ ව්‍යාපෘතියක් සඳහාද ඇස්තමේන්තු ඉදිරිපත් කර ඇත.

ගවේෂණ අංශය මඟින් ක්‍රියාත්මක කරන වංචල පුරාවස්තු ලේඛනගත කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය මඟින් මේවනවිට වවුනියාව පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරයේ වංචල පුරාවස්තු ලේඛනගත කිරීම ආරම්භ කර ඇත.

නඩත්තු අංශය මඟින් දිස්ත්‍රික්ක තුනට අදාළ කලාප තුන පවත්වාගෙන යාම, දීමනා රැකවල් කරුවන්ගේ ගෙවීම්, තත්කාර්ය කම්කරුවන් බඳවා ගැනීම, යන කාර්යයන් ලැබුණු ප්‍රතිපාදන අනුව සිදුකරන ලදී. තත්කාර්ය කම්කරුවන් බඳවාගැනීමෙන් වවුනියාව දිස්ත්‍රික්කයේ සපුරාලිය යුතු කාර්යයන්, කළුගොන්නන් මඩුව, පම්පෙමඩුව, අම්බලන්ගොඩැල්ල, තෝනිගල ශිලා ලිපිය පිහිටි ප්‍රදේශය, ඒරුපොතාන සහ සමලන්කුලම යන පුරාවිද්‍යා ස්මාරක ඉදිකිරීම පවිත්‍ර කිරීම සහ වැලිඇතිරීම සිදුකරන ලදී. 2017 නොවැම්බර් මස මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදලේ සේවකයින් 200ක් බඳවා ගැනීමෙන් පසු දිස්ත්‍රික්ක තුනේ පුරාවිද්‍යා ස්මාරක නඩත්තු සහ ඉදිකිරීම පවිත්‍ර කිරීමේ කටයුතු වඩාත් පහසුවිය. 2018 වසර සඳහා කලාපවල පවතින පුරාවිද්‍යා ස්මාරක සඳහා තාවකාලික ආරක්ෂක කුටි ඉදිකිරීම සඳහා විශේෂ ඇස්තමේන්තුවක් ඉදිරිපත් කර ඇත.

දිස්ත්‍රික්ක තුනට අදාළ කැණීම් සහ සංරක්ෂණ අංශවල කාර්යයන් මේවනවිට ආරම්භකර නොමැති අතර 2018 වසර සඳහා ඇස්තමේන්තු ඉදිරිපත්කර ඇත. ඒ අනුව මුලතිව් දිස්ත්‍රික්කයේ නයාරු පුරාවිද්‍යා ස්මාරකයේ කැණීම, මන්නාරම මාලිගාපිටිටි පුරාවිද්‍යා ස්මාරකයේ කැණීම සහ වවුනියාව නෙළුකුලම දාගැබ සංරක්ෂණය කිරීම

යන කැණීම් සහ සංරක්ෂණ කටයුතු සඳහා ඇස්තමේන්තු ඉදිරිපත් කර ඇත. ඊට අමතරව සංවර්ධන කටයුතු හේතුවෙන් ගැටළු පැනවීමට ඇති වංකාලේ ජනාවාස සාධක සහිත භූමියේ කැණීම්, මුලතිවු වැලිඔය ඇහැටුගස් වැව අසල කැණීම බාහිර ආයතන ප්‍රතිපාදන ලබා ගෙන මුදවා ගැනීමේ කැණීම් ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීමට යෝජිතය. 2018 වර්ෂයේ මන්තාරම ලන්දේසි බලකොටුව සංරක්ෂණය සඳහා ලංකා සංචාරක මණ්ඩලය මඟින් ලබාදෙන ප්‍රතිපාදන මත සංරක්ෂණ වැඩ ආරම්භ කිරීමට සැලසුම් කර ඇත.

පුර්වධන අංශය මඟින් 2017 වසරේ පුරාවිද්‍යා සතියට පුරාවිද්‍යා දේශණා පැවැත්වීම සඳහා වෙන්කරන ලද ප්‍රතිපාදන මඟින් දිස්ත්‍රික්ක තුනට අදාළ පුරාවිද්‍යා ස්ථාන විස්තර සහ සිතියම් ඇතුළත් අත් පත්‍රිකා මුද්‍රණය කරන ලදී. මෙම දිස්ත්‍රික්කවල පවතින භාෂා මාධ්‍ය ගැටළුව හේතුවෙන් මෙම වැඩසටහන ක්‍රියාත්මක කිරීමට සිදුවිය. 2018 වසර සඳහා දිස්ත්‍රික්ක තුනට අදාළ පුස්තකාල තුනක් පිහිටුවීම සඳහා අවශ්‍ය පොත්පත් සහ උපකරණ මිලදී ගැනීමට ප්‍රතිපාදන වෙන්ව ඇත.

මේ ආකාරයෙන් 2017 වසරට වෙන්වූ ප්‍රතිපාදන මත වවුනියාව, මන්තාරම, මුලතිවු යන දිස්ත්‍රික්කවලට අදාළ පුරාවිද්‍යා උරුමයන් ආරක්ෂා කිරීමේ කාර්යයන් ක්‍රියාත්මක කිරීම වඩාත් සාර්ථක අන්දමින් ඉටුකිරීමට හැකිවිය.

ඩී. එම්. පියතිලක බණ්ඩා
 සහකාර අධ්‍යක්ෂ (වවුනියාව, මන්තාරම, මුලතිවු)
 ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය, වවුනියාව.

වයඹ පළාත

2017 වර්ෂය සඳහා ප්‍රධාන කාර්යාලය මඟින් වයඹ පළාතට වෙන්කර දුන් රු. මිලියන 9 කට වැඩි ප්‍රතිපාදන ප්‍රමාණයක් වැය කරමින් ගවේෂණ, කැණීම්, කෞතුකාගාර, වාස්තු විද්‍යා සංරක්ෂණ, නඩත්තු, පුර්වධන හා රසායන සංරක්ෂණ යන අංශ නියෝජනය කරමින් කුරුණෑගල හා පුත්තලම දිස්ත්‍රික්ක ආවරණය වන පරිදි ව්‍යාපෘති රාශියක් ක්‍රියාවට නංවන ලදී. මෙසේ වෙන් කර දෙන ලද ප්‍රතිපාදන පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව හා මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල ඒකාබද්ධව වැය කර ඇත.

පසුගිය වර්ෂයේදී ගවේෂණ අංශයට ව්‍යාපෘති දෙකක් අනුමත වී ලැබිණි. ස්ථාන පරීක්ෂාව හා ක්ෂේත්‍ර කටයුතු ව්‍යාපෘතිය බහිෂ් කිරීමේ ව්‍යාපෘති, අනවසර කැණීම් ස්ථාන, වෙනත් ස්ථාන පරීක්ෂා කිරීම්, පුරාවිද්‍යා වටිනාකම් පරීක්ෂාව වැනි කාර්යයන්වලින් සමන්විතය. ඒ අනුව අනවසර කැණීම් පුරාවස්තු විනාශ කිරීම හා සොරකම් කිරීම පිළිබඳ ස්ථාන පරීක්ෂා කිරීම් 48 ක් ද බහිෂ් කිරීමේ

ව්‍යාපෘති 561 ක් ද , රාජ්‍ය, රාජ්‍ය නොවන ආයතන, පුද්ගලයින් හා පුද්ගල කණ්ඩායම් මත ස්ථාන පරීක්ෂා කිරීම් 93 ක් ද පරීක්ෂා කර වාර්තා ඉදිරිපත් කර ඇත. විමර්ශන වංචල පුරාවස්තු ලේඛනගත කිරීම ව්‍යාපෘතිය ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාස මට්ටමින් ක්‍රියාත්මක විය. ඒ අනුව බමුණාකොටුව, ඒරඹුගෙදර, හාරම්මල, කුලියාපිටිය නැගෙනහිර හා පන්නල යන ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසවල විසිරී පවතින වංචල පුරාවස්තු ලේඛනගත කරන ලදී. මෙම ව්‍යාපෘතිය මඟින් පුරාවස්තු 423 ලේඛනගත කර ඇත.

නවවංගු දාගැබ කැණීමට පෙර

පුත්තලම දිස්ත්‍රික්කයේ පල්ලම ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයේ නන්දිමිත්‍රපුර නවවංගු දාගැබ කැණීම් කටයුතු සංචාරක සංවර්ධන හා ක්‍රියාත්මක ආගමික කටයුතු පිළිබඳ අමාත්‍යාංශය හා පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව ඒකාබද්ධ ව්‍යාපෘතියක් ලෙසට ක්‍රියාත්මක විය.

කෞතුකාගාර අංශය යටතේ පඬුවස්තුවර කෞතුකාගාරය පවත්වාගෙන යාම, පුත්තලම කෞතුකාගාරය පවත්වාගෙන යාම සහ පුත්තලම කෞතුකාගාරයේ විදුලි පරිපථ සකස් කිරීම යන ව්‍යාපෘතීන් තුනද මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදලේ ප්‍රතිපාදන මත යාපනුව කෞතුකාගාරය නවීකරණ ව්‍යාපෘතියද ක්‍රියාත්මක විය.

පසුගිය වසර තුළ නඩත්තු අංශය යටතේ ව්‍යාපෘති 14 ක් ක්‍රියාවට නංවා ඇත. නඩත්තු කලාප 02-08 දක්වා පවත්වාගෙන යාම ප්‍රධාන වශයෙන් සිදුකරන ලදී. කලාප 02 පවත්වාගෙන යාම යටතේ තෝනිගල පුරාවිද්‍යා ස්ථානයේ දෙවැනි සෙල්ලිපියට යන මාර්ගය සඳහා පියගැට පෙළක් ඉදිකිරීමත්, කලාප 03 පවත්වාගෙන යාම යටතේ රාජාංගන පුරාවිද්‍යා ස්ථානය, නිල්ලගම පබ්වගල, පුඩුපුලුවිය මහඅන්දර වැව වැනි කුඩා වැඩබිම් පිරිසිදු කිරීම රාජාංගනය වැඩබිමේ ලෙන් විහාරය නඩත්තු කිරීම යනාදිය සිදු කර ඇත. විශේෂිත නඩත්තු ව්‍යාපෘතියක් ලෙස රාජාංගනය ගිමන්හල අලුත්වැඩියා කිරීම දැක්විය හැක. ඊට අමතරව කලාප පවත්වාගෙනයාම යටතේ මාලිගානැන්න, යාපනුව, අරංකැලේ කුරුණෑගල, පඬුවස්තුවර හා දඹදෙණිය යන ප්‍රධාන වැඩබිම් හා ඒවාට අනුබද්ධ ප්‍රාදේශීය

ලේකම් කොට්ඨාසවල විසිරී ඇති පුරාවිද්‍යා ස්ථාන නඩත්තු කිරීම ක්‍රියාත්මක විය. පසුගිය වර්ෂයේ සිදුකරන ලද නවත් සුවිශේෂී නඩත්තු ව්‍යාපෘතියක් ලෙස මහව ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයේ ඉපලෝගම ශ්‍රී බෝධිරක්කොරාම විහාර භූමියේ කොටස්වලට වෙන්වී තිබූ රෑමිලිපිය ප්‍රධාන කාර්යාලයේ රසායන අංශය මඟින්

රාජාංගනය ගිමන්හල අලුත්වැඩියා කිරීමෙන් පසු

සංරක්ෂණය කිරීමෙන් අනතුරුව විශට ආරක්ෂිත ආවරණයක් ඉදිකිරීම දැක්විය හැක. පළාතේ පුරාවිද්‍යා ස්ථාන සඳහා පුරවැ යෙදීමද සිදුකරන ලදී.

පසුගිය වසරේදී වාස්තු විද්‍යා සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘති සඳහා මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල මඟින් විශාල දායකත්වයක් දරනු ලැබීය.

මීට අමතරව පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමය පිළිබඳව මහජනතාව දැනුවත්කිරීම වෙනුවෙන් පාසල් ළමුන් හා වෙනත් සංවිධාන මූලික කරගෙන වැඩසටහන් 24ක් පමණ පවත්වා ඇත.

ඩී. එම්. ඩී. ජේ. ඩී. දිසානායක
 පුරාවිද්‍යා සහකාර අධ්‍යක්ෂ (වයඹ)
 ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය, පඬුවස්තුවර

මධ්‍යම පළාත

2017 වර්ෂයේ මධ්‍යම පළාත තුළ ගවේෂණ, කැණීම්, කෞතුකාගාර, වාස්තු විද්‍යා සංරක්ෂණ, රසායන සංරක්ෂණ, නඩත්තු හා පුර්වධන අංශ යටතේ ව්‍යාපෘති රාශියක් ක්‍රියාත්මක කරන ලදී.

ගවේෂණ අංශය මඟින් ස්ථාන පරීක්ෂා කිරීම් බහිෂ් හා පාෂාණ නිස්සාරණ කටයුතු, නීතිමය කටයුතු, පුරාවිද්‍යා හානි ඇගයීම් සඳහා මූලික නිරීක්ෂණ කටයුතු මෙන් ම වෙනත් ස්ථාන පරීක්ෂා කිරීම් කටයුතු යටතේ ඉල්ලීම් අංක 801 ක් ලැබුණි. ඒ සඳහා ස්ථාන පරීක්ෂා කර වාර්තා කරන ලදී. මීට අමතරව මාතලේ නාලප, බඹරගහවත්ත පුරාවිද්‍යා නටඹුන් ප්‍රදේශ හා මාතලේ යටවත්ත ගනේගෙදර ගල්ලෙන් ආශ්‍රිත ප්‍රදේශයේ විශේෂ ගවේෂණ කටයුතු සිදු කර පුරාවිද්‍යා සාධක විධිමත් පරිදි හඳුනාගෙන ආරක්ෂා කිරීමට කටයුතු කරන ලදී. වංචල පුරාවස්තු ලේඛනගත කිරීමේ ව්‍යාපෘතිය යටතේ හුර්කඩුව ගල් පිහිල්ල රජමහ

විහාරය පුරාවස්තු විධිමත් පරිදි වාර්තාගත කරණය කරන ලදී. 2017 වර්ෂයේ ප්‍රධාන කැණීම් ව්‍යාපෘති 02 ක් ක්‍රියාවට නංවන ලද අතර, මාතලේ දිස්ත්‍රික්කයේ ගල්වෙල වෙහෙරබැඳිතින්න දාගැබ මෙලෙස කැණීම් කර සංරක්ෂණය කිරීමේ අරමුණ ඇතිව සිදු කළ ව්‍යාපෘතියකි. කැණීමෙන් ලද සාධක අනුව මෙම ස්තූපය අනුරාධපුර යුගයේ මධ්‍යම අවධියට අයත් වේ. මෙයට සමගාමීව 2015 වර්ෂයේ කැණීම් කළ 2016 වර්ෂයේ සංරක්ෂණය කළ ගල්වෙල මීවලපතන ශ්‍රී වෛතස්වර්ධනාරාමයේ දාගැබත්, එහි මළුව කැණීම මෙම වර්ෂයේ මධ්‍යම පළාත් කාර්යාලය මගින් කළ ප්‍රධාන ව්‍යාපෘතියකි. ගඩොල් අතුරා තිබූ මළු 2 ක් හඳුනාගත් අතර, කැණීමෙන් අක්ෂර සහිත විවිධ ප්‍රමාණයෙන් යුතු හැඩකල ගඩොල්, මැටියෙන් කළ නිර්මාණ හා කාසි ද හමුවිය. මෙහි ඉදිරි සංරක්ෂණ සහ පර්යේෂණ කටයුතු සිදු කිරීමට කටයුතු කර ඇත. මැදිරි 06 ක් සතු මහනුවර පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරය සඳහා මහනුවර යුගයේ

පංගම ප්‍රදර්ශන පවත්වනු ලැබේ. මීට අමතරව නාලන්ද තොරතුරු මධ්‍යස්ථානය ද මහජනතාව දැනුවත් කරන ලද ස්ථානයකි.

වාස්තු විද්‍යා සංරක්ෂණ ව්‍යාපෘතීන් 09ක් ක්‍රියාත්මක කරනු ලැබූ අතර, දඹුල්ල ලෙන් විහාරයෙහි වහලය සැකසීම විහාරාධිපතිනිමියන් විසින් ලබාදුන් ප්‍රතිපාදන යටතේ ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. උල්පත්ගෙය සංරක්ෂණය 2014 වසරේ සංරක්ෂණ අවශ්‍යතාවය හඳුනාගනිමින් ආරම්භ කරන ලද අතර, මෙම වසරේ මූලික සංරක්ෂණ

වාස්තු විද්‍යා, දේශපාලන, ආර්ථික සහ සාමාජීය තොරතුරු අන්තර්ගත ජායාරූප සහිත පුවරු නිර්මාණය කර ප්‍රදර්ශනය කිරීම විශේෂිතය. මධ්‍යම පළාතේ පංගම ප්‍රදර්ශන කටයුතු සඳහා සුදුසු තත්ත්වයේ පුවරු නිර්මාණය කිරීම සිදු කරන ලද අතර, අවශ්‍යතා අනුව

පවත්නා ලෝහ පුරාවස්තුවලින් කොටසක්ද සංරක්ෂණය කර මධ්‍යම පළාත ආවරණය වන පරිදි පුරාවිද්‍යා නඩත්තු කලාප 11 ක් ක්‍රියාත්මක විය.

ඊට අමතරව අදාළ වර්ෂය තුළ විශේෂ ව්‍යාපෘති ලෙස කලාප අංක 01 සීගිරිය, සීගිරිය ක්ෂේත්‍ර නිවාස අලුත්වැඩියාව, දඹුල්ල ලෙන් විහාරයේ වහල අලුත්වැඩියාව, කලාප අංක 08 - වැලිවිට වේගෝල්ල ආවාසයේ ඉතිරි නඩත්තු (අනුමැතිය සඳහා පමණි) සහ කලාප අංක 04 කුණ්ඩසාලය සංවාරක බංගලාව නඩත්තු කිරීම යන ව්‍යාපෘතීන් ද ක්‍රියාත්මක කරන ලදී.

පුරාවිද්‍යා උරුමය පිළිබඳව මහජන අවබෝධය ප්‍රවර්ධනය කිරීම වෙනුවෙන් පාසල් ළමුන්, විශ්ව විද්‍යාල ප්‍රජාව, පොලිස් නිලධාරීන් අප්‍රා විවිධ දේශණ, සම්මන්ත්‍රණ පවත්වන්නට යෙදුණි.

මේ අයුරින් මධ්‍යම පළාතේ උරුමය රැකගැනීමට 2017 වර්ෂයේ උපරිම දායකත්වය ලබාදෙමින් ඉදිරි වර්ෂයේ කටයුතු කිරීමට පෙළ ගැසෙමින් සාමූහික ක්‍රියාදාමයක නිරත වෙමින්, පුරාවස්තු රැක ගැනීමට උර දී සිටින්නෙමු. පුරාවිද්‍යා ස්ථාන ප්‍රශස්ථ මට්ටමින් පවත්වා ගැනීමේ කටයුතු සඳහා අප කැප වූ ප්‍රජාවට සහ ස්මාරක භාරකාර සියලු දෙනාට කෘතඥ වෙමු.

එල්. එම්. ගුණතිලක ඛණ්ඩා
සහකාර අධ්‍යක්ෂ (මධ්‍යම),
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය, මහනුවර.

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ මානව සම්පත ප්‍රවර්ධනයට පුහුණු වැඩමුළු රැසක්

කවර ආයතනයක වුව එහි මානව සම්පත දැනුමින්, ආකල්පවලින් මෙන්ම කුසලතාවන්ගෙන් ඉහළ මට්ටමකට රැගෙන ඒම තුළින් ආයතනික ඉලක්ක කරා ළඟාවීම පහසු වනු ඇත. ඒ අරුතින් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ විවිධ මට්ටමේ රාජකාරී කටයුතුවල නියැලෙන කාර්ය මණ්ඩලය අලපා දෙස් විදෙස් පුහුණු වැඩමුළු, පාඨමාලා රැසක් පසුගිය වකවානුවේ සංවිධානය කරන ලදී.

- අතුරින්
- "Conservation of wall paintings" පුහුණු වැඩමුළුව, දෙපාර්තමේන්තු නිලධාරීන් සඳහා වූ විකේන්ද්‍ර පුහුණු වැඩසටහන.

- 23rd Advanced short course on GIS
- ශ්‍රී ලංකාවේ පුරාවිද්‍යා ස්ථාන හා ස්මාරක GPS ඛණ්ඩාංක සහිත කෙටි විස්තර ජායාරූප අන්තර්ජාලයට ඇතුළත් කිරීමේ පුහුණු වැඩසටහන

- ආකල්ප සංවර්ධනය කිරීම සඳහා වන රසවින්දනාත්මක වැඩසටහන

මීට අමතර කාර්යාලගත පරිපාලනය හා ගිණුම් ක්‍රම, ගබඩාකරණය, ධනාත්මක ආකල්ප ප්‍රවර්ධනය, ඵලදායීතාව මේ ආදී විවිධ විෂයානුගත පුහුණු වැඩසටහන් පවත්වා කටයුතු සංවිධානය කර ඇත. පුරාවිද්‍යා අතිරේක අධ්‍යක්ෂ ජනරාල් (පාලන)ගේ පූර්ණ මැදිහත්වීමෙන් පාලන අංශය මෙම කටයුතු මෙහෙයවයි.

දෙස් විදෙස් රටවල් එකතුවකින් මෙරට බැතිමතුන්ට ලැබුණු දුර්ලභ වෙසක් තිළිණය

ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතාන්ත්‍රික සමාජවාදී ජනරජයේ ආරාධනයෙන් ඉන්දියාව, පාකිස්තානය, බ්‍රිතාන්‍ය, හේපාලය ආදී විදේශීය රටවලට අයත් ධාතූන් වහන්සේලා සහ පුරාවස්තු රැසක් ද ශ්‍රී ලංකාවේ හීලගිරි දාගැබෙන් මතු වූ ධාතූන් වහන්සේලා සහ පුරාවස්තු රැසක් ද, මෙවර ජාතික වෙසක් උත්සවයට සමගාමීව කොළඹ බුද්ධ රජමි වෙසක් කලාපයේ දී ප්‍රදර්ශනය කරන ලදී. අතිවිශාල බැතිමතුන් පිරිසකගේ සහභාගිත්වයෙන් දින ගණනාවක් මෙම ප්‍රදර්ශනය පැවති අතර එය සංවිධානය කිරීම සඳහා පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ කාර්ය මණ්ඩලයේ විශාල කැපකිරීමක් කරන ලදී.

ශ්‍රී ලංකාවේ අම්පාර දිස්ත්‍රික්කයේ ලානුගල හීලගිරිය ස්තූප (ක්‍රි. පූ. 1 - ක්‍රි. ව. 2) කැණීමෙන් හමුවූ සර්වඥ ධාතූන් වහන්සේලා සහ එම කැණීමෙන් හමුවූ දුර්ලභ පුරාවස්තු ලෙස රන් කරඬු, පළිඟු කරඬු, මැටි කරඬු, ගල් කරඬු සහ මංජුසා විශාල ප්‍රමාණයක් ප්‍රථම වතාවට සමස්ත ලාංකීය ජනතාව වෙත දැක බලා වන්දනාමාන කිරීමට අවස්ථාව සලසා දෙමින් බුද්ධ රජමි වෙසක් කලාපය තුළ ප්‍රදර්ශනය කරන ලදී. මේ සමඟ 1913 දී ඉන්දියාවේ තක්ෂිලා නුවරට සමීපයේ ධර්මරාජිකා ස්තූපය ආසන්නයේ සිදුකරන ලද කැණීම්වලින් සොයාගන්නා ලද ධාතූන් වහන්සේලා සහ මදුරාසියේ නාගාර්ජුන කොණ්ඩ වේනියේ කැණීම්වලින් සොයා ගෙන දැනට ඉන්දියාවේ බරණැස් නුවර සාරානාත්ති මූලගන්ධ කුටි විහාරයේ තැන්පත් කොට ඇති ශ්‍රී සර්වඥ ධාතූන් වහන්සේ සහ පකිස්තානයේ පන්ජාබ් ප්‍රාන්ත කෞතුකාගාරයේ තැන්පත් කොට ඇති සර්වඥ ධාතූන් වහන්සේලා මෙහි දී ප්‍රදර්ශනය කරන ලදී.

ඉන්දියාව හා පාකිස්තානයෙන් වැඩම කරවන ලද ශ්‍රී සර්වඥ ධාතූන් වහන්සේලාට අමතරව බ්‍රිතාන්‍යයේ සිට භූතානයට වැඩම කරවන ලද ක්‍රි. පූ. 16 වන සියවසට අයත් බුද්ධ ප්‍රතිමා, දීපංකර බුද්ධ ප්‍රතිමාව, ශාක්‍යමුනි බුද්ධ ප්‍රතිමාව, හෙසප්පයුරු ප්‍රතිමාව, (මහායාන) මෛත්‍රී බුද්ධ ප්‍රතිමාව (ධර්ම වක්‍ර මුද්‍රාව) භූතානයේ සිට මෙම ප්‍රදර්ශනය සඳහා වැඩම කරවන ලදී. හේපාලයේ සිට ගෙනෙන ලද සිද්ධාර්ථ යශෝධරා ටෙරාකෝටා පුවරුව, පෞරාණික පාත්‍රයක්, ගඩොලක් සහ ජල බඳුනක් ක්‍රි. පූ. 08වන සියවසට අයත් තලියක් සහ සැරසිලි සහිත පාෂාණ පියනයක් ද මෘතකදී සිගිරියේ කරන ලද කැණීම්වලින් සොයාගන්නා ලද කෞතුක වස්තු ඇතුළු දුර්ලභ ගණයේ පුරාවස්තු විශාල ප්‍රමාණයක් ද මෙහි දී ප්‍රදර්ශනය සඳහා ඉදිරිපත් කර තිබුණි.

යටවත්ත ටැම්පිට විහාරයේ මූර්ති හා සිතුවම් සංරක්ෂණය කෙරේ

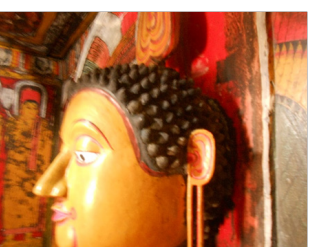
පහත භාග්‍ය තත්ත්වයන් හඳුනාගැනීමට හැකිවිය. බදාම ස්තර ගැලවීයාම, බදාම ස්තර අතර බොල්වීම, පිපිරීම්, සිතුවම් ස්තර ගැලවීයාම, සිතුවම් මත දූවිලි හා දැලි තැන්පත් වීම. ඒ සඳහා පහත සංරක්ෂණ ප්‍රතිකර්ම යොදන ලදී.

බස්නාහිර පළාතේ ගම්පහ දිස්ත්‍රික්කයේ ගම්පහ ප්‍රා.ලේ. කොට්ඨාසයේ යටවත්ත ග්‍රාමසේවා වසමේ පිහිටි යටවත්ත ටැම්පිට විහාරයේ මූර්ති සහ සිතුවම් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් සංරක්ෂණය කර ඇත. විහාරය ආරම්භය VI වන පරාක්‍රමබාහු රාජ්‍ය කාලයේ දීය. පුරාණ දේවාලයකට අයත්ව තිබූ ගල් කණු උපයෝගී කර ගනිමින් මෙම විහාරයේ පැරණිතම ගොඩනැගිල්ල වන ටැම්පිට විහාරය ගොඩනගා ඇත.

ආයතන වතුරසාකාර මෙම විහාරයෙහි ඇතුල් මාලය හා පිටත මාලය වශයෙන් කොටස් දෙකකි. මෙහි මූර්ති හා සිතුවම් මහනුවර සාම්ප්‍රදායික ලක්ෂණයන් ගෙන් යුක්ත වේ. පිට මාලයෙහි පිච්ඡුම් දොරටුව දෙපසින් දොරටුව වන අතර මෙහි මූර්ති වශයෙන් මකර තොරණක් ද දොරටුවල රූප දෙකක් ද වේ. සිතුවම් ලෙස දේව රූප දෙකක් දොරටුවල රූප දෙකක් හා මල් ලියකම්වලින් අලංකාර කරන ලද දැව වියනකි.

බදාම ස්තර ගැලවී ගිය ස්ථාන සුදුසු බදාම යොදා ගනිමින් ප්‍රතිනිර්මාණය කිරීම, බොල් වූ ස්ථාන සඳහා ගුඩුටි යොදා තෙරපුම් ආධාරක යෙදීම මගින් ශක්තිමත් කිරීම, සිතුවම් ප්‍රතිවිකියකරණය, සිතුවම් පතුරු ඇලවීම, මකුළු දැල් ඉවත්කිරීම, වේ නාශක යෙදීම.

අමිල කෞෂල්‍යාණ ජයසුන්දර
රසායන සංරක්ෂණ සහකාර

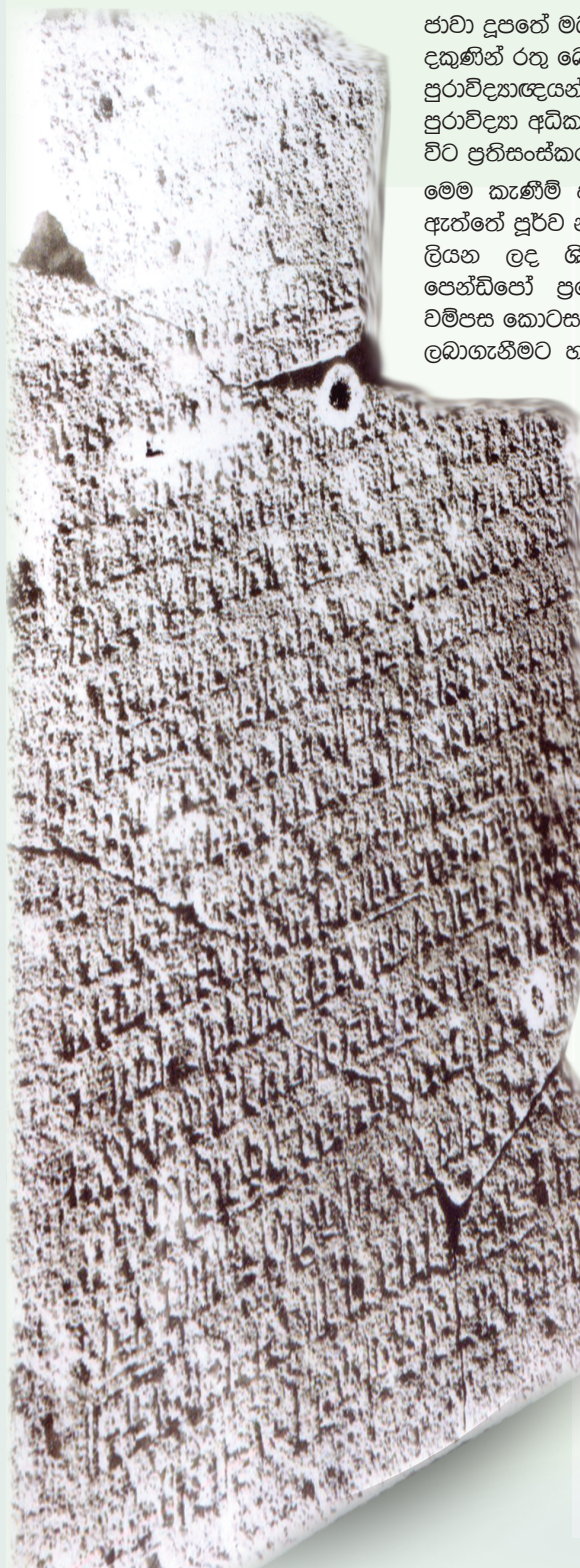
සංරක්ෂණයට පෙර සහ පසු

සංරක්ෂණයට පෙර සහ පසු

ජාවා දූපතේ අභයගිරි විහාරයේ ප්‍රකට කෙරෙන පුරාවිද්‍යා උරුමය

මධ්‍යම ජාවා දූපතේ ඊනු බොකෝ පර්ශ්‍රයේ පිහිටි අභයගිරි විහාරය ලෙස හඳුනාගත් විහාරයක නෂ්ටාවශේෂ හමු වී ඇත. යෝග්‍ය යකභතා අගනුවර සිට කි.මී. 75ක් පමණ දුරින් පිහිටි මෙම ස්ථානයේ ඉහත නෂ්ටාවශේෂ සහ වීහි වන නවත් පුරාවිද්‍යාත්මක සාධක පිළිබඳව ආචාර්ය මහින්ද රිච්ච්පනාච මහතා මේ දිනවල "ජාවා දූපතේ සිංහල නිකායාගේ අභයගිරි විහාරය" මතයෙන් ග්‍රන්ථයක් සම්පාදනය කරමින් සිටී.

ඒ ඇසුරින් බහු ජප වෙන සැපයූ ලේඛනයකි.

ජාවා දූපතේ මධ්‍යම ප්‍රදේශයේ ප්‍රාමීඛනන් හින්දු දේවාලයට දකුණින් රතු බොකෝ පර්ශ්‍රයේ විහාරයක නෂ්ටාවශේෂයන් පුරාවිද්‍යාඥයන් විසින් සොයාගෙන ඇත. ජාවා දූපතේ පුරාවිද්‍යා අධිකාරියට මෙහි ගොඩනැගිලි රාශියක් මේ වන විට ප්‍රතිසංස්කරණය කිරීමට ද හැකි වී ඇත.

මෙම කැණීම් අතරින් වඩාත් වැදගත් සොයා ගැනීම වී ඇත්තේ පූර්ව නාගර අක්ෂරයෙන්, සංස්කෘත ශ්ලෝකවලින් ලියන ලද ශිලා ලිපියක කොටස් පහක් හමුවීමයි. පෙන්නිපෝ ප්‍රදේශයෙන් හමුවූ මෙම ශිලා ලේඛනයේ වම්පස කොටස සමඟ එක්ව කියවූ විට වැදගත් තොරතුරු ලබාගැනීමට හැකිව ඇත. ශිලා ලේඛනයේ අන්තර්ගතය

පූර්ණව කියවා ගැනීමට නොහැකිවී තිබුණ ද කියවාගත් ප්‍රමාණය අනුව අන්තර්ගතය ප්‍රමාණවත්ව වටහා ගැනීමට හැකිව ඇත.

ආචාර්ය කැස්පාරිස්ගේ විග්‍රහය

ආචාර්ය කැස්පාරිස් යනු ප්‍රකට ඉන්දුනීසියානු පුරාවිද්‍යාඥයෙකි. මෙම රතු බොකෝ පර්ශ්‍රයට ආශ්‍රිත ලිපියක් සපයමින් ජාවා දූපත හා ලංකාව අතර පැවති සබඳතා පෙන්වාදීමට ජේ. ජී. ද කැස්පාරිස් උත්සාහ දරා ඇත. එහෙත් එකී ලිපියේ ඔහුගේ උත්සාහය වූයේ ඉන්දුනීසියානු කොදෙව්වල (Archipelago) වූ "ඉන්දියකරණය" (Indianisation) පිළිබඳව අධ්‍යයනයක් කිරීමයි. ඉන්දියකරණයේ දී ඉන්දියානුවන්ගේ ආභාසය ඉන්දියානුවන් පැමිණීමෙන් මෙන්ම ඉන්දුනීසියානුවන් ඉන්දිය අර්ධද්වීපයට ගමන් කිරීම හිසා සිදුවූයේය යන සිඩිස් (Coedes) මතයෙහි වල්බ් ඔහු ලංකාවට අදාළ සබඳතා විග්‍රහ කර ඇත. ඒ හිසා ඉන්දුනීසියාවේ ඉන්දියකරණ ක්‍රියාවලියේ දී ලාංකික බලපෑමක් ද තිබෙන්නට ඇති බවට සාධක ඇතැයි හෙතෙම කියා සිටී.

පහළොස්වන ශ්ලෝකය මගින් ශිලා ලේඛනයේ නිශ්චිත කාලය පෙන්වයි. මෙම ආර්ය ශ්ලෝකය ඉතාමත් පැහැදිලි වන අතර ඉන් අදහස් වන්නේ මෙම අභයගිරි විහාරය ශක වර්ෂ 714 (හැතහොත් ක්‍රි. ව. 792/3) දී කරන ලද බවයි.

"අයම් ඉහ විනා යුනො: පද්මපාණෝ ක්‍රපාලෝ: ප්‍රචීන ..... නාදො:

විනව්චිනසොක්තො: ශික්ෂිතානම් නීතාං

අභයගිරි විහාර: කාර්ත: සිංහලානාං

එය කැස්පාරිස් පරිවර්තනය කර ඇත්තේ පහත අයුරිනි.

New evidence on Cultural Relations between Java and Ceylon in Ancient Times - Dr. J. G. De Casparis - Artibus Asia Vol. 24.

"විශිෂ්ට ජිනවරුන්ගේ අනුගාමිකයන් වූ ඔවුන්ගේ දේශනවලින් (විනය රීතිවලින්) ශික්ෂණය ලැබූ සිංහල භික්ෂූන්ගේ විහාරය මෙය වේ."

මෙම විහාරයට අභයගිරි නාමය යොදා ඇත්තේ මෙම ආයතනය දෙවන අභයගිරිය විහාරයක් වන අතර එය ලංකාවේ විහාරස්ථානයේ ආකෘතික නිමවුමක් හෝ නැතිනම් එකී විහාරයට වම නාමය භාවිතයට ආකෘතික හෝ භාවාර්ථයෙන් හෝ ඒ දෙකින්ම වම නාමය දැරීමට සුදුසු එකී විහාරයට පොදු ගුණාංග තිබුණා විය හැකියැයි කැස්පාරිස් විශ්වාස කරයි.

මීට අමතරව ඉහත කී ජේදයෙන් අනාවරණය වන වැදගත් කාරණයක් වනුයේ ලංකාවේ ඒ අවධියේ පැවති ආගමික වර්ධනයන් පිළිබඳව බැව් ඔහු කියයි. රතු බොකෝ ශිලාලේඛනයේ දැක්වෙන බුද්ධාගම නිශ්චිතවම මහායාන වේ. පාඨවල ආරම්භක ශ්ලෝකවල මෙන් "පද්ම පානි" බෝසතුන් හැඳින්වීමට උපයෝගී කරගෙන ඇත.

"ඉප්පු-සුභු" යන්නෙන් මෙය අනාවරණය වේ. බෝධිසත්වයන් බුදුසසුනේ ආධ්‍යාත්මික දරුවන් ලෙස සැලකීම මහායානයේ සංකල්පයකි. මහායානයට අනුකූලත්වයක් දැක්වූ ඉන්දුනීසියානු බෞද්ධයන් ප්‍රබල මහායාන බලපෑමකට යටත් වූ සිංහල විහාරස්ථානයක් අනුකරණය කරන ලදැයි සිතිය නොහැකිය. වොහාර්ක තිස්ස (209-231) සමයේ වෛතුලය වාදයට අනුගත භික්ෂූන් අභයගිරියට බලපෑමක් කරන ලද බැව් මහාවංශය (xxxiv - 41) කියයි. මෙම ධර්මයෙහි මහායානයේ වැදගත් වත් පිළිවෙත් අඩංගු බැව් විද්වතුන්ගේ විශ්වාසයයි. ඉතික්ඛිතව මහා විහාරයට අයත් භික්ෂූන් හා වෛතුලය වාදයට අනුගත වූ අභියගිරි හා ජේතවනවාසි භික්ෂූන් අතර දීර්ඝ අරගලයක් තිබුණි.(2) වංශකථා අනුව (වූලවංශය (XLiv - 75) සිලාමේසවත්ත (619-628) රාජ සමයේ අභයගිරිය පිරිසිදු කිරීමක් සිදුවූ බව කියවෙන අතර ඉතික්ඛිතව වෛතුලයවාදය සම්බන්ධව වංශකථාවල සඳහන් නොවේ.(3) ජාවා රටේ ඇති සාක්ෂිවලින් අනාවරණය වනුයේ මහායාන ධර්මය අභයගිරි විහාරයට 8 වැනි ශත වර්ෂය අවසානය දක්වා බලපෑවත්වූ බවයි. වූල වංශයේ වෛතුලය වාදය ගැන මෙයින් පසු සඳහන් නොවනුයේ ඔවුන්ට ඉන්පසු රජවරුන්ගේ අනුග්‍රහය නොලැබූ හිසා මහ විහාර භික්ෂූන්ගේ උදහසට ඔවුන් ලක්නොවූ හිසා විය හැකියැයි කැස්පාරිස් උපකල්පනය කරයි.

ඉහතින් දැක්වූ ශිලාලිපි ජේලි වක්වරටම කියවීමේ දී අනාවරණය වනුයේ "උගත් සිංහල භික්ෂූන් වහන්සේලා වෙනුවෙන් ජාවාවේ අභයගිරි විහාරය ගොඩනැංවූ වගයි." නිතරම සිදුවූ ලංකාවේ බෞද්ධ කොටස් අතර වූ අර්බුදය හිසා අභයගිරි

විහාරයෙන් නෙරපන ලද නිකුත් සයිලේන්ද්‍ර රජු වෙත පැමිණ ඔහුගේ ආරක්ෂාව පතන්නට ඇත. "ඒ අනුව සයිලේන්ද්‍ර රජ ඔවුන්ගේ උපදෙස් අනුව ඔවුන් වෙනුවෙන් තවත් අභයගිරි විහාරයක් තනන්නට ඇතැයි" කැස්පාරිස් විශ්වාස කරයි. එහෙත් එකී නිගමනයන්ට එළඹීමට සාධක නොමැති අතර එය ඔහුගේ තර්කානුකූල නිගමනයක් පමණි.

සමාන නාමයන්ගෙන් ආගමික ස්ථාන ඇතිවීම අනුමත වූවක් නොව පොදු ලක්ෂණයකි. කාංචි හා චල්ලෝරාවේ කෙලාසනාට ස්ථාන දෙකෙහි ශ්‍රාවස්තියේ හා අනුරාධපුරයේ ජේතවනය, රාජග්‍රහයේ හා මධ්‍යම ජාවාහි වේනුවන (වේලුවන) මීට හිඳසුන්ය.

විසම්මත නිකුත් 60 ක් අභයගිරි විහාරයෙන් නෙරපීම නිසා දකුණු ඉන්දියාවට පලාගිය බැව් මහාවංශයේ (xxxv - iii) විස්තර කර ඇත.

අටවැනි ශත වර්ෂයේ ලංකාව හා ජාවාව අතර සම්බන්ධතා පැවති බවට සැකයක් නැති අතර එය පැන නැගුණේ ලංකාවෙන් ද ජාවාවෙන් ද යන්න නිශ්චිත නැති අතර එහි ඇරඹීම බොහෝ දුරට ජාවාවෙන් වන්නට ඇතැයි කැස්පාරිස් කියයි.

ආචාර්ය සෙනරත් පරණවිතාන මහතා විසින් පළකර ඇති "ලංකාවේ හා මලයාසියාවේ මහායාන" නැමති ලිපිය කෙරෙහි අපගේ අවධානය යොමු කළ යුතුවම ඇත්තේ එතුමා රතු බොකෝ පිළිබඳව දැක්වූ මතිමතාන්තර එකී ලිපියේ සාකච්ඡාවට යොමු කර ඇති හෙයිනි.

ආගම්වල දේශකවරු හක්තිය හා විශ්වාසය පදනම් වූ විමුක්ති ක්‍රමය ආසියාවේ විවිධ රටවල් කරා ගෙන ගොස් එම ස්ථානවල ප්‍රචලිතව තිබූ ආගම වෙනුවට හව දර්ශනය ප්‍රතිස්ථාපනය කිරීමට සමත්වූහ. මෙම ආගමික දේශකයන් ලංකාවේ ක්‍රියාත්මක වූ අතර ඔවුන් තම ආගමට හක්තියෙන් විශේෂයෙන් අභයගිරිවාසීන් අතරින් දිනාගැනීමට සමත් වූ අතර ඔවුන් සමස්තදෘෂ්ටික ථෙරවාදී සහෝදර නිකුත්ගේ විශ්වාසයන්ට බලපෑමක් කිරීමට අසමත් වූහ. මලයානු ලෝකයේ හා එයින් වතරට තම ධර්මය ප්‍රචාරය කිරීමට අපේක්ෂිත මහායාන ආචාර්යවරුන්ට බොහෝවිට ලංකාව හරහා යාමට සිදුවන්නට ඇති අතර එසේ ගමන් කිරීමේ දී ඔවුන් තම ධර්ම ප්‍රචාරයට ලංකාවේ දී ද යුතුසුළු වී ඇත. මෙම ධර්මදූතයන් හා වන්දනාකරුවන් තම ආගම්වල දැනුම ලංකාවට ලබාදී, ලංකාවෙන් ලබාගත් දැනුම ඔවුන්ගේ පෙදෙස් වලටත් ගෙන යන්නට ඇතැයි පරණවිතාන පවසයි.

අපට වඩාත් වැදගත් වන්නේ මාලිනි වෘත්තයේ එන 12 වැනි ශ්ලෝකය වේ. අවාසනාවකට එහි දෙවැනි ජේලියේ අක්ෂර දහයක් අඩුව හෝ අපැහැදිලිව පවතී. තෙවැනි ජේලියේ එක් අක්ෂරයක් අපැහැදිලිව ඇතත් සම්බන්ධය අනුව සැකයෙන් තොරව එය අනුමාන කළ හැකිය. පැහැදිලි කොටස පහත අයුරින් කියවා ගත හැකිය.

අයම් - ඉහ ජිනසුනො: පද්මපාණෝ: කුපලො: ප්‍රතිත ..... පාදෙද ජිනවරචිනසොක් තො: ශික්ෂිතානම් තිනාං අභයගිරි විහාර: තො: සිහලානාං එකී ශිලා ලේඛනයේ දොළොස්වැනි ශ්ලෝකය මහාචාර්ය පරණවිතාන පහත අයුරින් පරිවර්තනය කරයි.

"විශිෂ්ට ජිනගේ (බුදුන්ගේ) (විනය රීතිවලින්) ශික්ෂණය ලැබූ සිංහල නිකුත් උදෙසා මෙහි අභයගිරි විහාරය සාදන ලද" බවයි. පාදෙද යන්න පාද යන්නෙන් බහු වචනය ලෙස ආගමික ආචාර්යවරුන්ගේ නාමයට ගෞරවාවන්වන දැක්වීම සිදුවේ.

උදා: ආචාර්ය පාදෙහි හෝ ආර්ය නාගාර්ජුන පාදෙහි. ඒ නිසා තෙවැනි අක්ෂරය ආචාර්ය සමග සංඥා නාමයක් තිබිය හැකි අතර එය ශික්ෂිතානම් සමග අසුරුවට ගැළපේ. විනය පිටකයට අනුව සිංහල නිකුත්ගේ ශික්ෂණය ලබාදුන් ආචාර්යවරයාගේ නම දෙවැනි ජේලියෙන් කියවෙන්නට ඇතැයි පරණවිතාන අනුමාන කරයි.

සමස්තදෘෂ්ටික මහාවිහාර නිකුත් මෙන් නොව මහායාන ආචාර්යවරුන්ගේ ඉගැන්වීම්වලට සානුකම්පිතව සවන් දුන්, ඉන්දියාවෙන් මෙහිම චීනයෙන් පැමිණි කීර්තිමත් අමුත්තන්ට අංග සම්පූර්ණව තිබූ තමන්ගේ ආයතනයේ ආගන්තුක සත්කාරය සලසන ලද අනුරාධපුරයේ අභයගිරිවාසීන් වෙනුවෙන් රතු බොකෝ සානුවේ අලුතින් ගොඩනගන ලද විහාරය නම් කරන ලදැයි පරණවිතාන නිගමනය කරයි.

"සිලෝන් ඇන්ඩ් මැලේසියා" ග්‍රන්ථයේ 10 වැනි පරිච්ඡේදය සෙනරත් පරණවිතාන විසින් ඇතුළත් කොට අත්පිටපත මුද්‍රණයට යැවීමෙන් පසු ලංකාවේ විවිධ ප්‍රදේශවලින් පූර්වයෙහි ලියන ලද ශිලාලේඛනවල ස්ථරවල පූර්ව ශිලාලේඛනයේ අන්තර්ගතය අතරින් පතර කුඩාවට ලියන ලද ලේඛන (අන්තර්ලීන Interlinear) රාශියක් හමුවී ඇත. ඒ අතර රඹෑව ශිලාලිපියේ ඇතුළට ගිල්වා කොටා තිබූ රතු බොකෝ ශිලාලිපියේ අන්තර්ගතය ඇති බව ආචාර්යවරුන් වූ බැව් පරණවිතාන කියයි. ඒ පිළිබඳව නිගමනයකට එළඹීමට එම ග්‍රන්ථයේ පෙරවදනේ රතු බොකෝ ශිලාලේඛනය ගැන එතුමන් සඳහන් කරන ආකාරයෙන්ම සඳහන් කිරීම වඩාත් කාලෝචිතය.

"හයවැනි පරාක්‍රමබාහු රජු විසින් විවිධ දේශවල ලංකාව ගැන සඳහන් ලේඛන එකතු කිරීමට කටයුතු කර ඇත. මෙම ග්‍රන්ථයේ අවසාන සෝදුපත කියවා අවසන් වීමෙන් පසු රඹෑවේ ප්‍රචාරවේ පිටපත් විමර්ශනය කිරීමේ දී යාවද්වීපයේ රතු බොකෝ නැමති ස්ථානයක ශිලා ලේඛනයක ශ්ලෝකයක් ගැන සඳහනක් හමුවිය.

රතු බොකෝහි අභයගිරිය

ලංකාවේ අභයගිරි විහාරය හා යාවද්වීපයේ එනම් රතු බොකෝ සානුවේ ඇති අභයගිරි විහාරයේ නිර්මාණයන් විමසා බැලිය යුතුවේ. ඒවා සංසන්දනයට පෙර රතු බොකෝහි අභයගිරියේ ගොඩනැගිලි පිළිබඳ විස්තරයක් මේ අවස්ථාවේ ඉදිරිපත් කිරීම වැදගත්ය.

22 පිටුව...

සංචන සහ ඡායාරූප ආචාර්ය නීතිඥ මහින්ද රාජපානා මහතා බී. ඒ. (ලංකා), පස්වන උපාධි (කේම්බ්‍රිජ්)

මෙම ශ්ලෝකයෙන් සැකයක් නොමැතිව තහවුරු කරනුයේ ක්‍රි. ව. 792 ට පෙර ජාවාවේ සයිලේන්ද්‍ර පරම්පරාවේ රජෙකු වන සමරොත්තුංග රාජ්‍ය සමයේ දී සිංහල නිකුත්ගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා අභයගිරි නමින් විහාරයක් සාදන ලද බවයි. සිංහල නිකුත් සඳහා ආරාමයක් නම් කිරීමෙන් අදහස් වනුයේ

ප්‍රවේශයට පඩි පෙළවල් තුනක් විය. ශිලා ලිපි තුනක කොටස්, ශිලාමය කරඬුවක්, අර්ධකවාකාර සිදුරක් සහිත නෙලුමක් මත සිටින පුද්ගලයෙකුගේ පිළිරුවක් ද වෙයි.

ලංකාවේ බටහිර ආරාම

අනුරාධපුරයේ සෙසු ආගමික සංකීර්ණවලට වඩා වෙනස්ව එම ආගමික ස්ථානවලට බටහිරින් කිලෝමීටර දෙකකට පමණ දුරින් එවකට වනගතව තිබූ පෙදෙසක මෙබඳු ආරාම 28 ක් පමණ ඇත.

බටහිර ආරාම බිහිව ඇත්තේ දෙවැනි සේන රජ සමයේ (ක්‍රි. ව. 833 - 853) දී අභයගිරි විහාරයෙන් තම සහෝදර ගණයෙන් ඉවත්ව ගිය පාංශකුලිකයන්ගෙන් බැව් මහාවාරිය බණ්ඩාරනායක කියා සිටියි.

බටහිර ආරාමවල මූලික ලක්‍ෂණයක් වනුයේ දීවිත්ව වේදිකාවලට අමතරව උස් ප්‍රාකාරවලින් වටව තිබීමයි. ප්‍රධාන මාලකයේ (ප්‍රාසාදයේ) අභිතලම පොකුණක හෝ දිය අගලක පාෂාණ පසුබිමක පිහිටා ඇත. උතුරට දකුණට හා නැගෙනහිරට ප්‍රාකාරයේ ප්‍රවේශ තුනක් ඇත. වේදිකා සැමවිටම නැගෙනහිර-බටහිර දිශාන්තයට අක්‍ෂගතය තනා ඇත. මෙහි ගොඩනැගිලි රටා හා සැරසිලිවලින් තොරව ඇති අතර මාලිගයක් නිරූපණය කරනු ලබන මනාව කෙටු සැරසිලිවලින් යුතු ගලින් තැනූ මුතු ගල් ඉතාම කලාත්මකව සකසා තනා ඇත.

රතු බොකෝ හි පෙන්නිපෝ ජාලාවේ වෙනත් ගොඩනැගිලිවලට වඩා වෙනස්ය. රතු බොකෝහි විහාරයේ හා තපෝවනයේ සමානතාව අනම්බයකින් සිදුවූවක් නොවනුයේ ජාලානු ශිලා ලේඛනයේ ඇති අභයගිරි විහාරය පිළිබඳ හිඟිච්ඡ සඳහන හිසාය. එමෙන්ම තපෝවනයේ නොදන්නා සමහර ලක්‍ෂණයන් ද රතු බොකෝ විහාරයේ ඇත. ඒවා අහඹුවෙන් තැනූ ඒවා නොව ලංකාවේ විහාරස්ථානවල ලක්‍ෂණයන් ජාලානුවන් විසින් නව අර්ථ නිරූපණයකට ලක්කිරීමේ ප්‍රතිඵලයක් හිසා විය හැකිය.

තපෝවනය හා රතු බොකෝ විහාරයේ වෙනස් ලක්‍ෂණ

ලංකාවේ තපෝවනයේ හා රතු බොකෝ විහාරය අතර ඇති කැපී පෙනෙන වෙනස වනුයේ දීවිත්ව වේදිකාව නැගෙනහිර බටහිර අක්ෂගතව ගොඩනගා ඇති අතර රතු බොකෝ විහාරයේ විය උතුරු දකුණු අක්ෂගතව තනා තිබීමය. හිස් බිත්තිය ජාලාවෙහි නැගෙනහිරට වන්නට ඇති අතර ලංකාවේ ප්‍රධාන දොරටුව ඇත්තේ එම පැත්තෙන්ය. ජාලාවේ වේදිකා දෙකෙහිම ලී කණු සඳහා පාදම් වන අතර ලංකාවේ එක වේදිකාවක එබඳු පාදම් නැත.

රතු බොකෝ පර්ශ්‍යයේ නිර්මාණ කෙරෙහි ලාංකික අපගේ අවධානය ප්‍රමාණවත්ව ලැබී නැත. අභයගිරියේ සිංහල හික්ෂුන් 7 වැනි ශත වර්ෂයේ අගභාගයේ පැවැත්වූ සබඳතා පිළිබඳ හිඟිච්ඡ අවබෝධයක් ලබාගැනීමට එම ස්ථානය හැරීමට යාම වැදගත්ය.

අපට වැදගත් වන “ක්‍රාටන් (KRATON) (මාලිගය) රතු බොකෝ” ලෙස හඳුන්වන ශෛලමය ප්‍රාකාරයන්ගෙන් වටකර ඇති ගොඩනැගිලි සමූහය පිහිටා ඇත්තේ ගපුර (gapura) ලෙස හඳුන්වනු ලබන ප්‍රධාන දොරටුවෙන් මීටර් 150 ක් පමණ දුරහි. අද එම ස්ථානයට ළඟාවීමට සිදුව ඇත්තේ පැරණි හන්ටාවගේෂ අතරිනි. කැණීම් කිරීමේ දී නෙලුම් පොහොට්ටු ස්වරූපිත කැටයම් ගල් මෙම ප්‍රදේශයේ හමුවී ඇත.

පියගැට පෙළ අවසාන අග්නිදිග දෙසට පිහිටි පවුර දෙස උතුරේ සිට දකුණට මීටර් 130 ක් හා නැගෙනහිර සිට බටහිරට මීටර් 70 ක් පමණ පළල් බිම් පෙදෙසක් හමුවේ. එහි මධ්‍යයේ ද්වාරයක් සහිත ආකර්ෂණීය ශිලා ප්‍රාකාරයක් හමුවේ. ප්‍රාකාරය ඉස්මත්තේ පැරණි ජාලානු විහාරස්ථානවල පොදු සැරසිල්ලක් වන කෙබෙන් (Keben) පළතුරේ හැඩයට ශිලාවලින් ප්‍රාකාරය සැරසිලි කර ඇත. මෙම ප්‍රාකාරය නැගෙනහිර සිට බටහිරට මීටර් 34 ක් ද, උතුරේ සිට දකුණට මීටර් 40 කින් ද යුතු ආයාත චතුරශ්‍ර එකක් වේ. එකී ප්‍රාකාරයේ ඇතුළත වූ කොටුව තුළ මීටර් 1.25 ක් උස ශිලා වේදිකා දෙකක් (Platforms) වේ. උතුරු වේදිකාව මීටර් 20ක චතුරස්‍රාකාර එකක් වන අතර එහි හතරැස් වහලයක් සඳහා කුලුණ විස්සක් සඳහා පාදම්

වේ. වේදිකා මතුපිට පර්මිතියේ ඇති විවරයක් ලී බාල්ක ස්ථාවර කිරීම සඳහා තැනූ ඒවා වන්නට ඇත. දකුණු වේදිකාවේ පර්මිතිය මීටර් 20 ක් දිග අතර උතුරේ සිට දකුණට මීටර් පහක් පමණක් වේ. එහි මත කුලුණ පාදම් හය බැගින් පේළි 2 ක් වේ.

බටහිර කොටස ප්‍රාකාරයකින් වටවූ ව්‍යුහයේ ශිලාමය වේදිකා දෙකක් ද විහාරයේ නැගෙනහිර ප්‍රාකාරයට එපිටින් තවත් ශිලාමය වේදිකා තුනක් හා ලීදක් වේ. මෙම වේදිකා මතින් නැගෙනහිර පහත්බිම් මනාව දර්ශනය වේ. එහි ගිරිශිඛර මත තවත් ආගමික ගොඩනැගිලි සොයා ගෙන ඇත.

විහාරයට නැගෙනහිරින් යටින් හුණුගල් තට්ටුවට නෙළා ඇති පොකුණු සංකීර්ණය තිබෙන අතර එහි උතුරු කෙළවරේ ස්ථූපයක කොටස් හමුවී ඇත. තෙවන කොටසෙහි නැගෙනහිරින් වූ තවත් ලොකු ශිලාමය වේදිකා දෙකක් ද ලොකු ලී ගොඩනැගිල්ලක කුලුණ පාදම් සහ ටිකක් විශාල කැත්ත පොකුණක් ද හමුවී ඇත. ගපුර සිට පෙන්නිපෝ පෙදෙසට පිවිසෙන මාර්ගයේ ශිලාමය පුවරු දෙකක් හමුවිය. මේවා මනාව සකසන ලද සෘජුකෝණාස්‍ර දෙපස සමතලා වූ ඒවා විය. මේවා ශිලාලේඛන කෙටීමට සකස් කළ ඒවා විය යුතු අතර හින්දුන් මෙම ස්ථානය අල්ලා ගැනීම හිසා ඒවා කෙටීම අත්හැර බෞද්ධයන් ක්‍රි. ව. 830 ත් 870 ත් අතර

කාලය තුළ හදිසියේ පලා යන්නට ඇත. මීටර් 1.43ක් උස වේදිකා දෙකක් වූ අතර එය වටා ගල් අතුරන ලද පොළො-තලයක් වූ අතර එය වටා පවුරක් විය. හතරැස් වේදිකාව මීටර් 2.5 ක් දිග මීටර් 1.9 පළල පටු පාලමකින් සෘජුකෝණාස්‍ර වේදිකාව යා කෙරිණි. පාලමට ප්‍රවේශ වීමට පඩි පෙළවල් දෙකක් විය. වේදිකාවට

රත්මලාන පරම ධර්ම චේතිය පිරිවෙන් විහාර පුස්තකාල පොත් එකතුව සුරක්ෂිත කෙරේ

ලොව අන් කිසිදු රටකට හෝ දෙවෙනි තරම් අතිලේඛන ප්‍රමාණයක් ශ්‍රී ලංකාවේ නොයෙක් ප්‍රදේශවල විසිරී පවතී. විවිධ වෛනිකාසික සංසිද්ධි පිළිබඳව හිවැරදි ව කියැවෙන මෙම ලේඛනවලින් ශ්‍රී ලාංකීය ඉතිහාසය ගොඩනැගීමට ලැබෙන පිටුවහල ඉතා ප්‍රශංසනීයයි.

අතීත ජීව ගුණයෙන් පරිපූර්ණ වූ මෙම අතිලේඛන දත්ත ඒකරාශි කිරීමේ අරමුණ පෙරදැරිව 2009 වර්ෂයේ සිට අතිලේඛන හා නාණකවිද්‍යා අංශය මගින් ශිලා ලේඛන නොවන අතිලේඛන වාර්තාගත කිරීම සඳහා නව ව්‍යාපෘතියක් ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. මෙහි දී පුස්තකාල පොත් පිළිබඳව විශේෂ අවධානයක් යොමු කරන ලද්දේ ඒවා විතැන්වීමේ හා විනාශ වීමේ අවදානමට මුහුණ පා ඇති හේතුවෙනි.

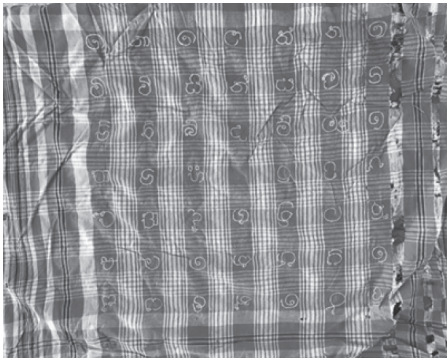
මේ යටතේ රත්මලාන පරම ධර්ම චේතිය පිරිවෙන් විහාරයේ පුස්තකාල පොත් එකතුව සුවිගත කරන ලද්දේ 2017 වර්ෂයේ දීය. විහාරාධිපති පුජ්‍ය ආචාර්ය මාලුට්ටේ විමලසාර හිමියන්ගේ ඉල්ලීමකට අනුව අධ්‍යක්ෂ (අතිලේඛන හා නාණකවිද්‍යා) අධ්‍යක්ෂණය යටතේ මෙම පොත් සංවිතය සුවිගත කර සුරක්ෂිත කිරීමේ කාර්ය සිදු විය.

1879 වර්ෂයට අයත් කම්බා වැස්මක්

වණ්ඩුවක් (පුස්තකාල පොත් සකස් කිරීම සඳහා පදම් කළ කොළ රෝලක්) ද මෙම සංවිතයට අමතර ව වේ.

මෙම එකතුවෙහි ඇති සෑම පුස්තකාල පොතක් සඳහා ම විහි අනන්‍යතාවය ඉස්මතු වන ආකාරයට අංකයක් ලබා දෙන ලදී. මෙම ලියාපදිංචි අංකයට පළාත/ දිස්ත්‍රික්කය/ ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසය/ වාර්තාගත කරන වර්ෂය/ ස්ථානය හා අනුක්‍රමික අංකයක් ද ඇතුළත් වේ. මෙහි ඇති විශේෂත්වය වන්නේ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ අනන්‍යතාවය තහවුරු වන පරිදි අංකනය ආරම්භ කිරීමයි.

වංකගිරි සම්ප්‍රදායට ලියූ පැරණි කම්බා වැස්මක් (ලියූ පුද්ගලයාගේ නම වර්ෂය මෙහි සඳහන් වේ)

පුස්තකයන් සහ එක්දහස් හත්සිය අටසිය ගණන් වලට අයත් පොත් කිහිපයක් ද මේ අතර වේ. කාලවකවානු නොමැති වුවද අනෙක් පුස්තකද එක්දහස් අටසිය ගණන් වලට හා එක්දහස් හවසිය මුල් භාගයට අයත් වේ යැයි විහි සඳහන් අක්ෂර අනුව හිගමනය කළ හැකි ය.

එසේ ම මෙම පුස්තකාල පොත් සඳහා යෙදූ කම්බා වැස්ම කිහිපයක ද දිනය සඳහන් කර තිබුණි. එම කම්බා වැස්ම ඉතා අලංකාර ආකාරයෙන් හිමවා තිබූ අතර ඒවා එක්දහස් අටසිය ගණන්වලට අයත් වේ. එසේ ම එම වැස්ම අදාළ පුස්තකයන්ටම යෙදීම කෙරෙහි විශේෂ අවදානය යොමු කරන ලදී. පොත් වාර්තාගත කිරීමේ දී විහි ආරක්ෂණය පිළිබඳව ද අවධානය යොමු විය. ඒ අනුව පුස්තකාල ඇති පොත් කපු රෙදි කැබැල්ලක් හා කපු පුළුන් භාවිතා කරමින් පිසදමා පිරිසිදු කරන ලදී. කම්බාවල තිබෙන දූවිලි ස්වභාවය ඉවත් කිරීම සඳහා ස්පෝන්ඩ් කැබලි භාවිතා කරන ලදී. එසේ ම අංකනය අක්‍රමවත් ව තිබූ පොත්වල පිටු අංක පිළිවෙලට සකස් කිරීම ද සිදු විය. කම්බා රහිත පුස්තකාල පොත් 150 කට වැඩි ප්‍රමාණයක් විය. විහාරස්ථානයේ අනුග්‍රහය ඇතිව අදාළ පොත්වලින් කොටසක් සඳහා කම්බා සකස් කෙරුණි. ඒවා සඳහා දැව ආරක්ෂක යොදා හුය යෙදීමට හැකි වන අයුරින් සිදුරු සකසා අදාළ පොත්වලට සවි කළේය. හුය යෙදිය යුතු පොත් සඳහා නවීන හුය දමන ලදී. පොත් ආරක්ෂා කිරීම සඳහා කබඩ්වලට ක්‍රමවේදයන්ට අනුව සකස් කරන ලද පැහැර තෙල්, කොහොඹ, සැවැන්දුරා මුල් ආදිය තැම්පත් කරන ලදී.

සුවිගත කිරීමට පෙර

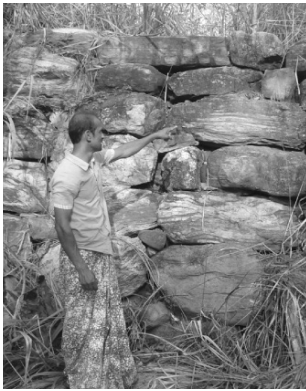
සුවිගත කිරීමෙන් පසු

මෙම පොත් එකතුවෙහි පුස්තකාල පොත් 358 ක් වෙන් කර හඳුනා ගන්නා ලදී. ඒ අතරින් බොහෝමයක් පොත් ධර්ම ග්‍රන්ථ විය. එයට අමතරව වෙද පොත්, සාහිත්‍ය, ජ්‍යෙතිෂය සහ නක්ෂත්‍ර හා වෛනිකාසික විස්තර සහිත පුස්තකාල පොත් ද සැලකිය යුතු ප්‍රමාණයක් තිබුණි. මේවායින් බහුතරය සිංහල අක්ෂරයෙන් රචනා වූ පොත් ය. පොත් දෙකක් වෙනත් භාෂාවලින් රචනා වී තිබුණි. ඉන් එකක් බුරුම අක්ෂරවලින් රචනා වී ඇත. අනෙක් කෘතිය රචනා වී ඇත්තේ තායි අක්ෂරවලිනි. පොත් වශයෙන් වෙන් කළ නොහැකි කලවම් පත්තිරු ගොනුවක්, හිස් පත්තිරු ගොනුවක් සහ

පුස්තකාල පොත් ලිඛිත සහ ඡායාරූප යන ක්‍රම අනුගමනය කරමින් වාර්තාගත කරන ලදී. ලිඛිත වාර්තාගත කිරීමේ දී පොතේ නම, කර්තෘ, කාලය, ලියූ ස්ථානය, භාෂාව, අක්ෂර, අංකගත කිරීම, ඇතුළත ඇති සිතුවම්, පත්තිරු ගණන, පත්තිරුවක දිග, පළල, පත්තිරුවක ඇති පේළි ගණන, කම්බාව නිර්මිත මාධ්‍ය, දිග, පළල, සිතුවම්, සකිය, හුය ආදී දත්ත රැස් කරනු ලැබීය. සෑම පොතක් ම කියවා විහි අන්තර්ගත තොරතුරු ද වාර්තාගත කෙරුණි.

සක වර්ෂ 1532 ට අයත් කුසදාවත පොත මෙහි ඇති පැරණි ම පොත වේ. එසේ ම ක්‍රිස්තු වර්ෂ 1600 ගණන්වලට අයත්

ආචාර්ය දම්ම බණ්ඩාර
වමිසා වික්‍රමආරච්චි
පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ හිලධාරී
අතිලේඛන හා නාණකවිද්‍යා අංශය

දැදුරැඹිය නිමිනයේ ඉපැරණි ගල් පාලමක හඵවාවශේෂ හමුවෙයි

කුරුණෑගල දිස්ත්‍රික්කයේ වැල්ලව ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයට අයත් බඹරවත්ත ආශ්‍රිතව දැදුරැඹිය නිමිනයේ පැරණි ගල්පාලමක හඵවාවශේෂ හමුව ඇති බව පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව පවසයි.

පසුගියදා පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තු ප්‍රධාන කාර්යාලයේ ගවේෂණ කණ්ඩායමක් දැදුරැඹිය නිමිනයේ සිදුකළ ගවේෂණයකින් මෙම පැරණි ගල් පාලමේ හඵවාවශේෂ හමුව ඇත. පොළොව මට්ටමේ සිට එහි උස අඩි 20ක් පමණය. සුවිසාල ගල් කුට්ටි අතුරා එහි පාදම සකසා ගෙන ඇත. ඉතා සියුම් ලෙස පලාගත් ගල් ලෑලි මගින් එහි මුදුන නිමවා ඇත. ඒවා දිගින් අඩි 10ත් 12ත් ප්‍රමාණයෙන් යුක්තය. පළල අඩි 3,4 ප්‍රමාණයේ ඒවා වෙයි. කාලයක් තිස්සේ දැදුරු ඔයේ ජල දහරාවට හසුව එහි ගල් කුට්ටි සහ ගල් ලෑලි විශාල ප්‍රමාණයක් පහත ප්‍රදේශයට ඇදී ගොසිති.

දැනට ඝන කැලයෙන් වැසී ගිය මෙම ගල් පාලම වෙත ප්‍රගාච්චිට මාර්ගයක් නොමැත. බඹරගොඩ තොටුපලෙන් දැදුරු ඔයට බැස වම්පසට කි.මී.1 1/2ක් පමණ දැදුරු ඔය දිගේ ගමන් කිරීමෙන් එහි ප්‍රගාච්චි යුතුය. දැදුරු ඔයේ ජලය අධික වකවානුවල දී එය සම්පූර්ණයෙන් යට වී යයි.

පාලම පිහිටි ප්‍රදේශය මේ වන විටත් කැලෑවෙන් වැසී ගොසිති. එම පළාතේ ස්ථිර පදිංචි කරුවෙක් වූ කුමාර මහතාගේ මග පෙන්වීමෙන් දුෂ්කර ගමනකින් පසු කණ්ඩායම එහි ප්‍රගාච්චි විය. බඹරගොඩ පොකුණ ලෙස ගම්වාසීන් හදුන්වනු ලබන පිහිටි ගලින් නිමා වූ විශාල පොකුණකි. එය අඩි 15-20ත් අතර ගැඹුරකින් යුක්තය. දැඩි නියන් සමයකටත් එම පොකුණේ ජලය නොසිදෙන බව ප්‍රදේශවාසීහු පවසති.

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ විධිමත් ගවේෂණයකින් මෙම පැරණි ගල් පාලම සහ ඊට යාබද විශාල ගල් පොකුණ පුරාවිද්‍යා ස්ථානයක් ලෙස නම් කොට සුරක්ෂිත කිරීම පිළිබඳව අවධානය යොමු කළ යුතුය.

මෙම ගවේෂණය සඳහා රසායන සංරක්ෂණ අංශයේ අංශ ප්‍රධාන යූ. වතුගේ, ප්‍රචර්ධන අංශයේ කේ. ජී. එස්. බණ්ඩාර, කල්ප අසංග, අමිල ජයසුන්දර යන අය සහභාගි වී ඇත.

හංවැල්ල රාජසිංහ මධ්‍ය විද්‍යාලයීය පුරාවිද්‍යා සංගමයේ විශිෂ්ට සමාජ මෙහෙවරක්....

හංවැල්ල රාජසිංහ මධ්‍ය විද්‍යාලයීය පුරාවිද්‍යා සංගමය සක්‍රීය පුරාවිද්‍යා සංගමයකි. මෙරට පුරාවිද්‍යා ක්ෂේත්‍රය කෙරෙහි පාසල් ප්‍රජාවගේ අවධානය යොමු කර ගැනීමේ අරමුණින් මෙම සංගමය වසර ගණනාවක සිට වැඩසටහන් ක්‍රියාවට නගයි. ඒ අතුරින් 2017 වසරේ ඇරඹී “සද්ධර්ම පුස්තක ප්‍රජාවන්දනා” වැඩසටහන මගින් උතුරු මැද සහ නැගෙනහිර පළාතේ අති දුෂ්කර පිරිවෙන් සඳහා පොත් කට්ටල බෙදාදීමට කටයුතු කෙරුණි. මේ වන විට එම පළාතේ පිරිවෙන් 125ක් සඳහා පොත් පරිත්‍යාග කර ඇත.

මේ වසරේ මුල රත්මලාන අන්ධ විද්‍යාලයීය දරුවන්ගේ මනැස සුවපත් කිරීම වෙනුවෙන් බිරේල් ජේපර් 5,500, බොක්ස්බෝර්ඩ් 200ක් පරිත්‍යාග කර ඇත. එමෙන්ම 2018 වසරේ මාර්තු මාසයේ දී අන්ධ විද්‍යාලයීය දරුවන්ගේ ශ්‍රවණ පහසුකම් වෙනුවෙන් ශබ්ද විකාශන සහ ඊට අදාළ නවීන උපකරණ පද්ධතියක් පරිත්‍යාග කිරීම ද සිදුවිය.

මෙම ප්‍රධාන වැඩසටහන්වලට අමතරව “සන්නිවේදන තාක්ෂණ අභිතාවලෝකය”

මැයෙන් වැඩසටහනක් ක්‍රියාත්මක කළ අතර එමඟින් 1877 තෝමස් අල්වා විසින් මහතා නිර්මාණය කළ උපකරණයේ සිට වර්තමානය දක්වා සියලු සන්නිවේදන උපකරණයන්හි ආකෘති සකසා පාසල් දරුවන් සඳහා ප්‍රදර්ශනය කිරීම ද වැදගත්ය. මීට අමතරව සීතාවක රාජධානියට අදාළ පුරාවිද්‍යාත්මක තොරතුරු රැස් කිරීමත්, ඒ පිළිබඳ පාසල් ළමුන් දැනුවත් කිරීම වෙනුවෙන් ප්‍රදර්ශන පුවරු සකසා ප්‍රදර්ශනය කිරීම ද කැපී පෙනේ.

මේ දිනවල පාසල් පරිශ්‍රයේ තෝරාගත් ඉඩකඩක් තුළ අටමස්ථානය ආකෘති මගින් නිර්මාණය කරමින් පවතින බවත්,

එය පාසලේ ආචාර්ය මණ්ඩලයටත්, දෙමව්පියන්ටත්, පාසල් දරුවන්ටත් වැදගත් වන වැඩසටහනක් වනු ඇති බවත් එම සංගමයේ විශ්වාසයයි.

“මෙය ඉක්මවා මෙය සුවපත් කරන්නට...” හංවැල්ල රාජසිංහ මධ්‍ය විද්‍යාලයීය පුරාවිද්‍යා සංගමය

රාජසිංහ විද්‍යාලයීය පුරාවිද්‍යා සංගමයේ ආචාර්ය සිරිපාල ගමගේ මහතාගේ පූර්ණ මූල්‍ය දායකත්වයෙන් මේ කටයුතු සිදු කෙරෙන අතර ඊට පාසල් ආචාර්ය මණ්ඩලයේ, සිසු දරුවැරියන්ගේ, මව්පියන්ගේ සහාය ලැබේ. පුරාවිද්‍යා සංගමය වෙනුවෙන් ඔවුන්ගේ විශිෂ්ට කැපවීමට අපගේ කෘතඥතාව පිරිනැමේ.

නාගෝල්ල පුරාවිද්‍යා ස්ථානය - උරුමයක අසිරිය

කුරුණෑගල දිස්ත්‍රික්කයේ හිරියාල හත්පත්තුවේ දිව්ගන්දනය කෝරලයේ පොල්පිහිගම ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයට අයත් අංක 354 පොල්පිහිගම ග්‍රාමනිලධාරී වසමට අයත් නාගෝල්ල ග්‍රාමයේ නාගෝල්ල කඳු මස්තකයේ උතුරු බෑවුමෙන් ආරම්භ වී දකුණු බෑවුම දක්වා විහිදීගිය භූතලය මත විසුරුණු පුරා සාධක සහිත නාගෝල්ල පුදබිම පිහිටා ඇත.

වලින් හිමවා ඇත. ඇතුළත බිත්තිවල චිත්‍ර වේ. ලෙන් වියන් චිත්‍ර මනාව සිතුවම් කර ඇත. ජාතක කථා චිත්‍රානුසාරයෙන් ජනයා වෙත ඉදිරිපත් කර ඇත. ලෙන් වියන් චිත්‍රවල එක් සිත්ගන්නා සිතුවමකි. මිනිසකු තුවක්කුවක් කරමත තබා සිටිති. ඒ සම්මා සම්බුදුන්ට විපතක් කිරීම සඳහාය. වය ඉටුකිරීමට නොහැකිවූ කල එම ආයුධය කරමත තබා ගෙන ඇත. වය මාරපරාජය ලෙස හඳුන්වයි.

කුරුණෑගල - මඩගල්ල ගමන් මාර්ගයේ ගල්ටැංවැව පසුකර කි.මී. 03ක් පමණ පොල්පිහිගම නගරය දෙසට ගමන්කළ විට හමුවන පොල්පිහිගම ප්‍රාථමික පාසල් හන්දියෙන් බැස දකුණට කි.මී. 02 ක් පමණ ගමන් කළ විට පුදබිම දකුණින් දිස්වේ.

යන්නයි. පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තු ලෙන් ලිපි පරිවර්තනය - The inscription mentions that this is the cave of the five brother's who are sons of chief sumana" ලෙස වේ.

මෙවැනිම මාර පරාජයක් ගිරිබාව ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයට අයත් මයිලූව ශෛලබිම්බාරාමයේ සිතුවම් කර ඇත.

වදා හා උයනක අසිරිය ගත් නාගෝල්ලක්ව පැවති වන අරණ අද දක්නට ලැබෙන්නේ අතරින් පතර සුවිසල්ව වැඩුණු නා ගස් කීපයක් පමණි. වදා වම උයන ආරාම සංකීර්ණය කසාවතින් බැබලුණ ද අද එහි වැඩ වසන්තේ හිමිවරුන් දෙනමක් පමණි. කඳු මස්තකයේ උතුරු බෑවුමේ උන්වහන්සේලා වැඩවසන අතර දකුණු බෑවුම හුදකලා වී පාලුවට ගොස් වල්බිහිවී ඇත. ප්‍රදේශවාසීන් පෙරටු කරගත් ස්වාමීන් වහන්සේලා වන අරණ තුළ සුන්බුන්ව විසිරී ගිය පුරාවස්තු ආරක්‍ෂා කරගැනීමට දරා ඇති වෙහෙස අතිමහත්ය.

නාගෝල්ල වේනිකාසික පුදබිම වෙත පුරාවිදු ඇස මුලින්ම යොමුවන්නේ 1969 වර්ෂයේ දීය. වය 1970 පාලන වාර්තාවලට අනුව ලෙන්ලිපි පරිවර්තනයත් සමඟය. ("A CAVE INSCRIPTION FROM NAGOLLA") 1980 වර්ෂයේ දී පැවති රජය විසින් සිදුකරන ලද ග්‍රාමීය සංවර්ධන වැඩසටහන් වලට හසු වූ මෙම නාගෝල්ල පුදබිම උතුරු හා දකුණු වශයෙන් කොටස් දෙකකට වෙන්ව ගියේය. උතුරු කොටසේ නාගෝල්ල රජමහා විහාරයද දකුණු කොටසේ පුරාවිද්‍යා වැඩබිමක් ද ක්‍රමයෙන් ස්ථාපිත විය. දකුණු කොටසෙහි වූ පුරාසාධක සහිත භූමිය හුදකලා වූ අතර වල්බිහිවී ගියේ ය. ඒ අසල ජීවත් වූ එන්. ඒ. සිරිපාල නැමති උරුමයට පෙම්බැඳි මිනිසා මෙම පුරාසාධක ආරක්‍ෂා කිරීමට වෙරවීරය දැරීය. හිඛද එල්ලවන හිදුන්හොරුන්ගේ තර්ජන මධ්‍යයේ අතරමං වූ සිරිපාල මහතා මේ බව පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවට වාර්තා කළේය. ඒ අනුව 1991 වර්ෂයේදී මහතා නාගෝල්ල පුදබිමේ දකුණු කොටසේ

ක්‍රි.ව. 3 වන සියවසේ සිට ක්‍රි.ව. 18 වන සියවස දක්වා වූ කාල පරාසය තුළ ඉදි වූ ගොඩනැගිලිවල ශේෂ මෙහි වේ. පැරණි ගල්කණු, සඳකඩපහන්, මුරගල්, කොරවක්ගල්, මල් ආසන, මල් දෝවනගල්, පිළිමපාදම් ගල්, උළුවහු පාදම්ගල්, වැසිකිලි කැසිකිලිගල්, පැරණි-උළුව, ගඩොල්, වලංකටු ආදියෙහි කැබලි, ස්වභාවික ගල් කෙම්, ස්වභාවික ගල් ලෙන්, කටාරන් කෙටු ගල් ලෙන්, ලෙන් ලිපි, ජන්තාසර, පධානසර හා ලෙන් විහාර චිත්‍ර, ප්‍රතිමා මෙහි දැකගත හැකිය.

මෙරට ථේරවාදී බුදු දහම මුල්බැස ගැනීමත් සමගම හිඤ්ඤාත්මක උදෙසා පුදන ලද තවත් සුවිශේෂී අංගයක් ලෙස ජන්තාසරය හඳුන්වාදිය හැකිය. විවිධ හැඩතල ඔස්සේ යමින් ගල් හා ගඩොල් මිශ්‍රිතව බටහිර ආයුර්වේද සම්ප්‍රදායට අනුව නිර්මිත ජන්තාසරයන් නාගෝල්ල පුදබිමේ දක්නට ඇත. සාහිත්‍ය හා පුරාවිද්‍යා මූලාශ්‍රවලට අනුව ජන්තාසරය යනු උග්‍රතපස් රකිමින් කෙලෙස් තවන චීරයෙන් බවුන් වඩන්නා වූ හික්කුන් වහන්සේලාගේ ශරීරයට වැලඳෙන රෝගපීඩා සමනය කරනු වස් සිරුර තවා පිලියම් කරගැනීමට තැනු ගෙය යන්නයි.

පුරාවස්තු රැකීමට ආරක්‍ෂකයකු ලෙස පත් කර ඇත. ඒ අතරම පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව මගින් මෙම ස්ථානය කුඩා වැඩබිමක් ලෙස නම් කර පුරාවිද්‍යා සේවක මහතුන් යොදවා ඇත.

ක්‍රි.පූ. දෙවන හා පළමුවන සියවස්වලට අයත් පූර්ව බ්‍රාහ්මී අක්ෂර වලින් ලියන ලද "ප්‍රමුඛ සුමනගේ පුතුන් පස්දෙනාගේ ලෙන සතර දිගින් වඩිනා මහ සඟහට පුජාකළා"

නාගෝල්ල පුදබිමේ ඇති ලෙන්විහාරය මහනුවර යුගයට අයත් වේ. මීටර් 9.5 දිග හා මීටර් 5.0 වශයෙන් පළල වූ ලෙන් විහාරයෙහි පිටිසුම් දොරටුවේ මකර තොරණකි. දොර හා උළුවස්ස විශේෂිත ලී

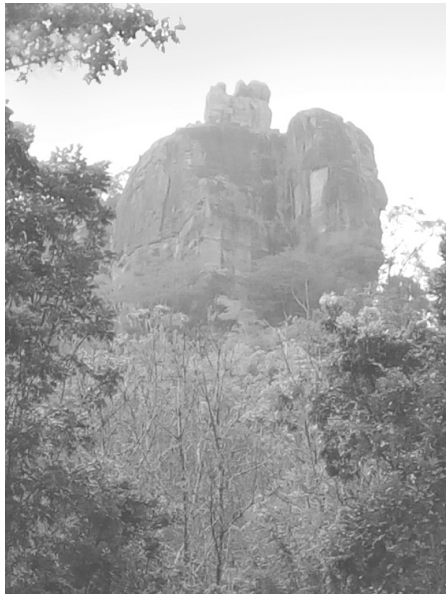
ඒ.එම්.ආර්. සමන්කුමාර
වැඩබිම් කළමනාකාරණී, පඬුවස්තුවර
පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය

බ්‍රිතාන්‍ය කිරිඳියට අහිමිවූ කළ සුරසරදියලේ [ජාතික පොලිස් දිනයේ ඇරඹීම]

ක්‍රි.ව 1832 මාර්තු 25 වන දින කැනලි දිස්ත්‍රික්කයට අයත් උතුරින්කන්ද ග්‍රාමයේ උපත ලද දී කිරි කැවගේ සරදියලේ හෙවත් සුර සරදියලේ බ්‍රිතාන්‍ය යටත් විජිත සමයේ ජීවත් වූවෙකි.

බ්‍රිතාන්‍යයන් විසින් මං පහරන්නෙකු සහ කරලිකරුවෙකු ලෙස සලකා ක්‍රි.ව. 1864 මැයි 07 වන දින සරදියලේ නැමැත්තාට මරණීය දණ්ඩනය ලබා දුන්නද ඔහු කිසි විටෙක දුප්පතුවන්නේ සොරකම් නොකළ අයෙකු බව ප්‍රකාශය. මේ නිසාම ලංකාවේ රොබින් හුඩ් යන අන්වර්ත නාමයෙන් හඳුන්වන සුර සරදියලේ බ්‍රිතාන්‍ය පාලනයට විරෝධීව කැරලි ගැසුවකු මිස මං පහරන්නෙකු නොවන බව බොහෝ දෙනෙකුගේ විශ්වාසයයි. ඔහුගේ ආක්‍රමණ සියල්ලම පාහේ එල්ල වූයේ බ්‍රිතාන්‍ය ජාතිකයින් සහ ස්වදේශික යටත් විජිත ආධාරකරුවන් වූ මධ්‍යම පාන්තික ධනවතුන් වෙත වූ අතර එසේ කොල්ල කන ලද ධනය දුප්පතුවන්නේ අතරේ බෙදා දී ඇත.

වර්ෂ 1864 මාර්තු 21 වන දා සරදියලේ අත්අඩංගුවට පත් වූ අතර එම මෙහෙයුමේදී මිය ගිය කොස්තාපල් සබාන් නැමැත්තා

මෙහෙයුමකදී මිය ගිය පළමු පොලිස් නටයා ලෙස ඉතිහාසගත වේ. සරදියලේගේ ආධාරකරුවෙකු වූ මමිලේ මරක්කාර් නැමැත්තා අතින් එම වෙඩි තැබීම සිදු වී ඇති අතර ශ්‍රී ලංකා පොලිසිය විසින් ජාතික පොලිස් දිනය ලෙස මාර්තු 21 වන

දින ප්‍රකාශයට පත් කිරීම සඳහා හේතු පාඨක වූයේ ද මෙම සිදුවීමයි. මාචනලේල නගරයේ ගඩොල් පාලමට නුදුරින් විදා මෙම ස්ථානයෙහි එම සිදුවීම සිහි වීම පිණිස ඉදිකළ ස්මාරකය අදටත් විද්‍යාමානය.

බ්‍රිතාන්‍ය කිරිඳිය යටතේ සිදු කළ නඩු විභාගයේදී සරදියලේ හට මරණ දඬුවම නියම කළ අතර 1864 මැයි 07 වන දින මහනුවර පොදු වෙළඳපළ ඉදිරිපිට දෙනෝ දහසක් දෙනා බලා සිටියදී දඬුවම ක්‍රියාත්මක විය. ලාංකීය රොබින් හුඩ් අන්වර්ත නාමයෙන් හඳුන්වන ලද මෙම අසුරුව මිනිසා මරා දමන විට 32 හැවිරිදි වියේ පසු වූ තරුණයෙකු විය.

ඇරඹීම බණ්ඩාර
ගවේෂණ නිලධාරී
පුරාවිද්‍යා වැඩබිම් කාර්යාලය, පඬුවස්නුවර

වත්මන් වෙළෙඳපොළට ආදර්ශයක් සපයන බදුලු හෝපිටිගමුව වැව් ලිපිය

මහියංගන වෛතසයට සැතපුම් 03ක් පමණ ඊසාන දිගින් පිහිටි සොරබොර වැව අසල තිබී 1857 වර්ෂයේ දී පෝන් බේලි මහතා විසින් මෙම ලිපිය සොයාගෙන තිබේ. වර්තමානය වනවිට මෙම ශිලාලේඛනය බදුලු පුස්තකාල භූමියේ පිහිටුවා තිබේ. මෙම සෙල්ලිපිය පිළිබඳ පිරික්සා බැලීමේ දී හතරවන උදය රජුගේ කාලයට (ක්‍රි. ව. 946 - 954) අයත් වේ. හතරවන කාශ්‍යප රජ සමයේ (ක්‍රි. ව. 894 - 914) සිට හෝපිටිගමුව පදියෙහි සම්මත ව්‍යවස්ථාවට පටහැනිව බදු අය කිරීම හේතුවෙන් මහියංගන දාගැබ වන්දනාව පිණිස ආ රජු වෙත පෙත්සමකට (වියෙයිසි) අනුව පැරණි නීති රීති නැවත සමාජගත කිරීම උදෙසා මෙම ශිලා ලිපිය පිහිටුවා ඇත. මෙහි,

- 1. සැපයුම්කරුවන්
- 2. වෙළෙන්දන්
- 3. පාරිභෝගිකයන්

යන පාර්ශ්වයන් තුනෙහිම සුබසාධනයට අදාළ වන්නා වූ නීතිරීති දක්වා තිබේ. හෝපිටිගමුව ග්‍රාමයේ වෙළෙඳපොළෙහි කටයුතු

- 1. මන්දසීන් හෙවත් අධිකරණ සේවා උපදේශකයින්
- 2. වර්ණග්‍රාමන් හෙවත් වෙළෙඳ සංස්ථාවේ සාමාජිකයින්
- 3. මහාග්‍රාමන් හෙවත් වැඩිහිටි ගම්වැසියන්

යන පාර්ශ්වයන් තුනෙහි උපදේශකත්වයෙන් හා අධීක්ෂණයෙන් සිදුකරනු ලබයි. මෙම ලිපි

යෙහි අන්තර්ගත නීතිරීති අතීතයේ සමාජයටත් වඩා වර්තමාන සමාජය හා සැසඳීමේ දී ම හෝ ප කාරි වන්නේ යැයි සිතීම අසාධාරණ නොවේ. එම නීති රීති අතර,

- උපදේශකවරුන් විසින් සම්මත මුදල් තාර ගන්නවා මිසක ගම් වටලා බලහත්කාරයෙන් මුදල් නොගත යුතුය.
- අය මුදල් ගමෙහි දී මිස ගමන් පිටත දී අයකර නොගත යුතුය.
- නියමිත දඩ මුදල වෙනුවට ගෙහිමියා අල්ලා ගන්නවා මිස අඹුදරුවන් රඳවා තබා නොගත යුතුය.
- ගෙවල් හා වතු වලට වැදී රා නොගැනීම ද හොර වෙළෙඳාමක් ද නොකළ යුතුය.
- පොහෝ දිනවල වෙළෙඳාම නොකළ යුතුය.
- භාණ්ඩ රැගෙන ගමට එන තවලම් හා ගොනුන් නොගත යුතුය.
- රාජ්‍ය නිලධාරීන්ගේ සේවකයන් ගමට ගෙනෙන රා, මස්, කිරි, ගිතෙල් ආදිය පැහැර නොගත යුතුය.
- පෙරමගට ගොස් භාණ්ඩ නොගත යුතුය.

- බුලත් පුවක් මණ්ඩපයක තබා විකිණිය යුතුය.

මෙවැනි නීති රීති උල්ලංඝනය කරන්නන්ට දඬුවම් පවා මෙම ලිපියෙහි අන්තර්ගත කොට තිබේ. පොහෝ දින නීතියට පටහැනිව වෙළෙඳාම් කළහොත් මහියංගන විහාරයේ පහන් පූජා සඳහා තෙල් පතක් ගැනීම හෝ දඩ අය කරගෙන තිබේ. එමෙන්ම නොපෙන්වා විකුණන බඩුවලට බදු දෙනුයක් අය කරලීමට නියම කොට තිබේ. මෙම කරුණු දෙස බැලීමේ දී පෙනී යන්නේ නීති රීති බහුතරයක් බදු අය කර ගැනීම සම්බන්ධයෙන් පනවා ඇති බවයි. මෙම වෙළෙඳපොළෙහි ඒ සම්බන්ධව නොයෙකුත් වංචා, අක්‍රමිකතා සිදු වන්නට ඇතැයි ද ඒවා වැළැක්වීම අරමුණු කොට ගෙන රජු විසින් ඉහත කී නීති රීති පනවන්නට ඇතැයි ද සිතිය හැකිය. එසේම රාජ්‍ය නිලධාරීන් අත්තනෝමතික ලෙස තම බලය යෙදවීම වැළැක්වීම, භාණ්ඩ අලෙවියේ දී ඒවා හි පිරිසිදුකම හා සෞඛ්‍යාරක්ෂිත භාවය තහවුරු කරලීම, නියමිත කිරීමේ මිනුම් උපකරණ භාවිතය තහවුරු කිරීම වැනි අරමුණු මූලික කොට ගනිමින් මෙම ලිපිය ලියා තිබේ. ඒ අනුව ක්‍රි. ව. 10 වන සියවසේ ලක්දිව වෙළෙඳ පොළක ක්‍රියාකාරීත්වයට පනවා ඇති නීති රීති විසි එක්වන සියවසේ අදට ද තිබෙන වලංගුභාවය මැනවින් තහවුරු වේ.

පී. එච්. ඩී. ඒ. රත්නායක
ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්වවිද්‍යාලය

මෝරාගම්මන ටැම්පිට සංඝාචාසය

අනුරාධපුර යුගයේ සිට මහනුවර යුගය දක්වා අතීත ශ්‍රී ලාංකිකයින් තම ගෘහ නිර්මාණ ඉදි කිරීමේ දී වචකට සමාජයේ පැවති විවිධ මත, සම්ප්‍රදායන්, ආකල්ප, ප්‍රභූ බලපෑම්, සමාජ තත්වයන් ආදියේ බලපෑම මත ගොඩනැගිලි ඉදි කිරීමට මුල් විය. ටැම්පිට සම්ප්‍රදායේ ගොඩනැගිලි ඉදි කිරීම වචන් වක් අවස්ථාවකි. ටැම්පිට සම්ප්‍රදායේ ගොඩනැගිලි අතර බොහෝ විට හමුවන්නේ අම්බලම්, වී අටුව හා විහාරාරාමයන් ය. වී අතරින් ටැම්පිට සංඝාචාස ඉදිකිරීම් ශ්‍රී ලංකාව තුළ විරල ය. මෝරාගම්මන ටැම්පිට සංඝාචාසය ද උඩරට ගෘහනිර්මාණ ශිල්පයේ තොරතුරු හෙළි කරන ටැම්පිට සම්ප්‍රදායේ දුර්ලභ ස්මාරකයකි.

සබරගමුව පළාතේ කෑගල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ අරණායක ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාසයේ 47 මෝරාගම්මන ග්‍රාම නිලධාරී කොට්ඨාසය තුළ මෙම සංඝාචාසය පිහිටා ඇත. පැරණි බෙදීම් අනුව පණකුරු කෝරලයේ තුන්පළාත පත්තුවට අයත් වේ. මාවනැල්ල සිට අරණායක මාර්ගයේ ගැවිලිපිටිය මංසංදියෙන් දෙබත්ගම මාර්ගයේ පැමිණීමෙන් ස්මාරකය වෙත පිවිසිය හැකිය. මධ්‍ය කඳුකරයේ උස් කඳුවැටි සහිත භූමියේ ආරම්භක සීමාව මේ හරහා වැටී තිබේ. බතලේගල, ලුණුහුලුගල, සාමසර ආදී සතර දෙසින් වූ කඳු පංතීන්ගෙන් වටවූ සම භූමියකි. මා ඔයෙන් හා කුඩා ඔයේ ජලයෙන් ද වී ගොවිතැනින් සාරවත් වූ සුන්දර භූමියකට මෝරාගම්මන මධුරපාද රජමහා විහාරය අයත් වේ. විහාරයේ වක් පසක ගාමිනීර පෙනුමෙන් යුක්තව ටැම්පිට සංඝාචාසය දැකගත හැකිය.

ස්මාරකය ඉදි කළ කාල වකවානුව නිශ්චිත තොරතුරු හමු නොවූව ද වාස්තු විද්‍යාත්මක ලක්ෂණ අනුව මහනුවර යුගයේ ඉදි කරන ලද්දක් බව පැහැදිලිය. ටැම්පිට ගෘහනිර්මාණ සම්ප්‍රදාය මහනුවර යුගයේ ප්‍රචලිත වූ සම්ප්‍රදායකි. මෙම ආකෘතියේ ඉදිකිරීම් ටැම් මත ඉදි වීම නිසා ටැම්පිට යනුවෙන් හඳුන්වනු ලබයි. ටැම්පිට විහාර ඉදි වීමට පෙර සිටම ටැම් මත හරස්

අතට බාල්ක දමා වී මත අම්බලම් ඉදි කර ඇත. මීට අමතරව වර්ෂාවෙන් වන හානි, කෘමි හානි වලින් ආරක්ෂාවට හා ගබඩා කිරීමේ අරමුණින් වී අටුව හෝ වී බිස්ස ගොඩනැගිලි ද මෙම සම්ප්‍රදාය අනුව ඉදි කිරීම සිදු විය. මෙම ආකෘතියේ අනුව ටැම්පිට සම්ප්‍රදාය බිහිවූ බවට උගතුන් අතර අදහස් පවතී. එසේම විහාරාරාම ඉදි කිරීමේ දී ගෞරවයක් ලබා දීමේ අරමුණින් උස් ව ඉදි කිරීම හෝ විහාර මන්දිරවලට ගාමිනීර පෙනුමක් ලබා දීම සඳහා මෙම සම්ප්‍රදායේ ඉදි කිරීම් සිදු කළ බවට තව දුරටත් උගතුන් අතර අදහස් පවතී. මීට අමතරව පහතරට තෙත් කලාපීය කාලගුණ දේශගුණ තත්වයන්ට ඔරොත්තු දීමට මෙන්ම පොළවෙන් මතු වන අධික තෙතමනය දැව සදහා යොමුවීම වළක්වා ගැනීමට ද ටැම් මත ගොඩනැගිලි ඉදිකිරීමට පෙළඹුනා විය හැකිය. මෝරාගම්මන සංඝාචාසය ටැම්පිට සම්ප්‍රදායෙන් ඉදි කළ නිර්මාණයක් වුවද මෙහි ටැම්පිට ආකෘතිය දක්නට ලැබෙන්නේ ඉදිරිපස කොටසේ පමණි. සංඝාචාසයට ඇතුල් වන ඉදිරිපස ආලින්දය කොටස පමණක් ටැම් මත හරස් බාල්ක යොදා ලැලි ඇතිරීමෙන් නිමවා ඇත. ස්මාරකයේ ඉතිරිය ටැම්පිට ලැලි තට්ටුවේ උසට සමානව අත්තිවාරමක් මත ඉදි කර ඇත. සිංහල වාස්තු විද්‍යා අංගයක් ලෙසින් තරමක් උස් වේදිකාවක් ලෙසින් ගෘහනිර්මාණය කිරීම මහනුවර යුගයේ තවත් සුවිශේෂ ලක්ෂණයකි.

මැද මිදුලකින් යුක්ත ගොඩනැගිල්ලේ ඇතුළත වක් පසකින් කාමර දෙකක් ද අනෙක් පසින් දැව කණු සහිතව විවෘත කොටසක් ලෙසින් නිර්මාණය කර තිබේ. එම විවෘත කොටස ඉදිරිපස ප්‍රධාන දොරෙන් ආරම්භ වී මැද මිදුලේ වම් පස ප්‍රදේශය දක්වා විහිදේ. එම කොටසට ඉහළින් සොල්දරයක් නිර්මාණය කර ඇත. මෙම සොල්දරය සදහා පිවිසෙන්නට ඇත්තේ කෙසේදැයි විනිශ්චය කරගැනීමට තරම් සාධක නොවුනද ඉවත් කළ හැකි ඉණිමගක් භාවිතයට ගන්නට ඇතැයි අනුමාන කල හැකිය. දාන ශාලාවකින් සමන්විත කුඩා මුලුතැන්ගෙයක් ද මෙම සංඝාචාසයට අයත් වේ. මැද මිදුලක් ගොඩනැගෙන අයුරින් වහලය නිර්මාණය

කර ඇති අතර පල හතරකින් රැස් වන ජලය මැද මිදුලේ පසෙක ඇති හලයක් ආධාරයෙන් ඉවත්ව යාමට සලස්වා තිබේ. අත්තිවාරම මත ශක්තිමත් දැව කණු සිටුවා කිතුල් පටි වේවැල් ආධාරයෙන් බැඳ ගැනීමෙන් පසුව කටු මැටි ගසා, වැලි මැටි බදාමයෙන් කපාරු කර හුණු ආලේපයෙන් බිත්ති නිර්මාණය කර ඇත. බිත්ති සඳහා යෙදූ විශාල දැව කණු කෙලවර කට්ට සකසා බිත්ති මත යොදන ලද යටලී හා සම්බන්ධ වන ලෙසට වහලය සකසා ඇත. ඇතුළත බිත්ති හා පිටත බිත්ති සම්බන්ධ වන ලෙසට ශක්තිමත් බාල්ක භාවිතා කර ඇත. මේ හේතුවෙන් දැව රාමුව ශක්තිමත් ව නිර්මාණය කර ඇති අතර මැටි බිත්ති මතට වහලයේ බර ඇති නොවේ. මහනුවර යුගයේදී ඉදිකරන ලද බොහෝ වර්ච්චි ගොඩනැගිලි සඳහා වාස්තු විද්‍යානුකූලව මෙම ක්‍රමය අනුගමනය කර ඇත.

කුඩා සඳකඩපහණක් හා පියගැටපෙළ සතරකින් ටැම්පිට තට්ටුව වෙත ප්‍රවේශ වීමට යොදා තිබේ. සංඝාචාසයට ඇතුල් වීමට ඇත්තේ වක් දොරක් වන අතර පිටවීම සදහා මුලුතැන්ගෙයි අසලින් තවත් දොරක් යොදා තිබේ. පිටත බිත්තිය වටා යෙදූ ජනේල මගින් හා මැද මිදුල තුළින් ගොඩනැගිල්ල තුළට ආලෝකය හා වාතාශ්‍රය ලැබේ. සියලුම දොර ජනේල ඇතුළතින් වැසීමට හැකි ලෙසට නිර්මාණය කර ඇත.

පුරාවිද්‍යා උරුමය මනා ලෙස කළමනාකරණය කර අනාගත පරපුර උදෙසා දායාද කිරීමේ අරමුණ පෙරදැරව කටයුතු කරන පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව දුර්ලභ ගෘහනිර්මාණ සැලැස්මකින් යුක්ත මෙම ස්මාරකය වෙතද මැදිහත් වීම දක්වා තිබේ. වී අනුව ස්මාරකයේ පුරාවිද්‍යාත්මක හා වාස්තු විද්‍යාත්මක ලක්ෂණ ආරක්ෂා වන පරිදි අවම මානව මැදිහත්වීම්කින් මෝරාගම්මන ටැම්පිට සංඝාචාසයේ සංරක්ෂණය කටයුතු කරමින් පවතී.

රනංජය ප්‍රේමචර්ධන
සංවර්ධන නිලධාරී
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය (කෑගල්ල)

ගොඩගෙදර උත්තරමූල රජමහා විහාරයේ වංචල පුරාවස්තු ලේඛන ගත කෙරේ...!

මේ වනවිට අලවල පොත්ගුල් ලෙන රජමහා විහාරය, ගොඩගෙදර උත්තරමූල පිරිවෙත් රජමහා විහාරය, කොස්සින්න යටවත්ත පුරාණ රජමහා විහාරය, වාරණ රජමහා විහාරය, අත්තනගල්ල රජමහා විහාරය, මාළුගාතැන්න ආරණ්‍ය සේනාසනය සහ උගරුවල වළගම්බා රජමහා විහාරය යන විහාරස්ථානවල පවතින්නා වූ සියලුම වංචල පුරාවස්තු මේ වනවිට ලේඛනගත කර අවසන්ය. සමස්තයක් වශයෙන් ගත්කල වංචල පුරාකෘති දහසකට අධික ප්‍රමාණයක් දැනට ලියාපදිංචි කර ඇත.

මෙහිදී ගොඩගෙදර උත්තරමූල පිරිවෙත් රජමහා විහාරයේ පුරාකෘති 167 ක් ලියාපදිංචි කර ඇත. මේ අතර වැඩි ප්‍රමාණයක් ඇත්තේ පුස්තකාල පොත් වන අතර වය ගණනින් හැත්තෑහවයකි. විමෝචන පුරාවිද්‍යාත්මක වශයෙන් වැදගත්වන

බ්‍රිතාන්‍ය යුගයට අයත් පුරාවස්තු රැසක්ද ලේඛනගත කොට ඇත. ඒ අතුරින් පෝසිලේන් පිඟන්, හිරි බුද්ධ ප්‍රතිමා, දැව අල්මාර්, පිත්තල පහන්, හිඳි බුද්ධ ප්‍රතිමා, කනස්පු, පෝසිලේන් පිරිසි, පිත්තල පඩික්කම්, පෝසිලේන් තසිම්, පැන් බඳුන්, කළුවර පුටු, ධාතු මංජුසා, හුණුකිල්ලේට, ගල් වංගෙඩි, බුලත් කොටන වංගෙඩි, ඇත්දළ බුද්ධ ප්‍රතිමාවක්, කොත් කැරැල්ලක්, ත්‍රිපාද පිත්තල කනස්පුවක්, රිදී කරඬුවක්, බෙහෙත් මංජුසාවක්, වටාපත්මිට සහ හිසක්, බුජමක් යනාදිය කැපී පෙනේ.

මෙම පුරාකෘති අතර ඉතාමත් වැදගත් වූ කලා නිර්මාණයක් ලෙස රිදියෙන් කරවන ලද හැන්ද පෙන්වාදිය හැකිය. මෙහි දිග සෙ.මී. 11 ද පළල සෙ.මී. 2.5 ද ගැඹුර මි.මී. 5 ක් පමණ වේ. මෙය ඉතාමත් අලංකාර මෙන්ම ඉතාමත් දුර්ලභ නිර්මාණයක් ලෙස සැලකිය

හැකිය. එනම් හැඳි මිටේ හිළමේ රුවක් ඉතාමත් අලංකාරව සහ පැහැදිලිව හෙළා තිබීමයි. මෙම හිළමේ ඔටුන්නක් පැලඳ සිටින අතර එම ඔටුන්න සතර පට්ටම් ලෙස නිර්මාණය කර මුදුනත දැනට දැකිය හැකි ආකාරයේ මල් ගසක් නිර්මාණය කර ඇත. මෙහි මුහුණ, ඇස, කට, නාසය, ඇතිබැම සහ කන් අලංකාරව සහ ඉතාමත් සියුම්ව කොටා ඇත. හිළමේ හැට්ටිය හා කවචය ද තිත්, ඉරි හා රවුම් මගින් අලංකාර කර ඇත.

බස්නාහිර පළාත් සහකාර අධ්‍යක්ෂකගේ අනුමැතියෙන් බස්නාහිර පළාත් ගවේෂණ කණ්ඩායම විසින් මෙම කාර්ය ඉටුකරනු ලබයි.

හරංගි ලංකා විරක්කොඩි
පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ නිලධාරී
බස්නාහිර පළාත් පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය.

සංරක්ෂණය කෙරුණු කැලණිය - පෙනියාගොඩ තැරැණි විහාර මන්දිරය ජනපති අතින් විවෘත කෙරේ

වේදිකාසික කැලණිය පෙනියාගොඩ පරමාර්ථ ධර්මාකර පිරිවෙත් විහාරයේ පැරණි විහාර මන්දිරය ඉතා කෙටි කලකින් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් සංරක්ෂණය කොට වැඩ නිමවා පසුගියදා ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතාන්ත්‍රික සමාජවාදී ජනරජයේ අතිගරු ජනාධිපති මෛත්‍රීපාල සිරිසේන මහතා විසින් විවෘත කරන ලදී.

කැලණිය රජමහ විහාරය හැරුණු විට ප්‍රදේශයේ පැරණිතම විහාරස්ථානය වන්නේ ද පෙනියාගොඩ පරමාර්ථ ධර්මාකර පිරිවෙත් විහාරස්ථානයයි. මහනුවර යුගයට අයත් විහාර මන්දිරය ක්‍රි.ව. 1747 වර්ෂයේ ඉදිකරන ලද්දකි.

මෙය ටැම්පිට ඉදි වූ විහාරස්ථානයක් බවත්, වසර 1940 දී පමණ කැලණි ගඟ ආරක්ෂක බැම්ම කැඩීයාමෙන් ඇති වූ ජල ගැල්මට විහාරගෙය යට වී තිබීමෙන් පසුව විය වටේට බැම් බැඳ සකස් කළ බවටත් පැරැන්නන් ප්‍රකාශ කරයි.

විහාර මන්දිරයේ ඇතුල් ගෘහය සහිත ඉතිරිව තිබූ කොටස පැරණිතම අංගය වන අතර පිටත කොටස එනම් වට ප්‍රදක්ෂිණාපථය විහාරස්ථානය සතුව තිබූ ජායාරූපයකට අනුව ඊට අදාළ සංරක්ෂණ සැලසුම් සහ යෝජනාවලිය අනුමත කර සංරක්ෂණ ක්‍රියාදාමය සිදු කරන ලදී.

දැනට ඉතිරිව ඇති විහාර මන්දිරයේ සිට අඩි 4 අඟල් 6 ක් පිටතින් දිග අඩි 30 අඟල් 6 සහ පළලින් අඩි 22 අඟල් 6 ක්ව සිටින

සංරක්ෂණයට පෙර

සංරක්ෂණයට පසු

සේ අලුතින් අත්තිවාරම යොදනු ලැබීය. අත්තිවාරම කැපීමේදී පැරණි අත්තිවාරම පොළව මට්ටමේ සිට අඩි 2 අඟල් 6 ක් පමණ ගැඹුරින් දක්නට හැකි විය. එම අත්තිවාරම මතම 9, 0 6, කළු ගලින් හව අත්තිවාරම සහ ඒ හරහා අවශ්‍ය කුලුනු පාදමිද යොදමින් ඒ මත අඩි 4 අඟල් 6 උසට හැවත කළු ගලින් බැම්ම බැඳ වට

ප්‍රදක්ෂිණාපථයට අදාළ වේදිකාව සහිත කොටස ඉදි කරන ලදී. ඉන් පසුව ඒ තුළට පස් දමා හොදින් තලා ශක්තිමත්ව ගෙබිම සකස් කර සම්පූර්ණ වට වේදිකාවට අඟල් 03 ක් ඝනකමට කොන්ක්‍රීට් යොදා සකස් කරන ලදී. ඉදි කරන ලද වට බැම්ම මත ගඩොලින් අඩි 01 පළලින් යුතු බැම්ම අඩි 03 ක් උසට රවුම් සහ හතරැස් කුලුනුද යොදමින් ඉදි කරන ලදී. කුලුනු හිස් මත හතරැස් ආකාරයේ මොල්ඩින් සකස් කර වට ප්‍රදක්ෂිණාපථයේ සහ ඇතුල් ගෘහයේ වහලයන් සංරක්ෂණය සඳහා අවශ්‍ය දැව සුදානම් කර යොදා සිංහල කොකු උළු සෙවිලි කරනු ලැබීය.

ඉදිරිපස පියගැටපෙළ සහ තොරණද පැරණි තිබූ ආකාරයටම අලුතින් ඉදි කරන ලදී. සියලුම බිත්ති කපරාරු කර අවසානයට ගොඩනැගිල්ල වටා වටපිලඳ යොදා විහාර ගෙය සඳහා අලුතින්ම විදුලි පද්ධතිය සවි කර සංරක්ෂණ කාර්යයන් මාස 03 ක් පමණ කෙටි කාලයකදී සාර්ථකව අවසන් කරන ලදී.

පුරාවිද්‍යා ආඥාපනතේ 18 වගන්තිය යටතේ ආරක්ෂිත ස්මාරකයක් වශයෙන් පරමාර්ථ ධර්මාකර පිරිවෙත් භූමියට අයත් පැරණි චිත්‍ර සහ මූර්ති සහිත මෙම ප්‍රතිමා ගෘහය 2007-02-23 දිනැති ගැසට් පත්‍රය මඟින් ප්‍රකාශයට පත් කර ඇත.

සුභාමිණි වන්දනෝම,
බස්නාහිර පළාත් කාර්යාලය.

සහජීවනය තුළින් සුරැකෙන මාණික්‍යමාලාව

මාණික්‍යමාලාව ලෙස වර්තමානයේ ව්‍යවහාර වන "මැනික් වෙහෙර" පුරාවිද්‍යා ස්ථානය මුස්ලිම් ගම්මානයක් මධ්‍යයේ පිහිටි ස්තූපයකි. පොළොන්නරුව දිස්ත්‍රික්කයේ තමන්කඩුව ප්‍රාදේශීය ලේකම් කොට්ඨාශයේ මාණික්‍යමාලාව ග්‍රාම නිලධාරී වසමේ පිහිටා ඇති අතර කදුරුවෙල නගරයේ සිට මුස්ලිම් කොලනිය හරහා මාර්ගයේ කි.මී. 03 ක් දුරින් වෙලංකාපුර විල්ලුව ආසන්නව පිහිටා ඇත. මාණික්‍යමාලාව පුරාණ ගම ලෙසද මෙය හඳුන්වා ඇත. ඩී. එස්. සේනානායක ශ්‍රීමතාණන්ගේ නව ජනපද ව්‍යාපාරය ආරම්භ කරන විටද මෙහි මුස්ලිම් ජනතාව පදිංචිව සිට ඇත. කෙසේ වුවද දැනුවත්ව හෝ නොදැනුවත්ව ඔවුන් පුරාවිද්‍යා ස්මාරක සහිත කොටස ද අත්පත් කරගෙන නිවාස ඉදිකරගෙන ඇත. පසුගිය දශක 02 ක් පමණ කාලයක් තුළදී මේ තත්ත්වය ඉතා බරපතල ලෙස සිදු විය. වෛතාන ගර්භයේ කොටසක් ද කඩා දමා නිවසක් ද ඉදිකර තිබුණි. 2013 වසරේ දී පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් විවිධ ගැටුම් හා මතවාද අතර මෙහි කැණීම් ආරම්භ කර එම නිවාස ඉවත් කර 2014 වසරේදී වෛතානගේ වේදිකාව පමණක් සංරක්ෂණය කර ඇත. මෙහි වේදිකාවේ පහළ බැම්මද සම්පූර්ණයෙන්ම පාදා ගැනීමට නොහැකි පරිදි නිවාස ඉදිකර තිබූ බැවින් එහි කොටසක් ඉතිරි කරන ලදී. 2017 වසරේදී පිබිදෙමු පොළොන්නරුව දිස්ත්‍රික් සංවර්ධන වැඩසටහන යටතේ රූපියල් මිලියන 5.8 ක්ද, පුනරුත්ථාපන හා හැවත පදිංචි කිරීමේ අමාත්‍යාංශය විසින් රූපියල් ලක්ෂ 8 ක්ද, පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් රූපියල් ලක්ෂ 5 ක්ද වියදම් මෙම අනවසර පදිංචිකරුවන් සඳහා වෙනත් ස්ථානයක නිවාස 12 තනා දුන් අතර තමන්කඩුව ප්‍රාදේශීය ලේකම්තුමා විසින් ඉඩම් කට්ටි ලබාදීම සිදු කරන ලදී. සිංහල බෞද්ධ උරුමයක් ආරක්ෂා කර ගැනීම සඳහා වෙනත් ජන කණ්ඩායමක් පදිංචියෙන් ඉවත් කර ගැනීම බරපතල තත්වයක් වූ අතර කරුණු පැහැදිලි කරදී

මතවාද හෝ ගැටුම්වලින් තොරව මෙම සත්කාරය සිදු කිරීම සඳහා තමන්කඩුව ප්‍රාදේශීය ලේකම්තුමාගේ විශේෂ සහයෝගය ලැබුණු අතර කදුරුවෙල ජයන්ති විහාරයේ විහාරාධිපති අධිකරණ සංඝභායක පූජ්‍ය කදුරුවෙල ධම්මපාල ස්වාමීන්වහන්සේ ද මාණික්‍යමාලාව ග්‍රාම නිලධාරී හා තමන්කඩුව ග්‍රාම නිලධාරී සංගමය ද සිදුකළ සුවිශේෂී මැදිහත්වීම කෘතඥ පූර්වකව සිහිපත් කළ යුතුය. මෙම ස්තූපය ක්‍රි. පූ. 02වන සියවසට පමණ අයත් බව ජනප්‍රවාදයේ සඳහන් වේ. දුටුගැමුණු රජුගේ අනුරාධපුරය නිදහස් කිරීමේ මහා සටන්මාලාව මෙහෙයවමින් ගමන් ගත් මාර්ගයේ එක් නවාතැන්පලක් වශයෙන් මෙම ස්ථානය භාවිතා කළ බවත් ජනප්‍රවාදගත පුවත වේ. මේ වන විට අවට පරිසරය සම්පූර්ණයෙන්ම සංවර්ධනය වී ජනාකීර්ණ වී ඇති අතර ස්තූපයට අමතරව නටබුන් ගොඩනැගිල්ලක ගල්කණු කිහිපයක් ඉතිරි වී ඇත. ඊට අමතරව වෙනත් සාක්ෂි කිසිවක් පොළොව මතුපිටින් හඳුනාගත නොහැකිය. දැඩි ලෙස ජනාවාසකරණයවීමත් සමග එම සාක්ෂි විනාශ වී යන්නට ඇත. මේ වන විට අනවසර පදිංචිකරුවන් ඉවත් කර ඉතිරි කැණීම් හා සංරක්ෂණ සඳහා අවශ්‍ය භූමිය නිදහස් කරගෙන ඇත. පිබිදෙමු පොළොන්නරුව දිස්ත්‍රික් සංවර්ධන වැඩසටහන යටතේ මූල්‍ය ප්‍රතිපාදන යටතේ රූපියල් ලක්ෂ 5.6 ක් පමණ වියදමින් ආරක්ෂක වැටක් ඉදිකර ඇත. 2018 වසර තුළදී ඉතිරි සංරක්ෂණ හා කැණීම් සඳහා රූපියල් මිලියන 2 ක මුදලක් එම සංවර්ධන ව්‍යාපෘතිය මගින් වෙන් කර ඇත. මේ වන විට සංරක්ෂණ කටයුතු සඳහා ඇස්තමේන්තු සකස් කරමින් පවතී. පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් පූර්ණකාලීනව නඩත්තු කරමින් ප්‍රධාන පුරාවිද්‍යා ස්ථානයක් ලෙස පවත්වාගෙන යාමට අවශ්‍ය ජලය, විදුලිය සහ කාර්යාල යන යටිතල පහසුකම් ද සංවර්ධනය කරමින් පවතී.

නනුපා අමරකුංග
කලාප භාර නිලධාරී
පුරාවිද්‍යා කලාප කාර්යාලය, පොළොන්නරුව

කම්බා කෝට්ටේ ඓතිහාසික තොරතුරු බිඳක්

ත්‍රිකුණාමල - හොරොච්ඡතාන ප්‍රධාන මාර්ගයට මායිම්ව මොරවැව ප්‍රාදේශීය ලේකම් බල ප්‍රදේශය තුළ පන්කුලම ග්‍රාම නිලධාරී කොට්ඨාශයේ මෙය පිහිටා ඇත. හිරියාය මංසන්ධියේ සිට සැතපුම් 8ක් පමණ හොරොච්ඡතාන දෙසට ගමන් කළ විට මෙය හමුවේ.

ඉපැරණි කෝට්ටේ ගල යැයි ව්‍යවහාර වන ස්ථානය ද මෙම භූමි භාගයට අයත් වෙයි. එය සැතපුම් 1/2ක් පමණ හුදුරන් පිහිටා ඇති අතර හේටාවශේෂ දැකිය හැකිය. අඩි 70කට වඩා උස වූ කෝට්ටේ ගලෙහි ගල්පඩි කොටා ඇත. එහි එක් පැත්තක් සෙල්ලිපියකින් හා ලෙන් ලිපියකින් ද සමන්විත ගල් ගුහා දෙකකි. ඊට නැගෙනහිරින් කුඩිම්බි සහිත පාදම් ගල් 8ක් දැකිය හැකි අතර අඩි 8ක් පමණ ගල්කණු රාශියක් (සියයකටත් අධික) පෙනෙන්නට ඇත. සමහර ගල්කණු වැටී ඇත.

කෝට්ටේ ගලෙහි වූ සෙල්ලිපිය අනුව මෙය ගුබ් වෙහෙර බව හඳුනාගෙන ඇත. ගුබ් වෙහෙර ධාතුසේන රජු සමයේ (776) කරවන ලද්දක් බව කියවේ. ගලෙහි කොටා ඇති කුඩා ඊතලය දෙසින් කළුගල් සහිත පැරණි පොකුණක් ඇත. ගල වටා දිග 150ක් පමණ පළල් වූ දිය අඟලක් තිබෙන බවත් දෙපැත්තේ පැරණි ගල් සහ ගඩොල් බැමිවල හේටාවශේෂ දැකිය හැකි අතර ලෙන් විහාර අසල පැරණි ගඩොල් බැමි හා උළු කැට කැබලි අදත් දැකිය හැකි බවයි. වැම් බැමිකොටුව යනුවෙන් මෙම ස්ථානය ව්‍යවහාර කරනු ලබයි.

කීර්ති සේනාධීර ද සිල්වා
හිටපු පුරාවිද්‍යා සහකාර අධ්‍යක්ෂ (නඩත්තු)
බලපිටිය.

මධ්‍ය වලව දකුණු නිම්න කලාපයේ ලෙන් ආරාම

වලවේ ගංගාවේ මධ්‍ය නිම්නයේ දකුණු කොටස නියෝජනය කරනු ලබන්නේ දිවයිනේ සබරගමුව පළාත වේ. එහි භූ විෂමතාවය කඳුතෙල් මතින් සුසැදී තරමක් සංකීර්ණ රැලිති ස්වභාවයක් උසුලයි. මධ්‍යම කඳුකර ඉහළ ප්‍රදේශයෙන් ඇරඹී දකුණු දෙසට ගලා බසින වලවේ ගංගාව මුල්කර ගනිමින් එම ගංගාවේ නිම්න කලාපයන් ඉහළ, මධ්‍යම සහ පහළ වශයෙන් වෙන්කර ගෙන ඉන් මධ්‍යම වලව නිම්න දකුණු කලාපයේ වූ ලෙන් ආරාම පිළිබඳව මෙම ලිපියෙන් කරුණු සොයා බැලේ. ස්වාභාවික කඳු තෙල් බහුල වීම නිසා එම කඳු ආශ්‍රිතව ලෙන් පිහිටීම මත බහුල වශයෙන්ම හමුවන බෞද්ධාගමික ගොඩනැගිලි ඉදිකිරීම් ලෙස ලෙන් ආරාම මෙම කලාපය පුරාම විහිදී විසිරී පවතී. මීට අමතරව වලවේ ගංගාව ඔස්සේ රට අභ්‍යන්තරයට පනාචාස ව්‍යාප්තවී යාම හා මෙම ප්‍රදේශයේ සම්පත් බහුල වීමත්, බෞද්ධාගමික ඉදිකිරීම් වලට සුදුසු හික්කුන් වනන්සේලාට වාසය සඳහා සුදුසු වනාන්තරගත පිහිටීමත් නිසා මේ කලාපය කේන්ද්‍ර කරගෙන බෞද්ධ ආගමික පරිසරයක් ගොඩනැගී මට හේතු පාදක වී තිබේ.

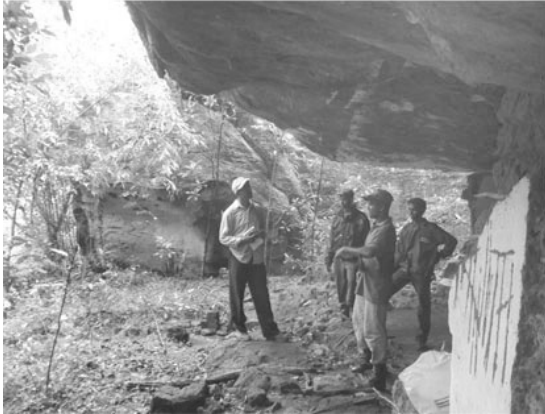
මෙම කලාපයේ ලෙන් ආරාම සකස් කිරීමට පෙර ස්වාභාවිකව පිහිටි ලෙන්වල මුල්කාලීන නිම්කරුවන් වි ඇත්තේ ප්‍රාග්වේනිකාසික යුගයේ ජීවත් වූ මානවයින්ය. ප්‍රාග්වේනිකාසික මානවයින්ගේ වාසස්ථාන බවට මුල් කාලීනව එක් වූ ලෙන්, ශ්‍රී ලංකාවේ බුදු සසුන පිහිටුවීමත් සමඟ හික්කුන් වනන්සේලාගේ වාසය සඳහා සකස් වූ ලෙන් ආරාම බවට පත්ව තිබේ.

හික්කුන් වනන්සේලාගේ වාසය සඳහා සියවස් කිහිපයක් ගතවනතුරුම මෙරට බහුලව ඇති ස්වාභාවික ගිරිලෙන් කුටි වශයෙන් යොදා ගෙන ඇත. මේ නිසාම ලෙන් සකස් කොට සතර දිගින් පැමිණෙන සංඝයාට පුපාකළ බව සඳහන් වන සෙල්ලිපි රාශියක් මේ වන විට අනාවරණය කොට ගෙන ඇත.

මේ ආකාරයට කුමිකව සිදු වූ ලෙන් ආරාමයන්හි විකාශනය පිළිබඳ මධ්‍ය වලව දකුණු නිම්නයෙන් හමුවන ලෙන් ආරාම බොහෝ උදාහරණ සපයයි. මෙම නිම්නයට අයත් කලාපය තුළින් හමුවන පුරාවිද්‍යා හටබුන් අතර බහුල වශයෙන්ම විසිරී පවතින්නේ ලෙන් ආරාමයන් වේ. මේවා බොහෝ දුරට තවත් විවිධාකාර අංගෝපාංග යන් ද සමඟ (ස්තූප, බෝධිඝර, සංඝාචාස, පංචාචාස ආදී) සකස් වී ඇති ලෙන් ආරාම සංකීර්ණයන් ද ලෙස දක්නට ලැබෙයි. මෙම කලාපයෙන් හමුවන ලෙන් ආරාම පරිශ්‍රයන් පිහිටි ස්ථාන පහත ලෙස දැක්විය හැකිය. මේවා සමහරක හුදෙකලා වූ එක් ලෙන්

ආරාමයක් පමණක් සහ සමහර ස්ථානවල ලෙන් බොහෝ සංඛ්‍යාවක එකතුවකින් සකස් වූ ලෙන් ආරාම සංකීර්ණයන් ද දක්නට ලැබෙයි.

ප්‍රාග්වේනිකාසික යුගයේ සිට මෑත ඉතිහාසය දක්වා අඛණ්ඩ වූ ඉතිහාසයක් දක්නට ලැබෙන කුරුගල ලෙන් ආරාම 14 කින් පමණ සමන්විත වූ ලෙන් ආරාම සංකීර්ණයකි. ක්‍රි. පූ. 2-1 සියවස්වල සිට ක්‍රි. ව. 10-11 පමණ වන තෙක් සංවර්ධනය වූ බවට පුරා විද්‍යාත්මක සාධක දක්නට ලැබෙන මෙම ලෙන් සංකීර්ණයේ ලෙන් ලිපි 03 ක් දැකගත හැකිය.

එමෙන්ම මධ්‍ය වලව නිම්නයේ දකුණු කොටස ආශ්‍රිතව හමුවන තවත් ලෙන් ආරාම සංකීර්ණයක් පිහිටි තුමියක් ලෙස " බඹරගල " හැඳින්විය හැකිය. බඹරගල අද ගල්පාය නමින් හඳුන්වන පැරණි ආර්ය පනාචාසයේ උතුරු දිගින් පිහිටි පැරණි බෞද්ධ තපෝවනයකි. ක්‍රි. පූ. 3-1 සියවස්වලදී ආරම්භ වී ක්‍රි. ව. 10-12 පොළොන්නරු යුගය වන විට විශාල ලෙස දියුණුවට පත් වී පසුව පිරිහී ගිය ස්ථානයකි. ලෙන් ආරාම 12 කින් සමන්විත වූ බඹරගල ලෙන් ආරාම සංකීර්ණය තුළ ප්‍රතිමා ගෘහයක හටබුන්, පැරණි දාගැබක්, බෝධිඝරයක්, හඳුනාගත නොහැකි ගොඩනැගිලි කිහිපයක හටබුන් ආදිය විසිරී පවතී. මෙම පරිශ්‍රය තුළ දක්නට ලැබෙන ලෙන් ආරාමවල ලෙන් 7 ක සෙල්ලිපි දක්නට ලැබෙයි. ගල් තලාවක සංස්කෘත භාෂාවෙන් ලියන ලද සෙල්ලිපියක් ද, පූර්ව බ්‍රාහ්මීය අක්ෂර සහිත සෙල්ලිපියක් ද ඇත. ඉතාම කෙටි ලෙන් ලිපි මෙන්ම, දිගු ලෙන් ලිපි ද මෙම ලෙන් ආරාම අතර වේ.

තවද මධ්‍ය වලව දකුණු හදි නිම්නයෙන් හමුවන තවත් ලෙන් ආරාම සංකීර්ණයක් පිහිටි ස්ථානයක් ලෙස සංඛ්‍යාල රපමහා විහාරය හැඳින්විය හැකිය. ප්‍රාග්වේනිකාසික යුගයේ සිටම මානව පනාචාසයන් පැවති බවක් ලෙසට සාධක දක්නට ලැබෙන මෙම

විහාරය තුළ අනුරාධපුර යුගයේ, මහනුවර යුගයේ සහ මෑත යුගයේ වේනිකාසික සාධකයන් රාශියක් ශේෂව පවතී. සංඛ්‍යාල කඳු මුදුන මෙන්ම කඳු පාමුල ද පිහිටි ලෙන් ආරාම 6 ක් මේ වන විට හඳුනාගෙන තිබේ. ඉන් 3 ක පූර්ව බ්‍රාහ්මීය අක්ෂර සහිත සෙල්ලිපි 3 ක් දක්නට ලැබේ. මේ අනුව අනුරාධපුර යුගයේ සෙල්ලිපි, කටාරම් සහිතව සකස් වූ මෙම ලෙන් මහනුවර යුගය වන විට එම වාස්තු විද්‍යා ශිල්පයන්ට අනුව නැවත ප්‍රතිසංස්කරණයන්ට බඳුන් වූ බවට සාධක මෙම ලෙන් ආශ්‍රිතව හමුවේ. සංඛ්‍යාල කඳු පාමුල පිහිටි පැරණි ගල් ලෙන් කිහිපයකින් 03 ක් බුදු මැදුරු ලෙස නාවිතා කරයි. මෙම පරිශ්‍රය තුළ පැරණි ස්තූපයක හටබුන් ද දක්නට ඇත.

උඩවලව දකුණු නිම්නයෙන් කලාපය තුළ දී හමුවන තවත් විශේෂිත වූ ලෙන් ආරාම සංකීර්ණයක් "අඹේතොට" ලෙස හැඳින්විය හැකිය. මෙම ලෙන් ආරාමයන් වර්තමානයේ දක්නට ලැබෙනුයේ උඩවලව ජාතික වනෝද්‍යානය තුළය. කටාරම් සහිත ලෙන් ආරාම සමඟ ස්තූපයක හටබුන්, හඳුනාගත නොහැකි යම් ගොඩනැගිලි හටබුන් වලින් සපිරි මෙම සංකීර්ණය ආරාම සංකීර්ණයක් ලෙස සකස් වී පැවති බවට සාධක වෙයි.

එක් එක් ලෙන් ආරාමයන් දක්වා ගමන් කිරීමට සකස් කරන ලද පෙත් මං රාශියක් මෙම පරිශ්‍රය ආශ්‍රිතව හමුවේ. ඉහතින් සඳහන් කළ ආකාරයට මධ්‍ය වලව දකුණු නිම්න කලාපය තුළ ක්‍රි. පූ. 3-1 සියවස් පමණ සිට ක්‍රි. ව. 1-10 සියවස් දක්වා කාල පරිච්ඡේදයක වර්ධනය වූ අඛණ්ඩ වූ ඉතිහාසගත හටබුන් ඉතිරිව පවතී. අනුරාධපුරය හා සසඳා බලන කළ මධ්‍යවලව දකුණු නිම්න කලාපය පිහිටියේ දක්ෂිණ ශ්‍රී ලංකාවේ කෙළවරම ප්‍රදේශයේ වෙයි. අනුරාධපුරය ප්‍රධාන පාලන මධ්‍යස්ථානය වූ විට මේ ප්‍රදේශයන් අයත් වන්නේ අතීත රෝහණ රාජධානිය පැවති කලාපයට වේ. මේ අනුව සමකාලීන යුගයේ මෙම දක්ෂිණ ශ්‍රී ලංකාවේ අත ප්‍රදේශයන් වෙත අනුරාධපුර ප්‍රධාන පාලන ඒකකයෙන් අනුග්‍රහය සමඟ ශිල්පීය දැනුම බෙහෝ දුරට ලැබෙන්නට ඇත. ඒ ලත් ශිල්පීය දැනුම ඔස්සේ මෙම කලාපය තුළ ඉහත සඳහන් කරන ලද ලෙන් නිර්මාණ වඩාත් සාර්ථක ලෙස නිමවන්නට ඇති බව සිතිය හැකිය.

එස්. ඩී. ජී. අයි. සන්දනායක
 පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ නිලධාරී (ගවේෂණ)
 ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය, රත්නපුරය

පුරාවිද්‍යා රජයේ බුරුම සටහන් පණ පෙටු දෙවනගල පර්වත ලිපිය

දෙවනගල පුරාවිද්‍යා භූ කලාපය කැනගල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ උතුරු හා ගිණිකොණ දිශාවට ධරව පිහිටා ඇත්තේ මධ්‍ය කඳුකරයේ තරමක් මධ්‍ය කොටසේය. ඒ අනුව දෙවනගල අයත් මධ්‍ය බාදන තලය දළ වශයෙන් අඩි 1000 ත් අඩි 5000 ත් අතර සමෝච්ච රේඛා සීමාවේ පිහිටයි. අදින් වසර ලක්ෂ ගණනකට පෙර මෙම පාෂාණ උද්ගතය සකස්වී ඇත්තේ ප්‍රාග් කේම්බ්‍රීය අවධිය නියෝජනය කරන්නා වූ විපරිත ගණයේ පාෂාණයකිනි. කැනගල්ල දිස්ත්‍රික්කයේ පාෂාණයන්ගෙන් වැඩි කොටසක් වන්නේ සංකීර්ණයේ දකුණු දිග කොටසට අයත්වන ධව භූවිද්‍යා මූලාශ්‍ර පැහැදිලි කරයි.

ස්වභාවික පාෂාණ උද්ගතය කේන්ද්‍ර කර ගනිමින් දෙවනගල සංස්කෘතික පසුබිමක් ගොඩනැගෙන්නේ චේතනාසික අනුරාධපුර යුගයටත් පෙර ප්‍රාග්චේතනාසික යුගයේ සිට ධව දැනට පුරාවිද්‍යාත්මකව සිදුකර ඇති පර්යේෂණ මඟින් පැහැදිලි වේ. සාධක විශ්ලේෂණ සැලකීමේ දී ප්‍රාග්චේතනාසික මානවයාගේ පීචන රටාවේ අත්‍යවශ්‍ය අංගයක් ලෙසින් පිලිඹිබු වන ශිලා මෙවලම්

සාධක බොහොමයක් මෙකී පර්වතයේ පහළ බෑවුම්වල හා ඉහළ ස්ථාන කිහිපයකින් හඳුනාගෙන තිබේ.

දෙවනගල පුරාවිද්‍යා ස්ථානයේ ස්මාරක කේන්ද්‍රගතවීම පාෂාණ උද්ගතයේ මධ්‍යයේ සිට අවසන් සීමාව තෙක් ව්‍යාප්තව ඇති අතර, වර්ෂ 1941. 12. 12 දින අංක 8827 දරණ ගැසට් පත්‍රය මඟින් දෙවනගල ගල ආරක්ෂිත ස්මාරකයක් ලෙස ප්‍රකාශයට පත්කර ඇති අතර ගල් පර්වතය ද සහිත ස්මාරක 10 ක් මෙන්ම සෙසු සියළු ස්මාරක ද සමඟ සමස්ත පුරාවිද්‍යා ස්ථාන 32 ක් මීට ඇතුලත්ය. ස්මාරකයේ වැඩි ආරක්ෂාව සඳහා 2004/06/04 දිනැති 1344 දරණ ගැසට් අංකය මඟින් යාර 200 හා 1394 දරණ 2005/05/20 දිනැති රජයේ ගැසට් නිවේදනය මඟින් යාර 400 ප්‍රේරණ සීමාවන් ද පනවා තිබේ.

ස්ථාන හතරකින් මෙම වටිනා ස්ථානයට ළඟාවිය හැකි අතර අදවනවිට භාවිත කළහැකි මට්ටමේ පිවිසුම් මාර්ග තුනකි. ඒ අතරින්, කටුගහවත්ත හන්දියේ සිට පුරාවිද්‍යාත්මක සාධක සහිත ගල් පඩි සියයක් පමණ නැගීමට ඇති ප්‍රපාතාකාර බෑවුම ඔස්සේ පර්වතය දෙසට ඇති දුෂ්කර මාර්ගය, අයගම හන්දියෙන් මීටර් 400 ක පමණ දුරක් ගොස් පර්වතයේ පාමුලට පැමිණ, එතැන් සිට ගල්තලාව ඔස්සේ ගල් පඩි 2255 ක් නැගීමෙන්, හා කටුගහ වත්ත හන්දියෙන් දකුණට උඩපමුණුව ගම්මානයෙන් වමට හැරී

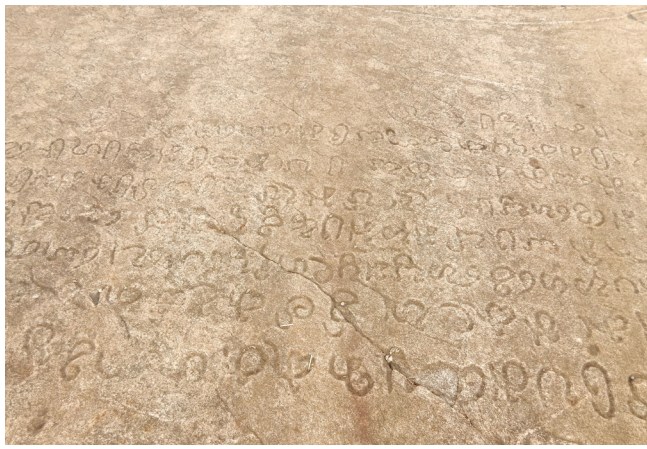
පර්වතය දෙසට ඇති මාර්ගයන් ගල්පඩි 527 ක් නැගීමෙන් වූ ගමන් මාර්ග තුන ඉන් ප්‍රධාන වේ.

දෙවනගල පිලිබඳව සාපේක්ෂ දින වකවාණු මගින් මධ්‍යශිලා යුගයේ යම් නියෝජනයක් මෙම ප්‍රදේශය ආශ්‍රිතව පැවති ධව හඳුනාගෙන තිබේ. විශේෂයෙන්ම ගල් යුගයේ මිනිසාගේ වර්ධිත අවධිය වූ මධ්‍යශිලා යුගය තරමක් සංකීර්ණය. ඒ අනුව මෙවැනි කලාපයන් ප්‍රාග් චේතනාසික මානවයන්ගේ චලිතයන් ජනාවාස පිහිටුවා ගැනීමෙන් හා යම් යම් දෛනික ක්‍රියාකාරකම්හි සංස්කෘතික සාධක ශේෂවූ ස්ථාන ලෙසින් ප්‍රසිද්ධියට පත්ව ඇත.

ඉහත ප්‍රාග්චේතනාසික සාධක සහිත ස්ථානයේ චේතනාසික පුරාවෘත්තය ගත්කල අනුරාධපුර මහා විහාර පරම්පරානුගත හික්ෂුන් වහන්සේට අටළොස් වෙනෙක් කර වූ ධාතුසේන මහරජු (රා.ව. 460-479) විසින් කරවන ලද 'දෙවනගල දාසෙන් වෙනෙර' නිර්මාණය දක්වා ඇතට ගමන් කරයි. මීට අමතරව පොළොන්නරුව මෙන්ම මහනුවර යන යුගයන්හිදී විවිධ සංස්කෘතික අංග පුරාවිද්‍යාත්මකව වැදගත්කමක් උසුලයි. එහිදී ස්ථානයේ ඉතාම වැදගත් හා ජාත්‍යන්තර වශයෙන් පැසසුම් ලබන චේතනාසික සිදුවීම වූයේ I පරාක්‍රමබාහු (1153-1186) රජුගේ 12 වන රාජ්‍ය වර්ෂයේ දී ශ්‍රී ලංකාව හා රාමඤ්ඤ දේශය (බුරුමය) අතර පැවති වෙළඳ සබඳතා (ඇතුන් විකිණීම) බිඳ දමමින්, ශ්‍රී ලංකාවේ නාවිකයන්ට කරන ලද වධ හිංසාවන්ට එරෙහි ව එරට සමඟ යුද්ධයක් සිදුකළ ධවට පර්වත ලිපියක සටහන් කරන ලද ලිඛිත සාධකයයි. මේ ධව ශ්‍රී ලංකාවේ චේතනාසික කටාන්දරයට මහත් පිටුබලයක් දක්වන මහාවංශයේ ද සටහන්ව ඇත. (ම.ව. 76 පරි. 10-75 ගාථා) එම සටහනට උරදී මූලිකත්වය ගෙන කටයුතු කරන ලද හා ජයග්‍රහණය කරන ලද කිත්තුවර ගිරි (කිත්තුවර ගල්) සෙනෙවියන්ට ගම්වරයක් පිදුබවට මෙම කිසිදා වෙනස්කළ නොහැකි පුවරු ලිපියෙන් කිය වේ. ඒ අනුව පරාක්‍රමබාහු රජු විසින් මෙරට මුහුදු සීමාවන් අභික්‍රමණය කරමින් ජාත්‍යන්තර මුහුදු සීමාවේ පිහිටි බුරුමය ආක්‍රමණය කිරීම වරට ඉතිහාසය ද මේවනවිට තහවුරු කර ඇත.

ඒ අනුව දෙවනගල සම්බන්ධයෙන් ජාත්‍යන්තර වශයෙන් වැදගත්වන්නා වූ මෙම පර්වත ලිපියේ අඩංගු වන්නාවූ තොරතුරු අතීත විදේශ සබඳතා හා සමාජ ආර්ථික තොරතුරු මෙරට විසුවන්ගේ අතීත විශ්මිත සටන් හැකියාව, විශ්මිත මුහුදු ප්‍රවාහන සේවාවන් හා ජාත්‍යන්තරව ගණුදෙනු කිරීමේ හා භෞත හැකියාව මෙන්ම

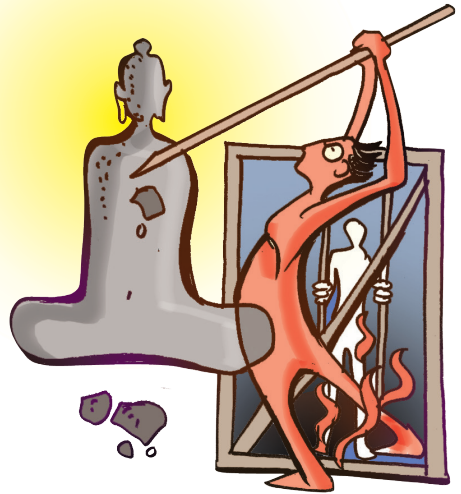
36 පිටුවට

එච්. එම්. සමන් කුමාර ඇරුගම,
පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ නිලධාරී,
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය, අවිස්සාවේල්ල.

වෙනස

විදු
 සුද්දො අමුඩ ගහගෙන
 වර්කයො දඩයම් කරන කාලෙ
 අපි
 රුවන්වැලියට ජේතවනයට
 ගඩොල් කපනවා
 අද
 අපි අමුඩ ගහගෙන
 තොවිල් මඩුවෙ අපල හොයන
 කාලෙ
 සුද්දො
 ග්‍රහලෝකවල පදිංචියට යන්න
 සැලසුම් හදනවා

ජීවිතේ රැඹ වැටීම

අත කියා වස්තුව
 වැරෙන් පහරදී යදමින්
 බිඳ දමා සෙල් පිලිම

හිඳිගි ගහිමින් යකඩ කුරු
 විඳවමින් ජීවිතය පුරා
 පසුතැවෙයි කළ පවින්

සමන් කුමාර ඇරැගම
 ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය
 අවිස්සාවේල්ල.

ලැජ්ජා නැතිව තවත් අය
 පොරකන හැටි දිවා රෑ
 නැති වස්තුවක් සොයා
 කොයි වල යන්න ද...?

පුතූන් තිදෙනෙකි

නූපන්, මළ, මෝඩ
 යනුවෙන්
 පුතූන් තිදෙනෙක්
 මෙයින්
 නූපන්, මළ මදක් යහපත් ය
 මන්ද
 ඔවුන් ගෙන දෙනුයේ
 ස්වල්ප දුකක්
 මෝඩයා දිවි ඇති තෙක්
 දුක් දෙයි

අයි. ඩී. එම්. විජේබණ්ඩාර
 ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය
 මහනුවර.

“ජාතික තොට්ටේල”

ටිබෙට් ජාතික ඇස්. මහින්ද හිමියන්ගේ (1901-1951) “ජාතික තොට්ටේල” දේශානිමානි කාව්‍ය පන්තියෙන් උපුටා ගැනුණි.

මුනි සිරිපා සමනොළ ගිරි මද සුළඟයි මේ මගේ පුතා

හිඳහස මහ මුහුදක් එහි උල්පත, පුත නුඹ ඒ බව සිහි කොට මෙ යුතුකම ඉටු කළ යුතු

ජාතික රණ දෙරණ ගැටි වැටි මළ සුන්දර සුරඹුන්ගේ නැළවෙන බව සිතනු

තමන් ලැබූ දිවි කොටසක් රට සමය පුද නොකළොත් උඹෙන් මෙලොවට කිසි පලක්

කාටත් හිමි පොදු දේ නැති බැර හිඟ මේ දේ මැඩ ගෙන පෑම තමයි සුරු

සිඹිමින්හේ පෙදෙසින්හේ එන්නේ හිඳියන්නේ

වේ වේ ලොවේ වේ

මතේ මොහොතේ අතේ පුතේ

පෙවෙතේ වෙතේ පුතේ නැතේ

නම් අවහිරකම් දස්කම් විරුකම්

ජාතික තොට්ටේල පද්‍ය පන්තිය රචනාවීම පිළිබඳ පසුබිම් කතාව ද අපූරුම වකි. දිනක් මහින්ද හිමියන්, හදුන්න මංජු හිමියන්, පියදාස පලන්සුරිය මහතාත්, ඇම්.ඊ. පුනාන්දු මහතාත් අගනුවර සිට මහනුවරට ගොස්, ගන්නෝරුව හරහා යටිතලගල සුමනාරාමයට යමින් සිටියහ. පිරිස එක්තරා වෙල්යායකට පිවිසෙන විට හොඳටම හවස් වී තිබිණ, එම සුන්දර පරිසරය ගැන මහින්ද හිමියෝ වලිකෘතව ගියේය. වෙල මැද වූ කමතක පොල් අතු පැල දුටු ජන් වහන්සේ අපි අද රැට මේ පැලේ නතර වෙමු යැයි යෝජනා කළහ. සියල්ලෝ ඊට එකඟ වූහ. සඳ පහන් රැයෙහි වෙල්යාය තවත් සුන්දර වී තිබිණි. පොල් අතු පැල එකම සාතිතය මණ්ඩපයක් විය. මහින්ද හිමියන්ගේ සිත අමුතු සතුටකින් පිරී ගියේය. විගස පෑන හා කඩදාසියක් අතට ගත් උන් වහන්සේ “දරු නැළවිල්ල” හෙවත් “ජාතික තොට්ටේල” යන සිරස්තලය යොදා “මුනි සිරිපා සිඹිමින්හේ” කවි පදයෙන් කවි පෙළක් ඇරඹූහ. චිලෙස පල්ලේගම කෝලාන ගමේ වෙල්යායේදී ඇරඹී මේ කවි පෙළ පසුදා සුමනාරාමයේ දීම ලියා අවසන් කෙරිණ. මේ නාදයග්‍රාහී ජාතික වීර කාව්‍යයේ උපත සිදු වූයේ මෙලෙසිනි.

නරස් පද ප්‍රභේදිකාව

කි ¹		2		3		4		ට	5
						6			
		7		ක ⁸					9
10								12	ම
			13				14	න ¹	
ක ¹⁵									
				16		ප			
17	හු			18					
							19		ගි
20	න	21		22					
									24
				25	26				27
28			ව ²⁹						30
31									32
									ඊ

පහළට

- කිම්පුරුෂයා මෙනමින් හැඳින් වේ
- කාන්තා මුදල් පසුම්බිය
- කොළඹ දිස්ත්‍රික්කයේ උසම තැන වශයෙන් හැඳින් වේ
- මෝගල් අධිරාජ්‍යයේ ආරම්භකයා
- වැඩ පරික්ෂා කරන්නා
- දොරකඩ දී කියන පණිවිඩය
- බිඳුණු යන අරුත ඇත
- ශරීරයේ උෂ්ණත්වය සාමාන්‍ය ප්‍රමාණයට වඩා වැඩිවීම මෙනම්
- දුට්ඨ භාෂාවේ දැන් යන අරුත
- මිනී ගෙන යාම සඳහා උපයෝගී වන මැස්ස
- ඉර බැස ගිය සැනින් අහසේ දිස්වන තරුව
- දේවාලය වටා පෙරහැර යන විට දේවාහරණ තබන ස්ථානය
- හරහට කරකෙන සේ සවි කරන ලද රෝදයකි
- රාවණ රජු ගේ බිසවකි
- ඊශ්වර දෙවියන්ගේ භාර්යාව
- අශ්වයාට පර්යාය වේ
- දකුණට විරුද්ධ ය

හරහට

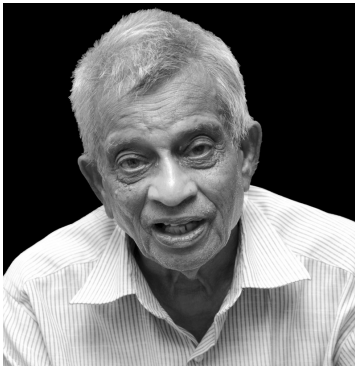
- වගාවක් ලෙස හෝ වල් පැළෑටියක් ලෙස හෝ ගනු ලබන චිලවච්චකි
- පේළි අටකින් යුත් පද්‍යයක්

- දෙක යන අරුත් ගැන්වේ
- මෙය පිටතට නොපෙනේලු
- මෙනමින් යානා විශේෂයක් වේ
- මෙය රැස් කිරීම සුගතියට හේතු වේ
- ඇතැමෙක් ජලය මෙනමින් ද හඳුන්වයි
- කිසිදු විශේෂ පුද පෙරහැරක් නොපැවැත් වුව ද ඔහු දෙවියන්ගේ රජු ය
- භාෂාවකි
- මාර්ජාරමෝහිනී යනුවෙන් හැඳින්වෙන්නේ මෙම පැළෑටිය යි
- ආයුර්වේදයේ එන ඖෂධය කි
- වැදි භාෂාවේ බහුලව යෙදෙන වචනකි
- රජගනනුවර භාත්පස පිහිටි පර්වත පහෙන් එකකි
- වාච්ඤාච්චයෙන් මිනිස් හිස් යතුර
- මෙනමින් තපස් විශේෂයක් වේ
- රෝද යන අරුත් ගැන්වේ
- පැණි නොගන්නා පැණියෙකි
- උඩරට සිතුවමෙහි මෙනමින් හැඳින්වෙන පාට මඟින් අඳුරු කිරීමේ ලක්ෂණය දක්නට නොවේ
- තාරතයේ ශුද්ධ ගංඟා හතෙන් එකකි
- පූර්වවිදේහයේ ඇතැයි සැලකෙන මිත්‍යා වෘක්ෂය

මෙම නරස් පද ප්‍රභේදිකාව සකසා අප වෙත සැපයුවේ මධ්‍යම පළාත් ප්‍රදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලයේ පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ නිලධාරී ඇයි.ඩී.විමි. විජේබණ්ඩාර මහතා විසිනි.

උරුම හකින විනිසු

ශ්‍රී ලාංකීය පුරාවිද්‍යා ක්ෂේත්‍රයේ උන්නතිය වෙනුවෙන් නිය කාලය, ශ්‍රමය, බහුතා කැප කළ බොහෝ දෙනෙක් නිවිනි. මේ වන විට ඔවුන් අතරින් ඇතැම්වරුන් මෙලොව ගරු ගොසිනි. ආගම මෙම ව්‍යාපෘතිය පුරාවිද්‍යා ක්ෂේත්‍රයට අවම දායකත්වයක් ඉටු කළ දැනට ජීවත්ව ඇති ජීවිත විනිසුන් නොයා ගොස් ඔවුන්ගේ නොහොඳු සහ අන්දැකීම් ඔබ සමඟ බෙදාගැනූ ගැනීමයි. මේ යටතේ මෙවර වුණු. ඩී. ගුණවර්ධන, ජාලිත ජේමසිරි, වයි. එස්. ගුණසේනරත්න සහ මහත්වරුන් තිදෙනා විලිබදව කථනා සාකච්ඡා කෙරේ.

ලක්ෂ්මන් ඩී. ගුණවර්ධන මහතා

1965 වසරේ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවට ක්ෂේත්‍ර සහකාර ලෙස සේවයට බැඳුණු ගුණවර්ධන මහතා 1990 වසරේ පළමුවෙනි ශ්‍රේණියේ කාර්මික නිලධාරියෙකු ලෙස විශ්‍රාම ගියේය. ශ්‍රී ලංකාව පුරා විසිරී ඇති පුරාවිද්‍යා ස්ථාන රැසක ඔහු සේවයේ යෙදී ඇති අතර රාජ්‍යාංගනය, පදවිය, අම්බලන්තොට, අම්පාර හා තිස්සමහාරාමය යන ස්ථාන විශේෂ වෙයි. කලක් රුහුණු ප්‍රදේශය භාර ප්‍රාදේශීය නිලධාරී වශයෙන් ද මොණරාගල, මාතර හා රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කවල පුරාවිද්‍යා කටයුතු භාරව සේවය කර ඇත.

කලක් ඔහු පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තු ප්‍රධාන කාර්යාලයට අනුයුක්තව සේවය කර ඇත. ඒ කාලය තුළ විශේෂයෙන් පුරාවිද්‍යා ගවේෂණ සඳහා සිය දායකත්වය සපයා ඇත. යාල අභයකූලියේ කරන ලද පුරාවිද්‍යා ගවේෂණය, වෙස්මිනිස්ටර් ඇබේ ප්‍රදේශයේ කරන ලද පුරාවිද්‍යා ගවේෂණය, කුමන ප්‍රදේශයේ කරන ලද ගවේෂණය, සංඛපාලි විහාරය ආශ්‍රිතව සිදුකරන ලද ගවේෂණය වෙනුවෙන් මොහුගේ මූලිකත්වය ලබාදී ඇත.

පදවියේ සේවය කරමින් සිටි අතරතුර ඔහුට අම්පාරට මාරුවීමක් ලැබෙයි. එතැන් සිට විස්තර ඔහුගේ වචනයෙන් මෙලෙසිනි,

"අම්පාරට මාරුවක් ලැබුණා. කෞතුකාගාරයක් පමණයි එහි තිබුණේ. එහි රැඳී සිටීමින් රාජකාරී ඉටුකළා. අම්පාරේ රැඳී සිටීමින් දීඝවාපියේත්, බංකිඇල්ලෙන්, ගොනාගොල්ලෙන් රාජකාරී ඉටු කිරීමට සිදු වුණා. වසරකට ආසන්න එහි රාජකාරී කටයුතුවලින් හිදහස් කොට යළි හම්බන්තොටට මාරු කර යැව්වා. ඒ පළාතේ ඇති සඳහිරිසෑයේත්, බෝලානේ පිළිමගෙයි සංරක්ෂණ කටයුතුත් මා අතින් සිදුවුණා. පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ කටයුතු විමධ්‍යගත කෙරුණු අවධියේදී මා වරුහුණු කවයට පත් කළා. ඊට අයත් වූ දිස්ත්‍රික්ක අතුරින් මොණරාගල, අම්පාර, මාතර, රත්නපුර, හම්බන්තොට මාගේ රාජකාරී කටයුතු ඉටු කළා. රත්නපුර දිස්ත්‍රික්කය භාරව සිටින අවදියේදී බුද්ධිංගල පටානසරය සංරක්ෂණය, කුරුමල පුරාවිද්‍යා ස්ථානයේ මැණුම් කටයුතු කැපී පෙනෙනවා.

1974 දී පමණ යාල ගවේෂණයේදී මුහුණපෑ සිද්ධියක් තවමත් මතකයි. එවකට පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස් වූ එච්. එම්. සිරිසේම මහතාත් සහකාර කොමසාරිස්වරයෙකු වූ සද්ධිමංගල කරුණාරත්න මහතාත් මමත් තව කිහිපදෙනෙකුත් ආකාශ පඬ්ඩත තරණය කරමින් සිටියා. අපිට නොදැනුවත්වම කළුවර ගලා ආවා. ගල්කන්දෙන් බැස නවාතැනක් සොයා ගැනීම ද දුෂ්කර හෙයින් සියලු දෙනා එදින පහත්වනතුරු ගල්තලාව මතට ඒ සිටියා...

මාලිගාවල පිළිමයේ සංරක්ෂණ කටයුතුවල දී ඊට සහාය දැක්වීමට හැකිවුණා. පර්මිතියේ රිඩර් නැමැත්තා සමඟ එහි කටයුතු කළා." ආචාර්ය සිරාන් දැරණියගල මහතාගේ බුන්දල පතිරාජවෙල පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ කැණීම් හා සම්බන්ධ ඒ ඇති ගුණවර්ධන මහතා පසුකලෙක පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තු ප්‍රධාන කාර්යාලයට අනුයුක්තය සේවය කොට ඇත. එම කාලය තුළ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ සුභසාධක කටයුතු වෙනුවෙන් විශාල කැප

කිරීමක් සිදු කොට තිබේ. ආචාර්ය ගොඩකුඹුර, ආචාර්ය රාජා ද සිල්වා, ආචාර්ය සද්ධිමංගල කරුණාරත්න, ආචාර්ය රෝලන්ඩ් සිල්වා, ආචාර්ය ශිරාන් දැරණියගල ආදී පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස්වරු රාශියක් යටතේ රාජකාරී ඉටු කර ඇති ගුණවර්ධනයන් පසුකලෙක පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ මානව සම්පත නගා සිටුවීම වෙනුවෙන් පුහුණු වැඩසටහන් මෙහෙයවා ඇත. ඒ පිළිබඳ මතකය අවදිකරන ඔහු "මගේ රාජකාරී ජීවිතයෙන් වැඩි කොටසක් ක්ෂේත්‍ර නිලධාරියෙකු ලෙස ලංකාව පුරා රාජකාරී ඉටු කළා වගේම, පරිපාලන කටයුතුවලටත් සම්බන්ධ වුණා. මේ කාලයේ දී මා විශේෂයෙන් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ කාර්ය මණ්ඩලය ක්ෂේත්‍රයට රැගෙන ගොසින් පුහුණුව ලබා දුන්නා. එසේ පුහුණුව ලැබූ කිහිපදෙනා අතරේ, කීර්ති ද සිල්වා, දේසිංහ රාජපක්ෂ, ආචාර්ය නිමල් පෙරේරා, විජේපාල වැනි අය සිටිනවා...."

ජනාධිපති සම්මාන දෙකකට හිමිකම් කියන ගුණවර්ධන මහතා පුරාවිද්‍යා සූරී සම්මානය ලබා ගනු ලබන්නේ වන්දිකා බණ්ඩාරනායක මැතිණිය වෙතිනි. ඉන්දියාවේ ලක්නව්, යුනෙස්කෝවේ වැනි ආයතනයන්හි පුහුණුවීම් ලබා ඇති ගුණවර්ධනයන් සතුව ඉපැරණි පුරාවිද්‍යා ස්ථාන සහ පුද්ගලයින්ගේ වටිනා ජායාරූප එකතුවක් සතුව.

1990 වසරේ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ සිය රාජකාරී ජීවිතයෙන් විශ්‍රාම ගත්ත ද ඔහුගේ කායික හා මානසික ශක්තියේ උභයතාවක් නොවූයෙන් ඔහු යළි පුද්ගලික සමාගමකට පරිපාලන නිලධාරියෙකු ලෙස සම්බන්ධ වෙයි. එහි වසර 17 ක සේවා කාලයකින් පසු නොබෝදා විශ්‍රාම ගියේය.

බීර්ද වැව්ලි කර්මාන්ත අමාත්‍යාංශයේ සේවය කොට දැන් විශ්‍රාම සුවයෙන් සිටින්නීය. පිරිමි දරුවන් දෙදෙනෙකු හා එක් දුවක් ගුණවර්ධන පවුලේ වෙති.

අයි. ජාලිත ජේමසිරි මහතා

1967 වසරේ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවට සහකාර කෞතුකාගාර නිලධාරී ලෙස පත්වූ ජේමසිරි මහතා 1992 වසරේ විශ්‍රාම ගනු ලැබුවේ ශිලාලේඛන සහකාර ලෙසිනි. ආචාර්ය ඩලස් ගොඩකුඹුරේ කොමසාරිස් ධුරය දැරූ එම වකවානුවේ ජේමසිරි මහතාගේ මුල්ම පත්වීම සීගිරිය පුරාවිද්‍යා කෞතුකාගාරයට ලැබී ඇත. සහකාර කෞතුකාගාර තනතුරේ වසරකට ආසන්න සේවයෙන් අනතුරුව සහකාර ශිලාලේඛන තනතුරට මාරුවක් ලැබෙයි. එවකට මහාචාර්ය පරණවිතානගේ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ ශිලා ලේඛන සම්බන්ධව උපදේශකවරයෙක් ලෙස කටයුතු කර ඇත. ශිලාලේඛන අංශයේ ප්‍රධානියාට සිට

ඇත්තේ ආචාර්ය සද්ධිමංගල කරුණාරත්න විද්වතාය. ශිලා ලේඛන පිටපත් කිරීමේ රාජකාරීය සමඟ ජේමසිරි මහතාට ලංකාව පුරා විවිධ ස්ථානවලට ගමන් කිරීමට සිදු වෙයි.

මහාචාර්ය පරණවිතානගේගේ ඇසුර ලබන්නට ඔහුට අවකාශ සැලසුණු ආකාරය මෙලෙස විස්තර කරයි. "මගේ මුල්ම පත්වීම ලැබුණේ සීගිරියට". ඒ අවදියේදීත් පරණවිතාන මහතා සීගිරි කැටපත් පවුරේ පිටපත් කිරීම් හා අනෙකුත් රාජකාරීවල නියැලී සිටියා. මගේ වාසනාවකට මට එතුමන් සමඟ බොහෝ කලක් රාජකාරී කිරීමට ලැබුණා.

Inscription of Ceylon Vol-I - ලෙස ලිපි සංග්‍රහය
Inscription of Ceylon Vol-II - ලෙස ලිපි සංග්‍රහය

යන ග්‍රන්ථ සැකසීමේදී මගේ සහායත් ලැබුණා.

මට පරණවිතාන මහතාගේ ජීවිතයේ අවසන් කාල පරිච්ඡේදය හොඳට මතකයි. ඔහු මිය යනතුරුම පුරාවිද්‍යාවට සේවය කරමින් සිටියා. ඔහු මිය ගියේද ශිලා ලේඛනයක් කියවමින් සිටිය දී යැයි කිවහොත් ඔබ පුදුම වෙනු ඇති. නමුත් එය සත්‍යයක්....”

ආචාර්ය වාල්ස් ගොඩකුඹුර, ආචාර්ය රාජා ද සිල්වා, එච්.එම්. සිරිසෝම, ආචාර්ය සද්ධාමංගල කරුණාරත්න ආදී පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස්වරු කිහිප දෙනෙක් යටතේ මට රජකාරි ඉටු කරන්න ලැබුණා. ආචාර්ය සද්ධාමංගල කරුණාරත්න මහතා විශේෂයෙන්ම ශ්‍රී ලංකාවේ ශිලාලේඛන ක්ෂේත්‍රයේ උන්නතිය වෙනුවෙන් කටයුතු කළ අයෙකි. ඊට මහාචාර්ය පරණවිතානගේ ආභාෂය බලපාන්නට ඇති. ආචාර්ය ගොඩකුඹුරේ වැඩි අවධානය යොමු කළේ විශේෂයෙන් පුරාවිද්‍යා ක්ෂේත්‍රයේ ප්‍රකාශන අංශය ප්‍රවර්ධනය කිරීම පිළිබඳවයි. ඒ අනුව එතුමන්ගේ ප්‍රධානත්වයෙන් ඇරඹුණු කලා පෙළ සඟරා මහත්සේ ජනාදරයට පාත්‍ර වුණා. දෙවැනිදර උපුල්වන් දේවාලය පිළිබඳව පර්යේෂණ පවත්වා පොතක් සකස් කළා. රාජා ද සිල්වා මහතා විශේෂයෙන්ම රසායන සංරක්ෂණය, බිතුසිතුවම් පිළිබඳවත්, ගවේෂණ ක්ෂේත්‍රය ගැනත් අවධානය යොමු කළහ. රාජා ද සිල්වා කොමසාරිස්තුමා යටතේ සිතුවම්වලට ආශ්‍රිතව සිදුකළ ගවේෂණ ජීවිතේට අත්දැකීම් රැසක් එකතු කළා.

ආකාශ පථවනය, ගෝනගල ආදී ප්‍රදේශ ඇතුළත්ව එම ගවේෂණය අතිශයින් දුෂ්කර එකක් විය. එවකට සිරිසෝම මහතාත් එහි ගවේෂණ සහකාරවරයෙකු ලෙස කටයුතු කළා. ගවේෂණයට අමතරව අපට ශිලාලේඛන පිටපත් කිරීමත් පැවරී තිබුණා. මට මතකයි එක් දිනක් ගෝනගල සෙල්ලිපි පිටපත් කරලා කන්දෙන් බහිනවිට හොඳටම අඳුර වැටිලා පාරවල් හොයා ගන්න අමාරු වුණා. අතරමං වූ අපි කාණ්ඩය කිට්ටුව ගල්තලාවකට ගිහිං ගිහිමැලයක් දල්වාගෙන බඩගින්නේ එළිවෙනතුරු එකට හිටියා....

එච්.එම්. සිරිසෝම සහකාර කොමසාරිස් සමග විල්පත්තු කැලයේ ගවේෂණයකට ගොස් ප්‍රේමසිරි මහතා ඇතුළු පිරිසක් මුහුණදුන් අත්දැකීම ද අසුරුය. සිරිසෝම මහත්තයා අපි කණ්ඩායමයි විල්පත්තු කැලේ ගවේෂණ කටයුතු ඉටුකරලා හවස 6.00 ට එතර පුත්තලමට යන්න ලොරියෙන් පිටත් වුණා. ඊක දුරක් ගමන් කරනවාත් සමග ලොරිය කැඩුණා. විල්පත්තු සහ කැලේ මැද එදත් එළිවනතුරු ඉන්න වුණා. 1980 දශකයේ මැද භාගයේදී සිරිසගබෝ රජු හිස දන් දුන් ස්ථානය පිළිබඳව මෙරට පුළුල් සංවාදයක් ඇතිවූ බවත් එය සනාථ කර ගැනීම වෙනුවෙන් පුරාවිද්‍යා සාධක පිළිබඳව පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවෙන් විමසූ බවත් අප අසා තිබුණා. ඒ පිළිබඳව ප්‍රේමසිරි මහතාගේ අත්දැකීම් මෙලෙසිනි. මේ සංවාදයේ දී ශිලා ලේඛනවලට ලැබුණේ පුදුම ඉල්ලුමක්. එවකට ආණ්ඩුවෙන් වෝදනාවකුත් එල්ල වුණා. හත්ඊකුච්චියේ ශිලා ලේඛන කියවන්නේ නැතැ කියලා. අපි කණ්ඩායමක් ඉතා ඉක්මනින් ශිලා ලේඛන පිටපත් කරලා එහි අදහස් ඉදිරිපත් කළා. එතැන හත්ඊය කියන තේරුමක් ඇති ස්ථානයක් බව තහවුරු වුණා. එහෙත් එතැන සිරිසගබෝ සිද්ධියට අදාළ සාක්ෂි කිසිවක් ලැබුණේ නෑ. පසුව මේ පිළිබඳව සොයා බැලීමට ආණ්ඩුවෙන් පරීක්ෂණ කොමිටියක් පත් කළා. අපගේ අත්දැකීම් අනුව නම් අත්තනගල්ල රජමහා විහාරය අනුරාධපුර යුගයට අයත් ඊට හේතුවන ප්‍රධානම සාධකය වටදාගෙය බවත්ය. එය මැදිරිහිරිගේ වටදාගෙයට සමාන සාධක පෙන්වනවා.

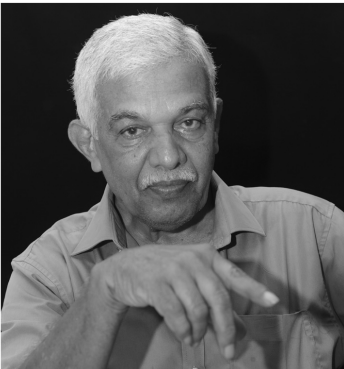
ආචාර්ය ගොඩකුඹුරේ, එච්.එම්. සිරිසෝම යන මහත්වරු පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තු ප්‍රකාශන අංශය ශක්තිමත් කිරීම වෙනුවෙන් වැඩි උනන්දුවක් දැක්වූ බව ප්‍රේමසිරි මහතා පවසයි. ඉන් අනතුරුව එම ක්ෂේත්‍රයේ ප්‍රගතිය වෙනුවෙන් ආචාර්ය සද්ධාමංගල කරුණාරත්න මහතාත්, ජයන්ත අඩුවර මහතාත්, ආචාර්ය මාලිනි ඩයස් මහත්මියන් කටයුතු කළ බව ඔහු කියයි. “1980 දශකය පමණ වන තෙක් අප ආයතනයේ ප්‍රකාශන එළිදැක්වුණේ ඉංග්‍රීසි මාධ්‍යයෙන්. මේ ක්‍රමය වෙනස් කරමින් සරල සිංහල බසින් ග්‍රන්ථ මුද්‍රණයට මුල පිරුවේ ජයන්ත උඩුවර මහතා කියන එකයි මගේ අදහස. ඩයස් මහත්මියන් සඟරා පෙළක් ආරම්භ කළා. ඒවා විශ්වවිද්‍යාල සිසුන්, වෙනත් උසස් අධ්‍යාපන ආයතනවල සිසුන්, පාසල් ළමුන් බහුලව පරිභරණය කළහ.

කුවිච්චේලියේ කැණීම් කටයුතු අධීක්ෂණය කළ ආචාර්ය සිරාන් දැරණියගලගේගේ කටයුතුවල දී ඔහුගේ සහාය ලබාදුන් ආකාරයත්, සේරුවුවර දී ලැබුණු පුරාවස්තු, කරඬු සුරක්ෂිතව කොළඹ රැගෙනවිත් පසුව මිරිසවැටිය වෛතසයේ තැන්පත් කළ ආකාරයත් ඔහු සිහිගන්වයි.

ආචාර්ය රෝලන්ඩ් සිල්වා කොමසාරිස්තුමා විසින් එකල සිදු කළ විශේෂ කාර්යයක් ගැනත් ඔහු කරුණු කීය. “සිංහල භාෂාව, පාලි, සංස්කෘත භාෂා හොඳින් ප්‍රගුණ කළ පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවෙන් බාහිර උගතුන් සහ ඊට අදාළ තවත් විද්වතුන් එක්කා සු කොට දෙපාර්තමේන්තුවේ කටයුතුවලට සම්බන්ධ කර ගත්තා. ඒ අනුව වෙ.වී. අභයවර්ධන, සිරිමල් රණවැල්ල, අභය ආර්යසිංහ වැනි අය පුරාවිද්‍යා ක්ෂේත්‍රයට ඇවිත් පසුකාලීනව මහත් ප්‍රසිද්ධියට පත් වුණා. විශ්වවිද්‍යාල සිසුන් එකල ශිලා ලේඛන අංශයට බොහෝ සේ නැඹුරු වී සිටියා. මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල අරඹා දුප්පත් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවට මුදල් උපයා ගැනීමටත් එතුමා කටයුතු කළා.” ප්‍රේමසිරි මහතා 1995 වසරේ විශ්‍රාම යෑමෙන් පසුව මේ වනතුරු ජ්‍යෙෂ්ඨතා කටයුතුවල නියැලෙන බව පැවසුවා. ඔහුට ඊට මග පෑදූ ආකාරයත් පැහැදිලි කළා. “ශිලාලේඛන පිටපත් කිරීම මාගේ ප්‍රධානම රාජකාරිය. මේ රාජකාරියට සලකුණු, මුද්‍රා, අක්ෂර ගැන හොඳ අවබෝධයක් තිබිය යුතුයි. එය සෘජුවම ජ්‍යෙෂ්ඨතාට සම්බන්ධවයි. උදාහරණයක් ලෙස ඉපැරණි දිනය කියවීමේ දී භාවිත කළේ තිතිස, කර්ස, වරනැගීමේ ක්‍රමයයි. ග්‍රහ චක්‍රයේ පිහිටීම බලලා නැකැත් සෑදීම කරනවා.”

නැටුම් ගුරුවරයෙකුගේ භූමිකාවෙන් සිය වෘත්තීය ජීවිතය ඇරඹූ ප්‍රේමසිරි මහතා පසුකළෙක ඉන් ඉවත් වී ශ්‍රී ලංකා ආයුර්වේද දෙපාර්තමේන්තුවේ ගබඩා පාලක ලෙස කලක් සේවය කළ බවත් ඉන් අනතුරුව පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවට බැඳුණු බවත් කියයි. පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ සුභසාධක කටයුතුවලදී මූලිකත්වය ගෙන කටයුතු කළ අයුරුද ඔහු සිහිගන්වයි.

අදින් වසර 26කට පෙරතුමා ඔහුගේ ආදරණීය බිරිඳ මිය ගොසිනි. දරුවන් තිදෙනෙක් සිටිති. එක් දුවකි. පුතුන් දෙදෙනා පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවට සම්බන්ධව කටයුතු කරති.

වයි. එස්. ගුණසේකර මහතා

1974 වසරේ අනියම් සේවකයෙකු ලෙස පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවට බැඳුණු ගුණසේකර මහතා 1993 වසරේ තාක්ෂණික නිලධාරියෙකු ලෙස විශ්‍රාම ගියේය. එම වසරේ විශ්‍රාම ගියද යළි මධ්‍යම සංස්කෘතික අරමුදල යටතේ කොන්ත්‍රාත් පදනමින් අනුරාධපුර ජේතවන ව්‍යාපෘතියේ වැඩ පරීක්ෂකයෙකු ලෙස සේවයට එක් වෙයි. ජේතවන ව්‍යාපෘතියේ එවකට කීර්තිමත් ව්‍යාපෘති අධ්‍යක්ෂවරයාව සිටියේ ජී. ඇස්. ගුණරත්න මහතාය. පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස්වරු කිහිපදෙනෙකු යටතේ සිය රාජකාරිය ඉටු කර ඇති ගුණසේකර මහතා අනියම් සේවකයෙකු ලෙස පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවට බැඳී කටයුතු කර තමන්ට

තාක්ෂණික නිලධාරී තනතුර සඳහා යෑමට මග පෑදුණු ආකාරය මෙලෙස විස්තර කරයි.

“මට දිනක් අහම්බෙන් රාජකාරි කටයුත්තකදී ආචාර්ය රෝලන්ඩ් සිල්වා කොමසාරිස්තුමා මුණ ගැසුණා. ඔහු මගෙන් ඇහුවා තමුන් දිගටම අනියම් සේවක ලෙස ඉන්නද කල්පනාව. විභාගයක් සමත් වෙලා තාක්ෂණ ශිල්පී විය හැකියි හේදා කියා. එතුමා මට ඊට අවශ්‍ය පාඨමාලා තෝරා දී අවශ්‍ය සහයෝගය ලබා දුන්නා. පුරාවිද්‍යා කොමසාරිස්වරු රාශියක් අතුරෙන් ඔහු විශිෂ්ටයෙකු ලෙසයි මට හැගෙන්නේ. ඔහුගේ රාජකාරි ජීවිතයෙන්

35 පිටුවෙන්..

උගත හැකි බොහෝ දේ ඇතිවාක් මෙන්ම සිය ආයතනයේ පහළ කාර්ය මණ්ඩලයේ කුසලතාවන් දුරදක්නා නුවණකින් ඇගයීම පුදුම සහගතයි."

රාජකාරී ජීවිතයේ ඇරඹුම නැගෙනහිර පළාතේ ලානුගල මඟුල් මහා විහාරයෙන් ඇරඹී ඇත. ඉන් අනතුරුව ගුණසේකරයන් ලංකාවේ බොහෝ ස්ථානවල සේවයට අනුයුක්ත කොට ඇත. ඒ අතුරින් දනගිරිගල, දොඩන්තලේ, වාකිරිගල, දෙවනගල, රඹුක්කන, දැලිවල, මුවපිටිය, දැදිගම කොට වෙහෙර, සිගිරිය, ගාලු කොටුව, අනුරාධපුරය, පොතුපිල් මුහුදු මහා විහාරය ආදිය විශේෂිතය.

දනගිරිගල ඉපැරණි ධර්ම ශාලාව ප්‍රතිසංස්කරණ කටයුතුවලදී තාක්ෂණික ශිල්පී ලෙස කටයුතු කර ඇති ඔහු දොඩන්තලේ රජමහ විහාරයේ ප්‍රතිසංස්කරණ කටයුතු භාර හිලධාරියා ලෙස කටයුතු කළේය. එමෙන්ම අලුත් නුවර දැඩිමුණ්ඩ දේවාලයේ උතුරු වාහල්කඩ සම්පූර්ණයෙන් ප්‍රතිසංස්කරණය වී ඇත්තේ ගුණසේකරයන්ගේ ප්‍රධානත්වයෙනි. එවකට සංස්කෘතික අමාත්‍යවරයාව සිටි වි. ජ. මු. ලොකුබණ්ඩාර ඇමතිතුමාගේ ද එවකට ජනාධිපති ප්‍රේමදාස ජනාධිපතිතුමාගේ ද දැඩි ප්‍රශංසාවට ලක්වූ දැඩිමුණ්ඩ දේවාලයේ සංරක්ෂණය වෙනුවෙන් ත්‍යාග පවා ලබාදී ඇත.

ගුණසේකර මහතා සමග සම්මුඛ සාකච්ඡාවේ යෙදෙන ගමන් අප හෙත ගැටුණේ ඔහුගේ ලියන මේසය හතරවට පෙන්නිෂය ශාස්ත්‍රයට අදාළ විෂය කරුණු ප්‍රදර්ශනය කර ඇති සැටියකි. මම ඒ පිළිබඳව ඔහුගෙන් විමසුවෙමි.

"මගේ වෘත්තීය ජීවිතයේදී නැගෙනහිර පළාතේ සේවය කිරීමට ලැබීම ජීවිත හැරවුම් ලක්ෂ්‍යයක් ඇති කළා. අම්පාර කෞතුකාගාරයේ සේවය කරන ගමන් දීඝවාපියෙන් වැඩකටයුතු ඉටු කිරීමට ලැබුණා. මේ කාලයේ වචනයේ පරිසමාප්ත අර්ථයෙන්ම මහත්මයෙක් මුණ ගැසුණා. ඔහුගේ නම බණ්ඩාර. ගල්ඔය සංවර්ධන ව්‍යාපාරයේ අධීක්ෂණ හිලධාරියෙකු ලෙස එතුමා සේවය කළා. ඔහු විවිධ විෂයන්හි ප්‍රමාණික දැනුමක් හිමිව තිබූ කෙනෙක්. ඒ අතර පෙන්නිෂ විද්‍යාව ද හොඳින් ප්‍රගුණ කළ අයෙක්. ඉඩ ලැබෙන සෑම විටකම ඔහුගේ නවතැන්පලට ගොස් මම ඒ විෂය ගැන ඉගෙන ගත්තා.

නැගෙනහිර පළාතේ මඟුල් මහා විහාරයේ සේවය කිරීමට ලැබීමත් සුවිශේෂී කඩඉමක්. අපේ සමකාලීනයෝ බොහෝ දෙනෙක් දන්නවා එවකට මඟුල් මහා විහාරයේ දේවරක්ඛිත නාහිමියන් ගැන. හරියටම හීතියට වැඩකරන සැරපරුෂ එහෙත් ඉතාම සරල බුද්ධිමතෙක්. පෙන්නිෂ විද්‍යාව, තර්ක ශාස්ත්‍රය පමණක් නොවේ වාක්‍ය විද්‍යාව ද වෙදකම ද හොඳින් දැන උන්වහන්සේ සැබෑ ගුරුවරයෙක්. උන්වහන්සේ නොපැකිළුව එම ශාස්ත්‍රය මට ලබා දුන්නා.

උන්වහන්සේට පිංසිද්ධ වෙන්න මම විශ්‍රාම ගිහින් දැන් වසර ගණනාවක් නැකැත් බැලීම, සැලසුම් ඇඳීම, නුල් ඇදීම, අත්තිවාරම් කැපීම්, සුළු සුළු වෙදකම් සියල්ල කරනවා. මට විශ්‍රාම වැටුපක් ලැබෙනවා. මේ කටයුතු මම කරන්නේ මගේ ආත්ම තෘප්තියට වගේම මගේ ශරීර සෞඛ්‍ය ගැන හිතලා."

ගුණසේකර මහතා බොහෝ කලක් සීතාවක උරුමය සුරැකීමේ සංවිධානයක සක්‍රීය සාමාජිකයෙකු ලෙස කටයුතු කළ බව අප ද දන්නා කාරණයකි. මම ඒ පිළිබඳවත් ඔහුගෙන් විමසුවා. "සීතාවක රාජධානිය මෙරට සුවිශේෂ පරපුරකට හිමිකම් පෑ රණශූරයින්ගෙන් සැදුම්ලත් සටන්කාමී පරපුරක කතාන්දර තියෙනවා. පරදේශක්කාරයින්ට එරෙහිව සටන් වැදුණු සිංහල බලසේනාවේ කොණ්ඩය බැඳී අවසාන රණශූරයා ලෙස සැලකෙන ලෙව්කේ දිශාවේ මේ රාජධානියේ සුවිශේෂ වර්තයකි. මෙරට විහාරාම කිහිපයක් කරවූ ලෙව්කේ පරම්පරාව වැදගත් ඉතිහාසයක සාධකයකි. දනගිරිගල විහාරයේ ඇති තඹ සන්නසට අනුව ලෙව්කේ පරපුර විසින් රාජධානියේ රාජ්‍ය සමයේ එම විහාරය ප්‍රතිසංස්කරණය කොට සඟ සතු කළ බව කියැවෙනවා..."

ගුණසේකර මහතා අතින් දනගිරිගල පිළිබඳව ලියැවුණු කුඩා ග්‍රන්ථයක අවසන් පිටපත, මුද්‍රණය සඳහා සුදානම් කොට තිබෙනවා.

ගුණසේකර මහතාගේ ආරණීය බිරිඳ දරු තිදෙනා ඔහු අසලින් සිටී. ඔහුගේ ලොකු පුතා මේ වන විට ඇමරිකානු පුරවැසිභාවය ලැබී එහි ජීවත් වෙයි.

මෙම නිදෙනා පිළිබඳව තොරතුරු සම්පාදනයේ දී හිටපු සහකාර අධ්‍යක්ෂවරයෙකු වූ එම්. ජී. ජේ. ආර්. මඩගම්මන මහතාගෙන් ලැබුණු සහයෝගය අගය කරමු.

සටහන:- සුනිල් බණ්ඩාර කෝරළගේ
ඡායාරූප:- පාලිත හේරත්

31 පිටුවෙන්..

දෙවනගල පර්වත ලිපිය....

විශ්මිත උපාය මාර්ගික දැනුම පිළිබඳව අවබෝධයක් ලබාගැනීමට මැනවින් ඉවහල් වේ.

අතිශයින් වැදගත් මෙම පර්වත ලිපිය, දෙවනගල නැගීමට ඇති උඩපමුණුව මාර්ගයේ පර්වතය පාමුල කොටා ඇත. දෙවනගල පර්වතයට වෙතත් මාර්ගයකින් පැමිණෙන්නේ නම් මුදුනක සිට බටහිර බෑවුම ඔස්සේ පහළට බැසීමෙන් ස්ථානයට ළඟාවිය හැකිය. දිගින් මීටර් 2.7432 ක් හා

පළලින් මීටර් 2.71272 ක් වූ පර්වත ලිපියේ අක්ෂර පේළි 22 කි. පර්වත ලිපියේ පහළින් ඉර හඳ කොටා ඇත. එහි අදහස ඉර හඳ පවතින තුරු ගම්වරය පවතින බවකි. මෙහි මුල් පේළි 7-8 මත යලින් පසුකාලීනව ගැඹුරට කොටා ඇති බව බෙල් වාර්තාවේ සඳහන්ය. පර්වත ලිපිය කොටවා ඇත්තේ I පරාක්‍රමබාහු රජු විසිනි. මෙම පර්වත ලිපියේ පේළි 22 හි සිංහල අනුවාදය බෙල් වාර්තාවේ දක්වා ඇත්තේ පහත පරිදිය.

මෙම පර්වත ලිපිය සඳහා දොළොස් වන සියවසේ මධ්‍ය කාලීන සිංහල අක්ෂර හා මධ්‍ය කාලීන සිංහල භාෂාව භාවිතයට ගෙන ඇත. I පරාක්‍රමබාහු රජුගේ රාජ්‍යත්වයෙන් 12 වන වර්ෂයේ මෙම ලිපිය ලියා ඇත. සිංහල රජවරුන්ගේ යුධමය කටයුතු පිළිබඳ වැඩිමනක් තොරතුරු මෙහි ඇතුළත්ය. මෙම රජු ගජබාහු හා මාණාභරණ රජු සමඟ අරගල කොට රට එක්සේසත් කළ බවත් අරමණය හෙවත් බුරුමය ආක්‍රමණයකර යුද්ධය ජයගෙන පැමිණි කිත්තුවරගල් සෙනෙවියාට ගම්වර කීපයක් පිදීම සඳහා

මෙම ලිපිය පිහිටුවා ඇති බව පැහැදිලිය. දෙවනගල පර්වත ලිපිය අකුරු නොකළේ නම් පරාක්‍රමබාහු රජුගේ බුරුම යුද්ධය පිළිබඳ වූ වීර ක්‍රියාව සාක්ෂාත් කරගැනීමට නොහැකි වන්නට ඉඩ තිබුණි. ජාත්‍යන්තරය දිනාගැනීමේ බුද්ධිමත් බව මෙන්ම ශ්‍රී ලංකාවේ ජාතික හා ජාත්‍යන්තර වශයෙන් ඉතාම වැදගත් තොරතුරු පෙලක් මෙම ශිලා ලේඛනය මගින් පැහැදිලි කරගත හැකිය. ඒ අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ දක්නට ලැබෙන සුවිශේෂී හා වැදගත් පර්වත ලිපියක් ලෙසින් දෙවනගල ලිපිය සඳහන් කළ හැකිය.

පුරාවිද්‍යා පර්යේෂකයින් කණ්ඩායමක් ජාත්‍යන්තර ඇගයීමට ලක්වේ

ජාත්‍යන්තර පුරාවිද්‍යා පර්යේෂකයින් පිරිසක් සමඟ මෙරට පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ පර්යේෂකයින් පිරිසක් 2013 වර්ෂයේ දී ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රාග්වේදිකාසික මානවයින් හා සම්බන්ධයෙන් සිදුකරන ලද විද්‍යාත්මක පර්යේෂණයක් සයන්ස් සඟරාවේ 2015 වසරේදී පළවූ අතර, එම පර්යේෂණ පත්‍රිකාව ජාත්‍යන්තර ඇගයීමට ලක්ව ඇත. ඒ අනුව එම ජාත්‍යන්තර ඇගයීමට ලක්වූ

ප්ලයිස්ටෝසීන අග සමයේ දී ශ්‍රී ලංකාවේ වැසි වනාන්තරවල පවතින සම්පත් මත ජීවත්වූ මානවයන් පිලිබඳ සෘජු සාක්ෂි, යන මැයෙන් 2015 වර්ෂයේ දී මෙම පර්යේෂණ පත්‍රිකාව ජාත්‍යන්තර සයන්ස් සඟරාවේ පළකරන ලදී. (Roberts et al. 2015: 1246-49) එමඟින් ප්‍රාග්වේදිකාසික මානවයින් පිලිබඳව පුළුල් විමර්ශනයක් සිදුකර ඇත.

මානව හා සත්ත්ව දත් වනමල් ස්ථායී කාබන් හා ඔක්සිජන් සමස්ථානික විශ්ලේෂණ පරීක්ෂාවෙන් අඩුම තරමින් අදින් වසර 20,000 කට පමණ පෙරසිට ප්ලයිස්ටෝසීනයේ අග භාගයේ සිට නොලෝසීනය දක්වා, තෙත් කලාපයේ වැසි වනාන්තර, අතරමැදි කලාපයේ වැසි වනාන්තර, විවෘත වියළි කලාපයේ අර්ධ සඳහරිත වනාන්තර හා දිවයිනේ තෘණ සහිත තැනිතලා කලාපයන්හි හෝමෝ සේපියන් මානව ජනාවාස තිබූ බවට පැහැදිලි කර ගෙන තිබේ. මෙම පරීක්ෂණයේ දී සිදුවන්නේ, ආහාරවල ඇති සමස්ථානික තීරණය කිරීම සඳහා වනමල් මත රැදුණු ශේෂයන් පරීක්ෂා කිරීම ය. වැඩි වශයෙන්ම වඳුරන්ගේ හා මිනිසුන්ගේ දත් මෙම පරීක්ෂණයේ දී වැඩි අවධානයකට ලක්කර තිබේ.

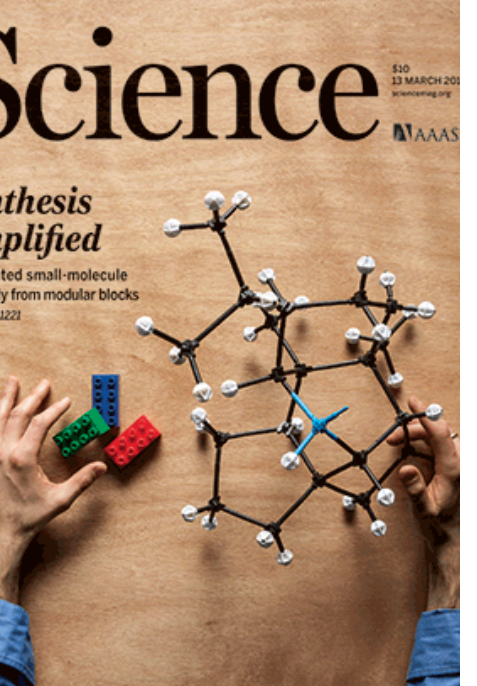
අදින් වසර 20,000 සීමාවේ දී මෙම කලාපයේ මිනිසුන් ඝර්ම කලාපීය වනාන්තර පුරාවටම ජීවිතව ගෙන ගොස් තිබේ. පර්යන්ත ප්ලයිස්ටෝසීන වකවානුවේ දී හා නොලෝසීනයේ මුල් වකවානුවේ දී ජනාවාස සංදර්භයන්ගෙන් ලබාගන්නා ලද මිනිස් හා සත්ත්ව අස්ථි වනමල මිනුම් සටහන් තොරතුරු මේ බව අනාවරණය කරයි. හෝමෝ සේපියන් මානවයන් ප්ලයිස්ටෝසීන අවධියේ දී පරිසරයේ විවිධත්වයට ප්‍රියකළ බවක් මින් පැහැදිලි

ශ්‍රී ලාංකීය පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ පර්යේෂකයින් වෙතට වර්ෂ 2017 දී විද්‍යා හා තාක්ෂණ අමාත්‍යාංශයේ විද්‍යාත්මක පර්යේෂණ ආයතනය මඟින් ජනාධිපති සම්මාන ලබාදීමට කටයුතු කර ඇත. එය මෙතෙක් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ පර්යේෂකයින් වෙනුවෙන් ලද ප්‍රථම ජනාධිපති සම්මානය වීමද විශේෂත්වයකි.

මෙම පර්යේෂණ තුළින් අතීත ශ්‍රී ලංකාවේ පුරා පරිසරය පිලිබඳව හා පුරාවිද්‍යාත්මකව පවත්නා වෙනස්කම් අතර සබඳතාවය සොයාගෙන ඇත. ගල්ලෙන් ආශ්‍රිතව සිදුකර ඇති කැණීම් පර්යේෂණයන්ගෙන් අනාවරණය කරගන්නා ලද සත්ත්ව හා මානව වනමල් නියදි අධි තාක්ෂණ විද්‍යාගාර මත විද්‍යාත්මකව සිදුකරන ලද පරීක්ෂාවලින් පසුව එම තොරතුරු ලබා ගෙන ඇත.

ඒ අනුව මෙම පර්යේෂණය සඳහා පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ නිටපු පුරාවිද්‍යා අධ්‍යක්ෂ ජනරාල් ආචාර්ය සීරාන් දැරණියගල මහතා, නිටපු පුරාවිද්‍යා කැණීම් අධ්‍යක්ෂක ආචාර්ය නිමල් පෙරේරා මහතා, දැනට පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ සේවය කරන පුරාවිද්‍යා පර්යේෂණ නිලධාරී එච්. එම්. සමන් කුමාර ඇරැගම මහතා, කැණීම් සහකාර නිලධාරී ජූඩ් පෙරේරා මහතා දායකත්වය දක්වා තිබේ.

නොලෝසීනයේදී වාසස්ථාන ඇතිවීමට මුල්වූ ප්‍රධාන හේතු සාධක සකස් වන්නට ඇත්තේ නිවර්තන වැසි වනාන්තර මුල්කර ගනිමින් වූ ආහාර මත යැපෙමින් බව මේ පර්යේෂණ අනුව පැහැදිලි වී තිබේ. මීට ඉහත දී පුරාවිද්‍යාත්මක හා පුරාපරිසර දත්ත සොයාගත හැකිවූව ද, ලොව පුරා වූ ඝර්ම කලාපීය වර්ෂා වනාන්තරවල නොලෝසීන අවධියේ දී සම්පත් භාවිත කරමින් මිනිසුන් ජීවත්වූ බවට සෘජු තොරතුරු නොමැතිබවක් පුරාවිද්‍යාඥයින් විශ්වාස කළහ. නමුත් ප්‍රථම වරට මෙම පර්යේෂණයෙන් ඝර්ම කලාපීය වර්ෂා වනාන්තරවල ඇති ලෙන් ඇසුරින් ලබාගත්

කරගෙන තිබේ. පරිසරයට අනුවර්තනය වීමට ධාරිතාවය වැඩි වශයෙන් අවශ්‍ය වූවද පවත්නා පරිසරය ජයගැනීමට තාක්ෂණය දියුණු මට්ටමට ඉහළ නංවා ගෙන ඇති බව මෙම පර්යේෂණ මඟින් තහවුරුව ඇත.

1. බලංගොඩ කුරගල
2. හොරණ පාභියන්ලෙන
3. කිතුල්ගල බෙලිලෙන
4. කුරුවිට බටදෙඹ ලෙන.

බ්‍රිතාන්‍ය ජාතිකයින් දායාද කළ මෙහට දුම්රිය සේවය

බ්‍රිතාන්‍ය ජාතිකයින් විසින් 1864 දී ලංකාවට දුම්රිය ප්‍රවාහනය හඳුන්වා දීම සිදු ව ඇත. බ්‍රිතාන්‍යයන් මෙරට සම්පත් හා වැවිලි බෝග රැගෙන ගිය ප්‍රධාන වරාය වූයේ කොළඹ වරායයි. කොළඹ වරාය දක්වා අගනුවරින් දුරස්ථ ව නිෂ්පාදනය කළ තේ, රබර්, පොල් වඩාත් කාර්යක්ෂමව හා ලාභදායී ලෙස ලබාගැනීමට කළ ව්‍යයමක ප්‍රතිඵලයක් ලෙස දුම්රිය මාර්ග පද්ධතිය බිහිවේ. මෙම පද්ධතියට අදාළ ව දුම්රිය මාර්ග නිර්මාණය හා ඊට සමගාමී බෝක්කු, පාලම්, බිම් ගෙවල් නිර්මාණය සහ දුම්රිය පොල නිර්මාණය සහ ආරක්ෂක කුටි නිර්මාණය විය. මෙම ඉදිකිරීම් හා තාක්ෂණික ප්‍රවාහය යුරෝපීය හා ආසියාතික සම්ප්‍රදායන් හි සම්මිශ්‍රණයකි. 1867 වන විට කොළඹ සිට මහනුවර දක්වා වූ දුම්රිය මාර්ගයේ කටයුතු විවෘත කර ඇත්තේ සර් වෙස්ට් රිජ්වේ ආණ්ඩුකාරවරයාගේ මූලිකත්වයෙන් වන අතර නානුඹය දක්වා දුම්රිය ගමන් මගෙහි ඉදිකිරීම් සඳහා මූලිකත්වය ගෙන ඇත්තේ හෙන්රි බ්ලේක් ආණ්ඩුකාරවරයා වේ. ප්‍රධාන දුම්රිය මග ලෙස බදුල්ල කොළඹ දුම්රිය මාර්ගය අදියර කිහිපයක් යටතේ නිර්මාණය වූ අතර 1940 පමණ වන වන විට දුම්රිය මාර්ග හඩත්තු කිරීමේ පසුබැස්මක් සිදු විය. දෙවන ලෝක යුද්ධයට මුහුණ දීම හේතුවෙන් බ්‍රිතාන්‍යයන්ගේ ආර්ථික ශක්තිය දුබල වීම ඊට ආසන්නම හේතුවයි. ඒ අනුව උඩරට දුම්රිය මාර්ගයේ ඇතැම් දුම්රිය ස්ථාන වසා දැමීමට ද ඔවුන් කටයුතු කර ඇත. වාණිජ බලයෙන් ක්‍රියා කරන වින්පිමෙන් ඇරඹී දුම්රිය ඩීසල් වින්පිමෙන් ක්‍රියාකිරීම දක්වා පරිවර්තනය ද බ්‍රිතාන්‍ය අවධියේ දී සිදුව ඇත.

බිම්ගෙය හරහා දිවෙන දුම්රිය මග

මේ අතරින් මහස්කාන්ත පරිසරයක සුව විදුමින් ස්වභාව සෞන්දර්ය වාර්තාවක යෙදෙන උඩරට දුම්රිය මාර්ගය වදා සිට අද දක්වා ම සංචාරක ආකර්ෂණයට පාත්‍ර වූ නිර්මාණයකි. ඇතැම් තැනක දී උස්ව ගමන් කරන අතර තවත් තැනක දී බිම්ගෙයෙහි සැඟ වී අදුරේ ගමන් කරයි.

ම වත්මන් ඡායාරූප තුළින් හෙළිදරව් වේ. වාස්තු විද්‍යානුකූල ඉදිකිරීමක් වන දෙමෝදර පාලම වීම දුම්රිය මගේ සුවිශේෂී කඩඉමකි.

1955 - 1970 කාල පරිච්ඡේදය බ්‍රිතාන්‍යයන් කළ දුම්රිය පද්ධතියේ හැරවුම් ලක්ෂය සනිටුහන් විය. ඒ වනෙක් බ්‍රිතාන්‍ය උරුමට යම් නිවූ දුම්රිය හා තදාසන්න සංස්කෘතිය දේශීය උරුමකට ගෙන ඒමයි. බී. ඩී. රම්පාල

මහතා දුම්රිය සඳහා උඩරට මැණිකේ ආදී ලෙසින් සිංහල නාමයන් යොදා ගැනීම හා දුම්රිය ස්ථාන වැඩි දියුණු කිරීම ඊට හේතු විය.

මෙම සෞන්දර්යය මුසු කාර්මික උරුමය සංරක්ෂණය කොට ආරක්ෂා කර ගැනීම අපගේ වගකීමක් වෙයි.

1880 පමණ වන විට කොළඹ ප්‍රධාන දුම්රිය ස්ථානය

පේරාදෙණිය පැරණි දුම්රිය ස්ථානය (1867 නිර්මාණය කරන ලද්දකි)

දෙමෝදර පාලම පසුකර යන දුම්රිය

දිය ඇලි හිමින සානු පසු කරමින් දැවැන්ත පාලම් මතින් ගමන් කරවීමට සුදානම් කළ අයුරුව වීම පාලම් පසු කරමින් ඇදෙන දුම්රියෙහි ඉපැරණි ඡායාරූප මෙන්

මංජුලා මූලත්සිංහල
සංවර්ධන නිලධාරී
ප්‍රාදේශීය පුරාවිද්‍යා කාර්යාලය - ගාල්ල.

ශ්‍රී ලංකාවේ පැරණි පුස්තකාල පොත් නිර්මාණයෙහි සිංහල භාවිතය

සන්නිවේදනය අරමුණු කරගත් ශ්‍රී ලංකාවේ ලේඛන කලාවට ඇත්තේ දීර්ඝ ඉතිහාසයකි. එය අනුරාධපුර ඇතුළුව කරන ලද කැණීම් තුළින් හමු වූ සාධක මත අදින් වසර 2500 කට පෙර එනම් ක්‍රි.පූ. 600 දී පමණ සිදුව ඇතැයි ආචාර්ය සිරාන් දැරණියගල මහතා විසින් සනාථ කර ඇත. මෙම ලේඛනය සඳහා මාධ්‍යය ගණනාවක් කාලීනව යොදා ගත් බව පෙනේ. ඒ අනුව ගල්තලය, ලෝහ තලය, පුස්තකාල, දැව (ලී), රෙදි, කඩදාසියනාදිය භාවිත කර ඇත. මෙම මාධ්‍යය අතරින් තල් සහ තල කොල භාවිතයෙන් සිදු කරන පුස්තකාල පොත් ලේඛන කලාව සුවිශේෂ වේ. ශ්‍රී ලංකාවේ මධ්‍යම, වයඹ, නැගෙනහිර මෙන්ම බස්නාහිර පළාත ආශ්‍රිතව ද තල් ගස දැක ගත හැකි වුව ද ඉන් තල්පත් නිර්මාණය කරනුයේ සීමිත ප්‍රදේශයකය.

පුස්තකාල පොත් ලේඛන කලාවේ ඉතිහාසය පිළිබඳව සාහිත්‍යගත සහ පුරාවිද්‍යාත්මක මූලාශ්‍ර රැසකින් තොරතුරු අනාවරණය වේ. පුස්තකාල පොත් ලේඛනය ක්‍රි.පූ. 600 දක්වා අතරට දිවෙයි. මහාවංශයෙහි වළගම්බාරජ දවස මාතලේ අලුවිහාරයේ දී සිදු කළ ත්‍රිපිටක ග්‍රන්ථාරෂඨකරණයක් පිළිබඳව හෙළි කරයි. වසන රජ දවස (ක්‍රි.ව.126-170) තොරතුරු ඇතුලත් වල්ලිපුරම් රන් සන්නස සහ පුස්තකාල පොත් ලේඛනය අතර සම ලක්ෂණ දක්නට ලැබේ. රන්පතෙහි ලිවීම සඳහා පන්තිඳක් භාවිතා කිරීමත් අක්ෂරයන්හි පවතින සමානතාවත් ලේඛනය ආරම්භයේ "සිධ" යන ආශීර්වාදය භාවිතයත් මෙම සමානතා අතර වේ. එමෙන්ම ලංකාවේ පැරණි ආදායම් වාර්තා තැබීම් පිළිබඳ සාධක ද සෙල්ලිපි ආශ්‍රිතව හමුවෙයි. මිහින්තලේ ශිලා ලිපියට අනුව දිනපතා අයවැය පඤ්චිකා පුස්තකයක සටහන් කර තැබූ බව කියයි. මෙවැනි පුස්තකාල පොත් නිර්මාණ කරුවන් පිළිබඳව වැදගත් තොරතුරක් සුනේත්‍රා දේවී පිරිවෙන් ශිලා ලේඛනයෙන් හෙලි වේ.

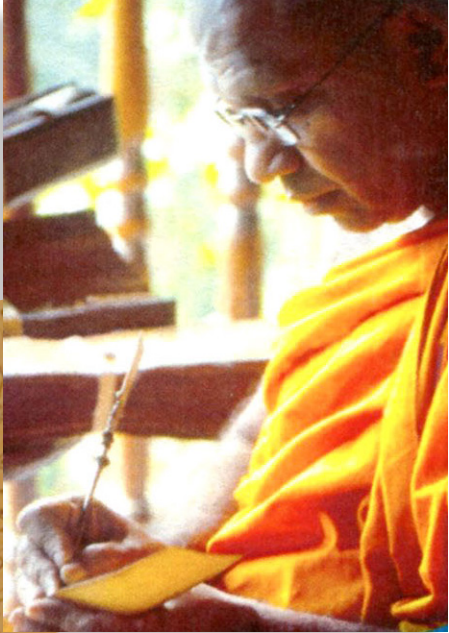
එහි ත්‍රිපිටකයෙන් මසකට ග්‍රන්ථ 1700 බැගින් ලියන ලේඛකයින්ට කරනු ලැබූ දීමනාවක් පිළිබඳ තොරතුරු ගෙන වයි. මෙලෙස මූලාශ්‍ර මගින් විවිධ තොරතුරු හෙළි කළ ද දැනට ලංකාවෙන් හමු වූ පැරණිම තල්පත 13 වන සියවසට අයත්ය.

පැරණි දහම් පත්ගුරු සැකසීමේ දී වඩුරියන් ක්‍රමයක් භාවිතා වී ඇත. ඒ අනුව එක් රියනක්, එක් වියතක්, සහ ඇඟිලි සතරක (04) මිනුමක් යොදා ගනියි. අනතුරුව

තල්කොලය පොතක් ලෙස සැකසීමට සිදුරු විද ගනියි. මෙම ක්‍රියාවලියේ දී මුලින්ම තල්කොලය හතරට (04) නවා දිගහැර නැවත තුනට (03) නවයි. එය දිගහැර සටහන්ව ඇති නැමුම් රේඛා දෙක අතර සිදුර විද ලේඛනය සිදුකරයි. තල්පතෙහි අක්ෂර කැපීමට පන්තිඳක් භාවිතා කරයි. අක්ෂර සටහන් කිරීමෙන් පසුව කළු මැදීමට යොමු වෙයි. මෙහි දී දැව අඟුරු කුඩු (ගෙවුඩ/කොට්ටන්) සහ දුම්මල තෙල් මිශ්‍ර කර කළු පැහැති දියාරුවක් සකසා පොට්ටියක ආධාරයෙන් තල්පතෙහි අතුරා තල්කොලය මතට දහයිසා කුඩු සහ කුරක්කන් පිටි දමා මැදීමක් සිදු කර තල්පතෙහි අන්තර්ගත අනවශ්‍යය තෙල් ඉවත් කර දීප්තියක් එකතු කරයි. අනතුරුව තල්කොල ප්‍රමාණයට ලී පුවරු දෙකක් ගෙන සිදුරු විද තල්කොල එකිනෙක තබා බැඳ ගනියි. මෙම ලී පුවරුව කැටයම් සහ සිතුවම් මගින් අලංකාර කරන අතර එය කම්බාවයි.

තල්පතෙහි සඳහන් කරන අක්ෂර මෙන්ම වැදගත් තවත් වැදගත් සාධකයක් වන අන්තර්ගත සංඛ්‍යා ආශ්‍රයෙන් නිරූපණය කරයි. මෙම සංඛ්‍යා යොදා ගනුයේ තල්කොල එකිනෙකට අමුණා ගැනීමේ දී නිවැරදිව පිටු අංක පිළිවෙළට ගොනු කර ගැනීම සඳහාය. පුස්තකාල පොතෙහි අංක යෙදීම සිදු කරනුයේ පිටු ගණන මත පදනම්වය. ඒ අනුව එක් කොළයකට (පැති දෙකට) එක් අංකයකි. අක්ෂර ලිවීමට පෙර මෙම පිටු අංකය යොදන අතර පත් ඉරුවේ වම් කෙළවරෙහි එය සටහන් කරයි. ඇතැම් අවස්ථාවල පත් ඉරුවේ වම් කෙළවරෙහි ඉහළ ද, තවත් අවස්ථාවක වම් කෙළවර

අංක 1088 ඉක්ම වූ කල 'ත්‍රි' යන්න මුලට යොදයි. මෙහි එක් අක්ෂරයක අවසානයේ දී එම අක්ෂරයටම 'ම්' එක් කර නැවත ඊළඟ අක්ෂරය සටහන් කරයි. (...කෝ, කෝ, කම්, බ, බා...) අංකනය සඳහා ලිත් හෝඩිය ද භාවිතා කර ඇත. එහි දී " න ජ ද ර " යන අකුරු පිල්ලම් කිහිපයක් සමග භාවිතා කර 0-9 දක්වා අංක සකසා ගෙන ඇත. වචනවලින් අංක දැක්වීමේ දී ස්වර , ගොළු ව්‍යංජන (ම් , ත්) සහ 'අ' කාරය නොමැති සංයුතක්ෂර වලට ශු නොවේ. මෙම ක්‍රමය තුළ දී අර්ථවත් වාක්‍යය ද හමු වෙයි. ව්‍යවහාරයට අනුව මෙය කටපයාදී ක්‍රමයයි. කටපය ක්‍රමය තුළ 'ක' වර්ගය ආදී සිංහල හෝඩියේ ව්‍යංජන අක්ෂර 34 භාවිතා කර ඇත. මෙමගින් අංකයක් දිනයක් හෝ ගණනක් වාක්‍යයක් ලෙස ඉදිරිපත් කිරීමට හැකි වීම මෙහි ඇති සුවිශේෂත්වයයි. තල්පතෙහි දිනය සටහන් කිරීමට මෙම අංකන ක්‍රමවේදය භාවිතා කර ඇත. 13 වන සියවසේ සිට මෑත කාලය දක්වා ලංකාවේ පුස්තකාල පොත් අංකනය කිරීම් පිළිබඳ සාධක හමුවෙයි. නූතන රෝම අරාබි ඉලක්කම් භාවිතය සමග තල්පතෙහි අක්ෂර

අංකන ක්‍රමවේදයෙහි සුළු වෙනස්කම් ඇති වෙමින් පවතියි. 19 වන සියවසට අයත් ඇතැම් ප්‍රශස්ති සඳහන් පුස්තකාල පොත්හි වර්ෂ ක්‍රමය හින්දු අරාබි ඉලක්කම් මත පදනම්ව ඇත. නමුත් පිටු අංකන ක්‍රමවේදය වෙනස් වී නොමැත. මේ අනුව අදටත් පැරණි අංකන ක්‍රමවේදය තල්පතෙහි සුළු වෙනස්කම් සහිතව වුව ද ශේෂව පවතියි.

එච්. දිනේෂා හරංගනී
ඉතිහාසය හා පුරාවිද්‍යා අධ්‍යයනාංශය
ශ්‍රී ජයවර්ධනපුර විශ්වවිද්‍යාලය.

සඤ්ඤාව පුරාණ ශ්‍රී මහා විහාරය කළුතර දිස්ත්‍රික්කයේ බෙරවෙල රක්ෂිත භූමි භාගයක පිහිටා ඇත. මෙම විහාරස්ථානයෙහි වෙනත් විහාරවල දක්නට නොලැබෙන අගනා සිතුවම් පෙළක් නිර්මිතය. මෙම සිතුවම් ඉවර යුගයේ පහතරට සම්ප්‍රදායට අයත් ය.

මෙම සිතුවමෙන් දැක්වෙන්නේ ශ්‍රී බුද්ධි ගර්භය අදාලනය කර මුනිප්පු. ශ්‍රී සර්වඥානුන් වභුනේස් පෙරහැරෙන් වැඩමට ගෙන යන අනුකරයයි. මෙහි අලංකාර අදාලනය මණ්ඩපයක් මණ්ඩපය මුදුරයෙන් නානුරු හින වෙදනායන්. නානුරුනාවක් පානුරුහි ලන්දේසි ප්‍රභූන් හේතියන් වනකයේ පඤ්ඤාව වනනාව භික්ෂූ රජ වනල ප්‍රමාණයක් ද අනුකරගනව සිටින දෙව්වරද දැකගත හැකිය.

සප්‍රගොඩ පුරාණ ශ්‍රී මහා විහාරයේ සිතුවම් චිත්‍රයට නගා අප වෙත සැපයුවේ ඔස්නාහිර පපුත් පුරාවිද්‍යා කාර්යාලයේ ගයත්‍රී කාංචනා කුමාරපේලි විසිනි

වෙනිභාසික සඤ්ඤාව පුරාණ ශ්‍රී මහා විහාරයේ බිතු සිතුවම්

උපදේශකත්වය හා අධීක්ෂණය
මහාචාර්ය පී. ඩී. මණ්ඩාවල
පුරාවිද්‍යා අධ්‍යක්ෂ ජනරාල්

සංස්කාරක
සුභිල් ඔණ්ඩාර කෝරළගේ

විශේෂ සහාය
දීපාල් විජේතිලක
වැඩ බලන අධ්‍යක්ෂ (ප්‍රවර්ධන)

කාටුන් නිර්මාණය
සමන් කළුබෝවිල

පාඨක ඔබේ අදහස් - යෝජනා හා ලිපි ලේඛන

සංස්කාරක,
"දායාද" පුරාවිද්‍යා පුවත් අඩුවාව,
පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව,
ශ්‍රීමත් මාකස් ප්‍රනාන්දු මාවත,
කොළඹ 07.
යන ලිපිනයට යොමු කරන්න.
දුරකථන අංකය: 0112-688326
0112-692840 දිගුව 301

1915

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවට ක්ෂණික ඇමතුම් අංකයක්

මහජනතාවට වඩාත් සක්‍රීය සහ වලදායී සේවාවක් සැපයීමේ අරමුණින් අප ආයතනය විසින් සිදු කරනු ලැබූ ඉල්ලීමකට අනුව ශ්‍රී ලංකා විදුලි සංදේශ හා නියාමන කොමිෂන් සභාව විසින් පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව සඳහා "1915" ලෙස ක්ෂණික ඇමතුම් අංකයක් ලබා දී ඇත. ඒ අනුව ශ්‍රී ලංකාවේ පුරාවිද්‍යාත්මක උරුමයන්ට විවිධ ධාරිත පාර්ශවයන් මගින් සිදු කරනු ලබන හානි, හිටිත් සොයා කරනු ලබන අනවසර කැණීම් සහ අනෙකුත් හිත විරෝධී ක්‍රියා පිළිබඳව මහජනතාවට පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුව දැනුවත් කළ හැකිය. ඔබගේ පැමිණිලි/පණිවිඩ සඳහා ඉහත අංකය භාවිත කළ හැකි අතර එහි සුරක්ෂිතතාව වෙනුවෙන් අප ආයතනය බැඳී සිටී.

පුරාවිද්‍යා දෙපාර්තමේන්තුවේ දුරකථන නාමාවලිය

- පුරාවිද්‍යා අධ්‍යක්ෂ ජනරාල් - අතිරේක අධ්‍යක්ෂ ජනරාල් (පාලන) - අතිරේක අධ්‍යක්ෂ ජනරාල් (ශාස්ත්‍රීය) - ගණකාධිකාරී - සහකාර අධ්‍යක්ෂ (සංවර්ධන) - පරිපාලන නිලධාරී - අධ්‍යක්ෂ (වාස්තු විද්‍යා) - අධ්‍යක්ෂ (පොදු සේවා අංශය) - සහකාර අධ්‍යක්ෂ (රසායන අංශය) - සහකාර අධ්‍යක්ෂ (කෞතුකාගාරය)	- 011-2695255 - 011-2683470 - 011-2693216 - 011-2667154 - 011-2676449 - 011-2691985 - 011-2693216 - 011-2688326 - 011-2691960 - 011-2696808	- සහකාර අධ්‍යක්ෂ (අතිලේඛන) - සහකාර අධ්‍යක්ෂ (ගවේෂණ) - අධ්‍යක්ෂ (නඩත්තු) - සහකාර අධ්‍යක්ෂ (සැලසුම්) - පුරාවස්තු විනාශය වැළැක්වීමේ විශේෂ ඒකකය - පොලිස් විශේෂ ඒකකය	- 011-2695609 - 011-2696514 - 011-2692844 - 011-2692842 - 011-7222333 - 011-2694727 - 011-2692840 - දිගුව : 509/510

හිත අංශය
පොදු දුරකථනය
වෙබ් අඩවිය: www.archaeology.gov.lk